

**Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
στην Φορολογική και Χρηματοοικονομική Διοίκηση
Στρατηγικών Αποφάσεων**

Τμήμα Οργάνωσης και Διοίκησης Επιχειρήσεων

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Στρατηγικές αντιμετώπισης φορολογικών υποχρεώσεων: Φορολογικοί
παράδεισοι, απόκτηση ιδιότητας φορολογικού πολίτη άλλης χώρας**

της

ΤΣΟΡΜΠΙΑΤΖΙΔΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥΛΑΣ

Του ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

Υποβλήθηκε ως απαιτούμενο για την απόκτηση του Μεταπτυχιακού Διπλώματος στη
Φορολογική και Χρηματοοικονομική Διοίκηση Στρατηγικών Αποφάσεων

Μάρτιος, 2020

Ευχαριστίες

Με την παρούσα διπλωματική εργασία ολοκληρώνονται οι σπουδές μου στο Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα σπουδών «Φορολογική και Χρηματοοικονομική Διοίκηση Στρατηγικών Αποφάσεων» του Τμήματος Οργάνωσης και Διοίκησης Επιχειρήσεων του Πανεπιστημίου Μακεδονίας.

Θα ήθελα να εκφράσω τις ειλικρινείς ευχαριστίες μου προς τους διδάσκοντες καθηγητές του μεταπτυχιακού προγράμματος, για όλες εκείνες τις γνώσεις που μου μετέδωσαν.

Ιδιαίτερα θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή της παρούσας διπλωματικής εργασίας, κ. Δημήτριο Σουμπενιώτη, για την πολύτιμη καθοδήγηση κι εμπιστοσύνη που μου έδειξε κατά την εκπόνηση της παρούσας εργασίας.

Τέλος, ευχαριστώ ολόψυχα την οικογένεια μου για την συμπαράσταση, την κατανόηση και υποστήριξη που μου έδειξε σε όλα τα στάδια ολοκλήρωσης του μεταπτυχιακού προγράμματος.

Περίληψη

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η καταγραφή και παρουσίαση σύγχρονων στρατηγικών αντιμετώπισης των φορολογικών υποχρεώσεων των επιχειρήσεων στην Ελλάδα, αλλά και την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Ε.). Στο πλαίσιο αυτό καταγράφηκαν οι σύγχρονοι φορολογικοί παράδεισοι στους οποίους καταφεύγουν τα τελευταία χρόνια οι επιχειρήσεις, καθώς επίσης και οι τρόποι απόκτησης της ιδιότητας φορολογικού πολίτη άλλης χώρας που αποτελεί δημοφιλή μέθοδο απόκρυψης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες.

Εξετάστηκαν δευτερογενείς πηγές με έμφαση στη μελέτη θεωρητικών και εμπειρικών ερευνών τόσο στο θέμα της φοροδιαφυγής όσο κυρίως στο ζήτημα επιλογής του κατάλληλου φορολογικού παράδεισου για τα δεδομένα των ελληνικών φυσικών και νομικών προσώπων μέσα από τις δυνατότητες και τα εμπόδια που θέτει το ελληνικό νομικό και φορολογικό σύστημα.

Απώτερος στόχος ήταν η καταγραφή πρακτικών βελτιστοποίησης του φορολογικού επιχειρηματικού περιβάλλοντος στην Ελλάδα και πιθανές αναπροσαρμογές του νομικού πλαισίου επιβολής της φορολογίας στην χώρα ώστε να υπάρξουν περισσότερα κίνητρα για επενδύσεις που θα οδηγήσουν στην πολυπόθητη ανάπτυξη.

Στα συμπεράσματα της έρευνας εντοπίστηκε ότι η σύναψη διμερών συμφωνιών με άλλες χώρες ελάττωσε την κινητικότητα κεφαλαίων προς αρκετούς φορολογικούς παραδείσους δεν έχει καταφέρει ωστόσο μέχρι σήμερα να εξαλείψει το φαινόμενο αυτό. Αρκετοί φορολογικοί παράδεισοι αξιοποίησαν το νέο θεσμικό πλαίσιο που εφαρμόστηκε από πολλές χώρες, προκειμένου να μην χάσουν οι τράπεζες τους πελάτες τους και οι ίδιες τα επενδυμένα κεφάλαια. Απαιτούνται και άλλα μέτρα αποτύπωσης των πραγματικών εισοδημάτων των φυσικών και νομικών προσώπων.

Από την πλευρά της η Ελλάδα μπορεί να δώσει φορολογικά κίνητρα σε επιχειρήσεις, σε κλάδους όπως η ναυτιλία και ο τουρισμός δίνοντας έμφαση στη μείωση της γραφειοκρατίας, την ελάττωση του κόστους έναρξης επιχειρηματικών δραστηριοτήτων και την παροχή κινήτρων σε ξένα κεφάλαια.

Λέξεις – κλειδιά: Φορολογικοί παράδεισοι, φορολογικός πολίτης, φορολογικά κίνητρα

Abstract

The purpose of this thesis is to record and present modern strategies for dealing with tax liabilities of companies and persons in Greece and the European Union (EU). In this context, modern tax heavens that businesses have resorted to in recent years have been documented, as well as ways to obtain tax citizenship of another country, a popular method of concealing money from illegal activities.

Secondary sources were examined with emphasis on the study of theoretical and empirical research both on the issue of tax evasion and mainly on the question of choosing the appropriate tax heaven for the data of Greek natural and legal persons through the opportunities and obstacles posed by the Greek legal and tax system.

The goal was to record practices of optimizing the tax business environment in Greece and possible adjustments to the legal framework for taxation in the country in order to provide more incentives for investments leading to coveted growth.

The survey concludes that the measure of bilateral agreements with other countries has reduced the mobility of capital to several tax heavens but has so far failed to eliminate this phenomenon. Several tax heavens have taken advantage of the new institutional framework applied by many countries so that banks will not lose their customers and invested capital. Further measures are needed to capture the real incomes of natural and legal persons.

Greece can provide tax incentives to businesses in sectors such as shipping and tourism, with a focus on reducing bureaucracy, lowering the cost of starting a business and providing incentives to foreign capital.

Keywords: Tax heavens, tax citizen, tax incentives

Περιεχόμενα

<u>Κεφάλαιο 1 Εισαγωγή</u>	1
<u>1.1 Σκοπός</u>	1
<u>1.2 Συνεισφορά εργασίας</u>	1
<u>1.3 Χρήσιμοι ορισμοί και έννοιες</u>	2
<u>1.4 Ερευνητική μεθοδολογία</u>	6
<u>1.5 Δομή</u>	6
<u>Κεφάλαιο 2 Ελληνικό φορολογικό σύστημα</u>	8
<u>2.1. Εξέλιξη φορολογικού πλαισίου τα χρόνια της κρίσης</u>	8
<u>2.2. Φορολογικό πλαίσιο νομικών προσώπων</u>	11
<u>2.3 Φορολογικό πλαίσιο φυσικών προσώπων</u>	15
<u>Κεφάλαιο 3 Φορολογικοί παράδεισοι</u>	21
<u>3.1. Σύγχρονες έρευνες</u>	21
<u>3.1.1. Ορισμός και χαρακτηριστικά</u>	21
<u>3.1.2. Ιστορική αναδρομή</u>	23
<u>3.1.3. Οι λόγοι επιλογής και το αντίκτυπο της λειτουργίας των φορολογικών παραδείσων</u>	25
<u>3.1.4. Η σημερινή κατάσταση με αριθμούς</u>	30
<u>3.2 Στατιστικά στοιχεία</u>	33
<u>3.2.1. Ιστορική αναδρομή</u>	33
<u>3.2.2. Οι διμερείς συμφωνίες</u>	38
<u>3.3 Παραδείγματα ελκυστικών φορολογικών συστημάτων</u>	42
<u>Κεφάλαιο 4 Απόκτηση ιδιότητας φορολογικού πολίτη άλλης χώρας</u>	48
<u>4.1. Οδηγίες και Κανονισμοί Ε.Ε.</u>	48
<u>4.2. Διαδικασία απόκτησης ιδιότητας φορολογικού πολίτη άλλης χώρας</u>	49
<u>4.3. Χώρες με φορολογικά κίνητρα</u>	55
<u>Κεφάλαιο 5 Συμπεράσματα, Περιορισμοί, Προτάσεις</u>	58
<u>Βιβλιογραφία</u>	64

Κεφάλαιο 1 Εισαγωγή

1.1 Σκοπός

Η πρόσφατη χρηματοπιστωτική κρίση η οποία ξέσπασε στην Ελλάδα οδήγησε πολλές επιχειρήσεις στο κλείσιμο, ενώ όσες κατάφεραν να επιβιώσουν αντιμετώπισαν τεράστια προβλήματα ρευστότητας, καθώς από τη μια, οι τράπεζες σταμάτησαν τη χρηματοδότηση και από την άλλη, η φορολογία για τα νομικά αλλά και φυσικά πρόσωπα αυξήθηκε, ενώ το εισόδημα μειώθηκε. Το επιχειρηματικό και οικονομικό περιβάλλον οδήγησε πολλές από τις επιχειρήσεις που κατάφεραν να επιβιώσουν στην εύρεση τρόπων και μεθόδων αποφυγής της βαρύτερης και υψηλής φορολογίας στην χώρα μας.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η καταγραφή και παρουσίαση σύγχρονων στρατηγικών αντιμετώπισης των φορολογικών υποχρεώσεων των επιχειρήσεων στην Ελλάδα, αλλά και την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Ε.). Στο πλαίσιο αυτού του σκοπού αναζητούνται και καταγράφονται οι σύγχρονοι φορολογικοί παράδεισοι στους οποίους καταφεύγουν τα τελευταία χρόνια οι επιχειρήσεις, καθώς επίσης και οι τρόποι απόκτησης της ιδιότητας φορολογικού πολίτη άλλης χώρας που αποτελεί δημοφιλή μέθοδο απόκρυψης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες.

1.2 Συνεισφορά εργασίας

Μετά το ξέσπασμα της πρόσφατης οικονομικής κρίσης και την αποκάλυψη σκανδάλων για ξέπλυμα χρήματος και τακτικές αποφυγής φορολογίας, αυξάνεται ολοένα και περισσότερο η σημασία της τήρησης των προβλεπόμενων διαδικασιών ώστε να υπάρχει μεγαλύτερη ασφάλεια και προστασία στους πολίτες των χωρών από τέτοιου είδους φαινόμενα. Η παρούσα εργασία αποτελεί αφορμή αντιμετώπισης του φαινομένου της φοροδιαφυγής από την πλευρά των διαφυγόντων της φορολογίας υπό την έννοια ότι οι περισσότερες έρευνες πάνω στο θέμα ασχολούνται με την αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής. Άλλωστε, η Ε.Ε. έχει θέσει υψηλά στους στόχους της, την καταπολέμηση του φαινομένου της φοροδιαφυγής και της φοροαποφυγής με αποτέλεσμα η νομοθεσία της και οι στρατηγικές

αντιμετώπισης του φαινομένου να κινούνται γύρω από τον άξονα της φοροδιαφυγής ή της φοροαποφυγής.

Μέσα από την εξέταση των φορολογικών παραδείσων, των εμποδίων που αντιμετωπίζουν οι σύγχρονες επιχειρήσεις και οι φορολογούμενοι από τη δαιδαλώδη φορολογία τόσο της Ελλάδας όσο και της Ε.Ε., απώτερος στόχος είναι η εύρεση των κατάλληλων στρατηγικών αντιμετώπισης των φορολογικών υποχρεώσεων με νόμιμο τρόπο από την πλευρά των επιχειρήσεων και των φυσικών προσώπων. Η εθνική νομοθεσία βασίζεται στις Οδηγίες και τους Κανονισμούς της Ε.Ε. γεγονός που σημαίνει ότι όλες οι επιχειρήσεις είτε ελληνικές είτε ευρωπαϊκές οι οποίες λειτουργούν στο πλαίσιο της Ε.Ε. ακολουθούν τις ίδιες αρχές και έχουν τις ίδιες νομικές βάσεις εφαρμογής του φορολογικού δικαίου. Ωστόσο, υπάρχουν περιθώρια αξιοποίησης του εκάστοτε εθνικού νομοθετικού πλαισίου προκειμένου τα φορολογικά βάρη να ελαφρυνθούν.

Η συγκεκριμένη οπτική δεν έχει μελετηθεί σε τόσο βάθος από τη σύγχρονη βιβλιογραφία και αρθρογραφία καθώς η πλειοψηφία των θεωρητικών και εμπειρικών ερευνητών ασχολείται με το θέμα της φοροδιαφυγής. Ασφαλώς, αυτό συνέβη εξαιτίας και της έμφασης και σημασίας που αποδόθηκε στο θέμα από την ίδια την Ε.Ε. η οποία θέσπισε Κανονισμούς και Οδηγίες για την αντιμετώπιση του παράνομου χρήματος και ελάττωσης των φαινομένων φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής. Οι σύγχρονες επιχειρήσεις οφείλουν να σέβονται τη νομοθεσία της χώρας όπου φορολογείται το εισόδημα και να αντιμετωπίζουν με νόμιμες στρατηγικές τη φορολογία η οποία τους επιβάλλεται.

1.3. Χρήσιμοι ορισμοί και έννοιες

Φορολογούμενος θεωρείται κάθε πρόσωπο το οποίο είναι υποχρεωμένο να καταβάλει φόρο, τέλος, εισφορά ή χρηματική κύρωση που εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του Κώδικα ή έχει οποιαδήποτε άλλη φορολογική υποχρέωση και κάθε πρόσωπο το οποίο είναι υποχρεωμένο να παρακρατεί φόρους και να τους αποδίδει στη φορολογική διοίκηση (Ν. 4174/2013). Οι φορολογούμενοι σε μια χώρα είναι τα φυσικά και τα νομικά πρόσωπα. Φυσικό πρόσωπο θεωρούνται οι πολίτες της ενώ νομικό κάθε επιχείρηση ή εταιρία που διαθέτει νομική προσωπικότητα ή ένωση επιχειρήσεων ή εταιριών με νομική προσωπικότητα.

Φορολογικός κάτοικος νοείται οποιοδήποτε πρόσωπο θεωρείται φορολογικός κάτοικος σύμφωνα με τον Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος (Ν. 4174/2013). Ο φορολογούμενος ο οποίος έχει ως φορολογική του κατοικία την Ελλάδα υπόκειται σε φόρο για το φορολογητέο εισόδημα που αποκτά είτε στην χώρα μας είτε στο εξωτερικό. Αυτό σημαίνει ότι στην Ελλάδα εφαρμόζεται φόρος στο παγκόσμιο εισόδημα των φορολογικών κατοίκων εντός του φορολογικού έτους. Από την άλλη, αν κάποιος δεν έχει ως φορολογική του κατοικία την Ελλάδα, αλλά αποκτά σε αυτήν εισόδημα, τότε υπόκειται σε φόρο για το φορολογητέο εισόδημα που προκύπτει στην Ελλάδα εντός ενός φορολογικού έτους.

Η φορολογία εισοδήματος φυσικών και νομικών προσώπων και οντοτήτων καθορίζεται με το Ν. 4172/2013 όπως αυτός επικαιροποιήθηκε από το Ν. 4646/2019. Ως φορολογούμενος νοείται κάθε πρόσωπο που υπόκειται σε φόρο εισοδήματος σύμφωνα με τον ΚΦΕ (Ν. 4172/2013).

Ένα φυσικό πρόσωπο θεωρείται φορολογικός κάτοικος της Ελλάδας εφόσον (Ν. 4172/2013):

1. Έχει στην Ελλάδα τη μόνιμη ή κύρια κατοικία του ή τη συνήθη διαμονή του ή το κέντρο ζωτικών συμφερόντων του (δηλαδή κοινωνικούς, προσωπικούς ή και οικονομικούς δεσμούς) ή
2. Είναι προξενικός, διπλωματικός ή δημόσιος λειτουργός παρόμοιου καθεστώτος ή δημόσιος υπάλληλος που έχει την ελληνική ιθαγένεια και υπηρετεί στην αλλοδαπή.

Αξίζει επίσης να επισημανθεί ότι ένα φυσικό πρόσωπο το οποίο βρίσκεται στην Ελλάδα για χρονικό διάστημα μεγαλύτερο των 183 ημερών αθροιστικά εντός οποιασδήποτε δωδεκάμηνης χρονικής περιόδου, θεωρείται φορολογικός κάτοικος Ελλάδος από την πρώτη ημέρα παρουσίας του στην Ελλάδα. Εξαιρέση σε αυτή τη διάταξη του Ν. 4172/2013 όπως επικαιροποιήθηκε από τον Ν. 4646/2019 αποτελεί η περίπτωση φυσικών προσώπων που παραβρίσκονται στην χώρα για τουριστικούς, ιατρικούς, θεραπευτικούς ή άλλους παρόμοιους ιδιωτικούς σκοπούς.

Όσον αφορά τα νομικά πρόσωπα, αυτά θεωρούνται φορολογικοί κάτοικοι της Ελλάδας για οποιοδήποτε φορολογικό έτος εφόσον:

1. Συστάθηκαν ή ιδρύθηκαν σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο
2. Έχουν την καταστατική τους έδρα στην Ελλάδα ή

3. Ο τόπος άσκησης της πραγματικής διοίκησης είναι στην Ελλάδα οποιαδήποτε περίοδο στη διάρκεια του φορολογικού έτους.

Η περίπτωση της «πραγματικής διοίκησης» αναφέρεται στον τόπο άσκησης της καθημερινής διοίκησης, τον τόπο λήψης των στρατηγικών αποφάσεων του νομικού προσώπου, τον τόπο ετήσιας γενικής συνέλευσης των μετόχων ή εταίρων, τον τόπο τήρησης βιβλίων και στοιχείων, τον τόπο συνεδριάσεων του διοικητικού συμβουλίου ή όποιου άλλου εκτελεστικού οργάνου διοίκησης, την κατοικία των μελών του διοικητικού συμβουλίου ή όποιου άλλου εκτελεστικού οργάνου διοίκησης.

Οι φόροι διακρίνονται σε δύο μεγάλες κατηγορίες: τους άμεσους και τους έμμεσους. Οι άμεσοι φόροι επιβάλλονται σε φυσικά και νομικά πρόσωπα, σε οντότητες ή ακίνητα. Τέτοιοι φόροι είναι ο φόρος εισοδήματος και η φορολογία που υφίστανται οι επιχειρήσεις. Οι έμμεσοι φόροι επιβάλλονται σε συναλλαγές. Τέτοιοι είναι ο φόρος προστιθέμενης αξίας (ΦΠΑ) και οι ειδικοί φόροι που επιβάλλονται σε κατηγορίες αγαθών όπως ο καπνός. Οι φόροι διακρίνονται επίσης με κριτήριο τη φορολογική τους βάση σε φόρους εισοδήματος φυσικών και νομικών προσώπων, φόρους περιουσίας και φόρους ειδικής κατανάλωσης.

Ο ΦΠΑ αποτελεί έναν φόρο κατανάλωσης ο οποίος εφαρμόζεται στην πλειοψηφία των αγαθών και υπηρεσιών που πωλούνται στην χώρα. Σύμφωνα με τον ορισμό βαραίνει μόνο τον τελικό καταναλωτή. Οι φόροι ειδικής κατανάλωσης είναι έμμεσοι φόροι οι οποίοι προστίθενται στην παραγωγή, πώληση ή χρήση συγκεκριμένων προϊόντων όπως είναι για παράδειγμα τα προϊόντα καπνού ή το ρεύμα και το φυσικό αέριο.

Στον Κώδικα Φορολογικής Διαδικασίας (Ν. 4174/2014) ορίζεται η διαδικασία για το φόρο εισοδήματος που αποτελεί έμμεσα αντικείμενο της παρούσας εργασίας. Ακόμη, στον ίδιο νόμο ορίζεται το έγκλημα της φοροδιαφυγής. Συγκεκριμένα, έγκλημα φοροδιαφυγής διαπράττει όποιος με πρόθεση:

1. Προκειμένου να αποφύγει την πληρωμή φόρου εισοδήματος, ενιαίου φόρου ιδιοκτησίας ακινήτων (ΕΝΦΙΑ) ή ειδικού φόρου ακινήτων (ΕΦΑ) αποκρύπτει από τα όργανα της Φορολογικής Διοίκησης φορολογητέα εισοδήματα από οποιαδήποτε πηγή ή περιουσιακά στοιχεία. Αυτό συμβαίνει είτε παραλείποντας την υποβολή δήλωσης ή υποβάλλοντας ανακριβή δήλωση ή καταχωρίζοντας στα λογιστικά αρχεία εικονικές δαπάνες ή επικαλούμενος

στη φορολογική δήλωση τέτοιες δαπάνες ώστε να μην εμφανίζεται φορολογητέα ύλη ή να εμφανίζεται αυτή μειωμένη.

2. Προκειμένου να αποφύγει την πληρωμή φόρου προστιθέμενης αξίας, του φόρου κύκλου εργασιών, του φόρου ασφαλιστρών και των παρακρατούμενων και επιρριπτόμενων φόρων, τελών ή εισφορών, δεν αποδίδει ή αποδίδει ανακριβώς ή συμψηφίζει ή εκπίπτει ανακριβώς αυτούς, καθώς και όποιος παραπλανά τη Φορολογική Διοίκηση με την παράσταση ψευδών γεγονότων ως αληθινών ή με την αθέμιτη παρασιώπηση ή απόκρυψη αληθινών γεγονότων και δεν αποδίδει ή αποδίδει ανακριβώς ή συμψηφίζει ή εκπίπτει ανακριβώς αυτούς ή λαμβάνει επιστροφή, καθώς και όποιος διακρατεί τέτοιους φόρους, τέλη ή εισφορές.
3. Προκειμένου να αποφύγει την πληρωμή φόρου πλοίων δεν αποδίδει ή αποδίδει ανακριβώς στο Δημόσιο τον φόρο αυτόν.

Σύμφωνα με το Ν. 4172/2013 οι συμβάσεις διοικητικής συνδρομής διεθνείς συμβάσεις που επιτρέπουν την ανταλλαγή όλων των πληροφοριών που απαιτούνται για την εφαρμογή της φορολογικής νομοθεσίας των συμβαλλόμενων μερών. Θεωρείται ότι φυσικό ή νομικό πρόσωπο ή νομική οντότητα υπόκειται σε προνομιακό φορολογικό καθεστώς σε κράτος εκτός της Ελλάδας, όταν η φορολογική τους κατοικία βρίσκεται σε οποιοδήποτε κράτος ακόμη και αν αυτό ανήκει στην Ε.Ε. αν σε αυτό το κράτος:

1. Δεν υπόκειται σε φορολογία ή αν υπόκειται, δε φορολογείται επί τοις πράγμασι ή
2. Υπόκειται σε φόρο επί των κερδών ή των εισοδημάτων ή του κεφαλαίου του οποίου ο συντελεστής είναι ίσος ή κατώτερος από το 60% του συντελεστή φορολογίας νομικών προσώπων και νομικών οντοτήτων ο οποίος θα οφειλόταν σύμφωνα με τις διατάξεις της ελληνικής φορολογικής νομοθεσίας αν ήταν φορολογικός κάτοικος ή διατηρούσε μόνιμη εγκατάσταση κατά την έννοια του άρθρου 6 του ΚΦΕ στην Ελλάδα.

1.4. Ερευνητική μεθοδολογία

Προκειμένου να μελετηθεί το επιλεγμένο ζήτημα εξετάζονται δευτερογενείς κυρίως πηγές καθώς η εκπόνηση πρωτογενούς έρευνας θα ενείχε πρόβλημα στην προσέγγιση ατόμων και επιχειρήσεων που θα ήταν πρόθυμοι να παράσχουν πληροφορίες πιθανώς μη ηθικά αποδεκτές για τα ελληνικά δεδομένα. Ως εκ τούτου, η εργασία βασίζεται κυρίως στη μελέτη θεωρητικών και εμπειρικών ερευνών τόσο στο θέμα της φοροδιαφυγής όσο κυρίως στο ζήτημα επιλογής του κατάλληλου φορολογικού παράδεισου για τα δεδομένα των ελληνικών φυσικών και νομικών προσώπων μέσα από τις δυνατότητες και τα εμπόδια που θέτει το ελληνικό νομικό και φορολογικό σύστημα. Απώτερος σκοπός της μεθοδολογίας είναι η καταγραφή πρακτικών βελτιστοποίησης του φορολογικού επιχειρηματικού περιβάλλοντος στην Ελλάδα και πιθανές αναπροσαρμογές του νομικού πλαισίου επιβολής της φορολογίας στην χώρα ώστε να υπάρξουν περισσότερα κίνητρα για επενδύσεις που θα οδηγήσουν στην πολυπόθητη ανάπτυξη.

1.5 Δομή

Η παρούσα εργασία ολοκληρώνεται μέσα από πέντε κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο παρουσιάζεται ο σκοπός και η συνεισφορά της εργασίας καθώς επίσης και η δομή που ακολουθείται.

Στο δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζεται το ελληνικό φορολογικό σύστημα. Συγκεκριμένα, παρουσιάζεται ο τρόπος με τον οποίο εξελίχθηκε το φορολογικό σύστημα στην Ελλάδα τα χρόνια της οικονομικής κρίσης, ενώ παράλληλα καταγράφεται το παρόν φορολογικό πλαίσιο των νομικών και των φυσικών προσώπων.

Στο τρίτο κεφάλαιο παρουσιάζεται ο τρόπος με τον οποίο λειτουργούν οι φορολογικοί παράδεισοι. Συγκεκριμένα, παρατίθενται στοιχεία και πληροφορίες από σύγχρονες έρευνες που έχουν μελετήσει το θέμα τόσο σε θεωρητικό όσο και σε εμπειρικό επίπεδο. Δίνεται ο ορισμός και τα χαρακτηριστικά των φορολογικών παραδείσων, καταγράφεται η ιστορική αναδρομή τους και οι λόγοι επιλογής και το αντίκτυπο που έχουν στην οικονομία. Ακόμη, παρουσιάζονται στατιστικά στοιχεία

που αφορούν το θέμα με έμφαση στις διμερείς συμφωνίες μεταξύ χωρών που επεκτάθηκαν από το 2016 και μετά και παραδείγματα ελκυστικών φορολογικών συστημάτων.

Στο τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάζονται διαφορετικοί μέθοδοι απόκτησης της ιδιότητας του φορολογικού πολίτη άλλης χώρας.

Τέλος, στο πέμπτο κεφάλαιο καταγράφονται τα συμπεράσματα που προκύπτουν από τη βιβλιογραφική μελέτη, οι περιορισμοί της έρευνας και προτάσεις για μελλοντική έρευνα.

Κεφάλαιο 2 Ελληνικό φορολογικό σύστημα

2.1. Εξέλιξη φορολογικού πλαισίου τα χρόνια της κρίσης

Το φορολογικό πλαίσιο μιας χώρας υποδηλώνει το βασικό άξονα της δημοσιονομικής πολιτικής που ακολουθεί το κράτος και αποτελεί βασικό στοιχείο για την οικονομική πολιτική της κυβέρνησης. Οι περισσότερες κυβερνήσεις επεμβαίνουν συνήθως στο φορολογικό σύστημα της χώρας, καθώς μέσω αυτού συγκεντρώνονται οι πόροι του κράτους.

Το ελληνικό φορολογικό σύστημα χαρακτηρίζεται από την πληθώρα και την ποικιλία των φόρων που το διακρίνουν εδώ και πολλές δεκαετίες. Οι περισσότεροι φόροι επιβάλλονται υπέρ του κράτους, ενώ κάποιοι είναι υπέρ οργανισμών όπως οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ) ή οι οργανισμοί κοινωνικής ασφάλισης. Η φορολογική νομοθεσία μιας χώρας δεν πρέπει να επιτρέπει τη φορολόγηση των πολιτών της σε άλλη χώρα στο πλαίσιο αποφυγής της διπλής φορολόγησης των προσώπων. Εντός της Ε.Ε. επιτρέπεται η ελεύθερη διακίνηση αγαθών και ανθρώπινου δυναμικού, αλλά υπάρχουν διαφορετικά φορολογικά συστήματα σε κάθε κράτος – μέλος. Καθώς η Ελλάδα λειτουργεί μέσα στο πλαίσιο της Ε.Ε. έχει υιοθετήσει τις πολιτικές της Ε.Ε. σχετικά με τη φοροδιαφυγή και την φοροαποφυγή.

Μετά τη Συνθήκη του Μάαστριχτ και το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης, προς τα τέλη του '90 υιοθετήθηκαν ορισμένα πακέτα δημοσιονομικής εξυγίανσης ώστε κάποιες χώρες να μπορέσουν να βελτιώσουν τα φορολογικά τους συστήματα και να τα καταστήσουν πιο δίκαια και αποτελεσματικά. Η ένταξη της χώρας μας στην Ε.Ε. προώθησε την εφαρμογή προγραμμάτων σύγκλισης με τις υπόλοιπες χώρες με απώτερο στόχο τη διεύρυνση της φορολογικής βάσης και τον περιορισμό της φοροδιαφυγής.

Η Ελλάδα ως κράτος μέλος της Ε.Ε. προσπαθεί να συμβαδίζει με τους Κανονισμούς και τις Οδηγίες που εκδίδει αυτή συμπεριλαμβανομένων κανόνων και αρχών που εφαρμόζονται στο πλαίσιο της φορολογίας φυσικών και νομικών προσώπων. Το εκάστοτε εθνικό φορολογικό σύστημα μιας χώρας της Ε.Ε. καθορίζεται με βάση τις εθνικές προτεραιότητες που υπάρχουν ακολουθώντας πάντα κάποιες γενικά παραδεκτές αρχές, όπως η απαγόρευση των διακρίσεων και ο σεβασμός της ελεύθερης κυκλοφορίας εντός της εσωτερικής αγοράς. Το νομικό πλαίσιο της Ε.Ε.

διασφαλίζει τη δίκαιη και αποτελεσματική φορολόγηση των διασυνοριακών δραστηριοτήτων στην Ε.Ε. και διευκολύνει το διεθνές εμπόριο.

Το φορολογικό σύστημα στην χώρα μας έχει υποστεί πολλές και μεγάλες αλλαγές με διακυμάνσεις στην εισπραξιμότητα των φόρων και την αποτελεσματικότητα του φορολογικού συστήματος συνολικά. Το 2008 που ξέσπασε παγκόσμια η οικονομική κρίση πολλά πράγματα άλλαξαν για τη χώρα μας τόσο στο σύνολο της οικονομίας όσο και στο θεσμικό φορολογικό πλαίσιο που εφαρμόστηκε. Τα μέτρα που υιοθετήθηκαν μετά το 2009 στη φορολογική πολιτική της χώρας είχαν ως κύριο στόχο τον εξορθολογισμό του δημοσιονομικού συστήματος της χώρας.

Το 2010 λήφθηκαν στην Ελλάδα μέτρα λιτότητας τα οποία συνδύαζαν αυξήσεις στους έμμεσους φόρους με την εισαγωγή νέων αλλά και σημαντική μεταρρύθμιση του φόρου εισοδήματος φυσικών προσώπων. Συγκεκριμένα, ανακοινώθηκε το 2010 ένα πακέτο μέτρων το οποίο περιλάμβανε πάγωμα μισθών, περικοπές επιδομάτων, μείωση σε δώρα, σε αποδοχές υπαλλήλων ΔΕΚΟ, ΟΤΑ και ΝΠΔ, αύξηση του ΦΠΑ, του φόρου βενζίνης και του φόρου εισαγωγής εισαγόμενων αυτοκινήτων, επαναφορά τεκμηρίων διαβίωσης και πολλά άλλα.

Αργότερα, κατά την εφαρμογή του μεσοπρόθεσμου πλαισίου δημοσιονομικής στρατηγικής την χρονική περίοδο 2012 – 2015 προστέθηκαν νέα φορολογικά μέτρα μεταξύ των οποίων αλλαγή της φορολογικής κλίμακας με επιβάρυνση για εισοδήματα άνω των €8.000, μετάβαση σε ανώτερη κλίμακα του ΦΠΑ, επιβολή ετήσιου τέλους για ελεύθερους επαγγελματίες και επιτηδευματίες και άλλα παρόμοια μέτρα. Τα μέτρα αυτά συντέλεσαν στην περαιτέρω ύφεση της χώρας και συρρίκνωσαν ακόμη περισσότερο τα εισοδήματα των φυσικών και νομικών προσώπων.

Συνοπτικά, η Ελλάδα χαρακτηρίζεται την τελευταία δεκαετία από υψηλούς φορολογικούς συντελεστές και μεγάλη μεταβλητότητα στις φορολογικές παραμέτρους. Οι συνεχείς αυτές μεταβολές δεν έχουν φέρει τα απαραίτητα και επιθυμητά έσοδα μέσω της εισπραξιμότητας των φόρων στην Ελλάδα. Κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης η συνεισφορά του ΦΠΑ και των λοιπών έμμεσων φόρων παρουσίασε σταθερή πορεία, ενώ η συνεισφορά των φόρων εισοδήματος νομικών προσώπων μειώθηκε σημαντικά και αυξήθηκε η συνεισφορά του φόρου εισοδήματος φυσικών προσώπων και ακίνητης περιουσίας (PwC, 2016).

Στη διάρκεια της οικονομικής κρίσης οι φορολογικοί συντελεστές αυξήθηκαν δυσανάλογα προκειμένου το κράτος να καταφέρει να εισπράξει όσο τον δυνατόν

περισσότερα έσοδα χωρίς όμως αυτό να επιτυγχάνεται πάντα. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να καταστεί μη παραγωγικό και αποτελεσματικό και τελικά το εισόδημα των φυσικών και νομικών προσώπων που έχουν φορολογική κατοικία τους την Ελλάδα να συρρικνωθεί.

Το φορολογικό σύστημα μιας χώρας απαρτίζεται από τους διαφορετικούς φόρους οι οποίοι επιβάλλονται στους φορολογούμενους προκειμένου να καλύψουν μέσω αυτών τις δαπάνες του κράτους. Τα φορολογικά συστήματα των χωρών διαφέρουν μεταξύ τους και απαιτούν πολιτική του κράτους και της εκάστοτε κυβέρνησης.

Σήμερα η φορολογία στην Ελλάδα ρυθμίζεται από δύο φορολογικά πλαίσια: τον Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος Ν. 4172/2013 και το Ν. 2238/1994 που ίσχυε μέχρι το 2013. Τους δύο αυτούς νόμους πλαισιώνουν ακόμη, ο Κώδικας Φόρου Προστιθέμενης Αξίας εφαρμόζεται με το Ν. 2859/2000 και τα Ελληνικά Λογιστικά Πρότυπα άρχισαν να εφαρμόζονται με το Ν. 4308/ 2014. Ο Κώδικας Φορολογικής Διαδικασίας ρυθμίζεται από τον Ν. 4174/2014, ενώ η κωδικοποίηση της νομοθεσίας για την φορολογία κατοχής ακινήτων γίνεται με το Ν. 4223/2013 που αφορά την επιβολή ενιαίου φόρου ιδιοκτησίας ακινήτων (ΕΝ.Φ.Ι.Α.).

Οι κύριες κατηγορίες φόρων που επιβάλλονται στην χώρα είναι ο φόρος εισοδήματος φυσικών προσώπων, ο φόρος εισοδήματος νομικών προσώπων, ο φόρος περιουσίας και οι έμμεσοι φόροι όπως είναι ο φόρος προστιθέμενης αξίας, γνωστός ως Φ.Π.Α..

Η Ελλάδα τα τελευταία χρόνια έχει θέσει ως στόχο για το φορολογικό σύστημα τη σταθερότητά του με απώτερο στόχο τη δημιουργία ενός ελκυστικού επενδυτικού και επιχειρηματικού περιβάλλοντος και την παροχή φορολογικών κινήτρων ενώ παράλληλα υιοθετεί την ευρύτερη πολιτική της Ε.Ε. για την αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής, καθώς στην Ελλάδα υπολογίζεται ότι υπάρχει μεγάλη φοροδιαφυγή.

Η χώρα πρέπει να ακολουθήσει τις γενικές επιταγές της Ε.Ε. και να προωθήσει την καινοτομία και την χρήση πληροφοριακών συστημάτων προκειμένου και να επιταχύνει τις διαδικασίες για τα φυσικά και νομικά πρόσωπα επιλύοντας το χρόνιο πρόβλημα της γραφειοκρατίας και έτσι ώστε οι εποπτικοί μηχανισμοί της να έχουν περισσότερα εργαλεία εντοπισμού φαινομένων φοροδιαφυγής και αποφυγής με απώτερο στόχο την εξάλειψή τους. Περιπτώσεις και παραδείγματα όπως η εφαρμογή του Taxis ή η εφαρμογή των ηλεκτρονικών βιβλίων που αναμένεται να ξεκινήσει από την επόμενη χρονιά είναι προς τη σωστή λογική και κατεύθυνση. Για παράδειγμα, το

σύστημα TAXIS αποτελεί ένα πολύ σημαντικό πληροφοριακό σύστημα του ελληνικού δημόσιου τομέα το οποίο υποστηρίζει τις υπηρεσίες εσωτερικού εισοδήματος και την άμεση εξυπηρέτηση των πολιτών και του κράτους, ενώ παράλληλα λειτουργεί και ως εργαλείο συγκέντρωσης εσόδων εξοικονομώντας χρόνο και πόρους τόσο για τους πολίτες και τις επιχειρήσεις που φορολογούνται στην Ελλάδα όσο και για το ίδιο το κράτος.

2.2. Φορολογικό πλαίσιο νομικών προσώπων

Σύμφωνα με τον Αστικό Κώδικα ως νομικά πρόσωπα ορίζονται τα υποκείμενα δικαίου τα οποία μπορεί να είναι ενώσεις προσώπων ή συγκεντρώσεις περιουσιών που δημιουργούνται με συγκεκριμένο σκοπό και αποκτούν αυτοτελή ιδιότητα δικαίου ή προσωπικότητα υπό την τήρηση προϋποθέσεων του νόμου. Ακόμη, τα νομικά πρόσωπα δε διαθέτουν δική τους φύση, αλλά την αποκτούν απευθείας από το νόμο (Τσούμας, 2009).

Τα νομικά πρόσωπα στην Ελλάδα με βάση τον τρόπο ίδρυσής τους και το σκοπό τους διακρίνονται σε νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου (ΝΠΔΔ), σε νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου (ΝΠΙΔ) και νομικά πρόσωπα μικτής φύσης. Τα ΝΠΔΔ ιδρύονται με κρατική πρωτοβουλία και ασκούν δημόσια εξουσία. Συνήθως πρόκειται για δημόσιες υπηρεσίες, ασφαλιστικά ιδρύματα ή ΟΤΑ. Τα ΝΠΙΔ ιδρύονται με πρωτοβουλία ιδιωτικών και εξυπηρετούν ιδιωτικούς σκοπούς. Τέτοια μπορεί να είναι εταιρίες, σωματεία, ιδρύματα και συνεταιρισμοί. Μπορεί ακόμη να έχουν κερδοσκοπικό ή μη χαρακτήρα. Τα νομικά πρόσωπα μικτής φύσης δημιουργούνται με κρατική παρεμβατική δραστηριότητα και έχουν χαρακτηριστικά τόσο των ΝΠΔΔ όσο και των ΝΠΙΔ. Παραδείγματα τέτοιων προσώπων αποτελούν ο ΟΣΕ και η ΔΕΗ (Τσούμας, 2009).

Τα ΝΠΙΔ ή αλλιώς οι εταιρίες διακρίνονται σε προσωπικές (ομόρρυθμες, ετερόρρυθμες, αφανείς – συμμετοχικές), σε κεφαλαιουχικές (ανώνυμες) και σε μικτές (εταιρίες περιορισμένης ευθύνης, ιδιωτικές κεφαλαιουχικές εταιρίες). Ακόμη, υπάρχουν τα σωματεία, τα ιδρύματα και οι συνεταιρισμοί. Η παρούσα εργασία εστιάζει μόνο σε αυτού του είδους τα νομικά πρόσωπα.

Ένα νομικό πρόσωπο φορολογείται όταν έχει τη φορολογική του κατοικία στην Ελλάδα για το εισόδημά του. Αν η φορολογική του κατοικία βρίσκεται σε άλλη χώρα,

τότε το νομικό πρόσωπο φορολογείται στην Ελλάδα μόνο για τα εισοδήματα που προέρχονται από τη δραστηριότητα που ασκείται στην Ελλάδα ή μέσω της Ελλάδας, καθώς και τα εισοδήματα από μερίσματα, δικαιώματα και ακίνητα που βρίσκονται στην Ελλάδα.

Για να έχει ένα νομικό πρόσωπο φορολογική κατοικία στην Ελλάδα απαιτείται να έχει συσταθεί με βάση το ελληνικό δίκαιο και να έχει την έδρα του στην Ελλάδα ή τον τόπο πραγματικής διοίκησης. Για την τελευταία περίπτωση λαμβάνεται υπόψη ο τόπος άσκησης της καθημερινής διοίκησης, ο τόπος λήψης των αποφάσεων και ο τόπος κατοικίας των μελών των διοικητικών οργάνων.

Αντικείμενο της φορολογίας εισοδήματος νομικών προσώπων είναι ο φόρος εισοδήματος που επιβάλλεται στα κέρδη που απέκτησαν τα νομικά πρόσωπα κατά το προηγούμενο φορολογικό έτος. Τα κέρδη που υπόκεινται σε φόρο προκύπτουν από τα έσοδα επιχειρηματικής δραστηριότητας μετά την αφαίρεση των επιχειρηματικών δαπανών που εκπίπτουν και πραγματοποιούνται προς όφελος της επιχείρησης, αντιστοιχούν σε πραγματικές συναλλαγές της επιχείρησης και εγγράφονται στα αντίστοιχα λογιστικά βιβλία. Η φορολογία νομικών προσώπων εφαρμόζεται επί των κερδών με βάση έναν συντελεστή φορολογίας.

Με βάση το Ν. 4172/2013 τα πρόσωπα που υπόκεινται σε φόρο εισοδήματος νομικών προσώπων είναι:

- Κεφαλαιουχικές εταιρίες που συστήθηκαν στην ημεδαπή (Ανώνυμες εταιρίες, ανώνυμες εταιρίες ΟΤΑ, εταιρίες περιορισμένης ευθύνης, ιδιωτικές κεφαλαιουχικές εταιρίες).
- Κεφαλαιουχικές εταιρίες που συστήθηκαν στην αλλοδαπή οι οποίες διατηρούν τη φορολογική του κατοικία στην Ελλάδα ή αποκτούν στην Ελλάδα εισόδημα από μερίσματα, τόκους και δικαιώματα.
- Προσωπικές εταιρίες που συστήθηκαν στην ημεδαπή (ομόρρυθμες και ετερόρρυθμες εταιρίες).
- Προσωπικές εταιρίες που συστήθηκαν στην αλλοδαπή οι οποίες έχουν τη φορολογική τους κατοικία στην Ελλάδα ή διατηρούν στην Ελλάδα μόνιμη εγκατάσταση ή έχουν στην Ελλάδα εισόδημα από μερίσματα, τόκους και δικαιώματα.
- Μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα νομικά πρόσωπα δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου που συστήθηκαν στην ημεδαπή ή αλλοδαπή.

- Συνεταιρισμοί και ενώσεις, όπως αστικοί συνεταιρισμοί και αγροτικοί συνεταιρισμοί.
- Αστικές κερδοσκοπικές ή μη εταιρίες.
- Συμμετοχικές ή αφανείς εταιρίες.
- Κοινοπραξίες,

Ως κέρδη από επιχειρηματική δραστηριότητα θεωρείται το σύνολο των εσόδων από επιχειρηματικές συναλλαγές μετά την αφαίρεση των επιχειρηματικών δαπανών, των αποσβέσεων και των προβλέψεων για επισφαλείς απαιτήσεις (Ν. 4172/2013). Στα έσοδα από επιχειρηματικές συναλλαγές περιλαμβάνονται και τα έσοδα από την πώληση των στοιχείων του ενεργητικού της επιχείρησης καθώς και το προϊόν της εκκαθάρισής της. Ο προσδιορισμός των κερδών επί των οποίων υπολογίζεται η φορολογία νομικών προσώπων πραγματοποιείται αφού αφαιρεθούν από τα κέρδη τα παρακάτω στοιχεία:

- Τα έξοδα που έχουν πραγματοποιηθεί προς το συμφέρον της επιχείρησης
- Οι δαπάνες επιστημονικής και τεχνολογικής έρευνας
- Οι αποσβέσεις
- Το κόστος πωληθέντων
- Οι επισφαλείς απαιτήσεις
- Οι ζημίες.

Σύμφωνα με τον Ν. 4172/2013 τα κέρδη από επιχειρηματική δραστηριότητα φορολογούνται με συντελεστή 29% ανεξαρτήτως ποσού κερδών. Τα κέρδη από επιχειρηματική δραστηριότητα που αποκτούν οι αγροτικοί συνεταιρισμοί και οι ομάδες παραγωγών, φορολογούνται με συντελεστή 13%. Οποιαδήποτε έσοδα εισρέουν στην επιχείρηση φορολογούνται με συντελεστή 29%. Τα είδη πληρωμών στα οποία πραγματοποιείται παρακράτηση είναι μερίσματα (15%), τόκοι (15%), δικαιώματα (20%), αμοιβές για παροχές τεχνικών ή συμβουλευτικών υπηρεσιών (3%), αμοιβές διοίκησης και συμβουλευτικές υπηρεσίες (20%), ασφάλισμα που καταβάλλεται εφάπαξ στο πλαίσιο ομαδικών ασφαλιστηρίων συνταξιοδοτικών συμβολαίων (10-20%), υπεραξία από μεταβίβαση ακίνητης περιουσίας (15%).

Μετά την αναθεώρηση του ΚΦΕ το 2013, ο φορολογικός συντελεστής εξαρτάται από τον τύπο λογιστικών βιβλίων που τηρούν τα νομικά πρόσωπα, δηλαδή αν αυτά είναι

απλογραφικά ή διπλογραφικά. Σύμφωνα με το Ν. 4387/2016 οι ισχύοντες φορολογικοί συντελεστές σε περίπτωση τήρησης απλογραφικού συστήματος είναι αυτοί που αφορούν τα εισοδήματα φυσικών προσώπων. Στις υπόλοιπες επιχειρήσεις, το εισόδημα από επιχειρηματική δραστηριότητα φορολογείται με ενιαίο φορολογικό συντελεστή 29% μετά από την αφαίρεση των εκπιπτόμενων δαπανών, των αποσβέσεων και των μεταφερόμενων ζημιών από προηγούμενα έτη. Παρακράτηση γίνεται στις κεφαλαιουχικές εταιρίες η οποία οδηγεί επί της ουσίας σε διπλή φορολόγηση των κερδών σε εταιρικό και προσωπικό επίπεδο. Ακόμη, σε περίπτωση κεφαλαιοποίησης ή διανομής κερδών για τα οποία δεν έχει καταβληθεί φόρος εισοδήματος, το ποσό που διανέμεται ή κεφαλαιοποιείται φορολογείται ως κέρδος ανεξάρτητα από την ύπαρξη φορολογικών ζημιών.

Ο φόρος μερισμάτων εξοφλείται έως τις 30/9 του έτους, ο φόρος τόκων, ο φόρος δικαιωμάτων, ο φόρος μισθωτών υπηρεσιών, ο φόρος από επιχειρηματική δραστηριότητα και ο φόρος εργολάβων έως την τελευταία ημέρα του 2^{ου} μήνα από την ημερομηνία πληρωμής, ενώ ο φόρος εισοδήματος έχει πρώτη δόση με την υποβολή στις 30/6 και οι υπόλοιπες έξι ανά μήνα η κάθε δόση.

Σύμφωνα με το Ν. 4172/2013 η μεταφορά από την Ελλάδα σε άλλο κράτος μέλος της Ε.Ε. της καταστατικής έδρας μιας ευρωπαϊκής εταιρίας (SE) ή μιας ευρωπαϊκής συνεταιριστικής εταιρίας (SCE) σύμφωνα με τις διατάξεις των Κανονισμών 2157/2001 του Συμβουλίου της 8^{ης} Οκτωβρίου 2001 (EEK L 294/10.11.2001) και 435/2003 του Συμβουλίου της 22ας Ιουλίου 2003 (EEK L 207/1/18.8.2003) αντίστοιχα, χωρίς λύση της εταιρίας ή σύσταση νέου νομικού προσώπου δε συνεπάγεται φορολογία των υπεραξιών των στοιχείων ενεργητικού ή παθητικού τα οποία προσαρτώνται σε μόνιμη εγκατάσταση αυτής στην Ελλάδα.

Τα κέρδη από επιχειρηματική δραστηριότητα που αποκτούν τα νομικά πρόσωπα και οι νομικές οντότητες που τηρούν διπλογραφικά βιβλία, καθώς και ορισμένες περιπτώσεις νομικών προσώπων που τηρούν απλογραφικά βιβλία, φορολογούνται με συντελεστή 24% για εισοδήματα του φορολογικού έτους 2019 και εφεξής. Τα πιστωτικά ιδρύματα φορολογούνται με συντελεστή 29%. Τα κέρδη από επιχειρηματική δραστηριότητα που αποκτούν οι αγροτικοί συνεταιρισμοί του Ν. 4384/2016 και οι νομικές οντότητες που αναγνωρίζονται από το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων ως Ομάδες και Οργανώσεις παραγωγών του

άρθρου 27 του Κανονισμού (ΕΕ) 1305/2013 και τηρούνται στο τηρούμενο Μητρώο Οργανώσεων Παραγωγών και Ομάδων φορολογούνται με συντελεστή 10%.

Η φορολογική βάση για τα νομικά πρόσωπα είναι η εξής (IOBE, 2018):

1. Το ετήσιο παγκόσμιο εισόδημα (κέρδη) του νομικού προσώπου ή οντότητας από οποιαδήποτε πηγή όταν η φορολογική του κατοικία είναι στην Ελλάδα, με δυνατότητα πίστωσης φόρων που έχουν καταβληθεί στην αλλοδαπή για εισοδήματα που προέρχονται από το εξωτερικό και
2. Το ετήσιο εισόδημα μη φορολογικών κατοίκων που αποκτάται από δραστηριότητα που ασκείται στην Ελλάδα συμπεριλαμβανομένου του εισοδήματος από κεφάλαιο (τόκοι, μερίσματα, ενοίκια, δικαιώματα) και υπεραξία από πώληση τίτλων ή ακινήτων που βρίσκονται στην Ελλάδα.

Το κράτος έχει εφαρμόσει τις εξής ρυθμίσεις αντιμετώπισης της φοροαποφυγής (IOBE, 2018):

- Περιορισμός στις εκπιπτόμενες δαπάνες για τόκους μέχρι ποσού ίσου με 30% των κερδών προ φόρων, τόκων και αποσβέσεων
- Κανόνες για ενδοομιλικές συναλλαγές με τεκμηρίωση βάσει της αρχής των «ίσων αποστάσεων»
- Ελεγχόμενες αλλοδαπές εταιρίες
- Διανομή ενδοομιλικών μερισμάτων

2.3 Φορολογικό πλαίσιο φυσικών προσώπων

Αντικείμενο του φόρου εισοδήματος των φυσικών προσώπων είναι το φορολογητέο εισόδημα που προκύπτει αν αφαιρεθούν οι εκπιπτόμενες δαπάνες από το ακαθάριστο εισόδημα. Το φορολογούμενο φυσικό πρόσωπο έχει την φορολογική του κατοικία στην Ελλάδα και υπόκειται σε φόρο για το φορολογητέο του εισόδημα που προκύπτει στην ημεδαπή και την αλλοδαπή μέσα σε ένα φορολογικό έτος.

Ένα φυσικό πρόσωπο είναι φορολογικός κάτοικος της Ελλάδος και υπόχρεος προς υποβολή ατομικής δήλωσης φορολογίας εισοδήματος:

- όταν έχει στην Ελλάδα τη μόνιμη ή κύρια κατοικία του ή τη συνήθη διαμονή του ή το κέντρο συμφερόντων του,

- όταν είναι προξενικός, διπλωματικός ή δημόσιος λειτουργός παρόμοιου καθεστώτος ή δημόσιος υπάλληλος με ελληνική ιθαγένεια και υπηρετεί την αλλοδαπή,
- όταν βρίσκεται στην Ελλάδα χρονικό διάστημα που υπερβαίνει τις 183 ημέρες συμπεριλαμβανομένων και διαστημάτων παραμονής στο εξωτερικό και δεν βρίσκεται στη χώρα για τουριστικούς, ιατρικούς, θεραπευτικούς ή άλλους προσωπικούς σκοπούς και δεν υπερβαίνει τις 365 ημέρες.

Το φορολογικό έτος ταυτίζεται με το ημερολογιακό έτος, αρχίζει την 1^η Ιανουαρίου και τελειώνει την 31^η Δεκεμβρίου του ίδιου ημερολογιακού έτους. Ο φόρος που επιβάλλεται σε κάθε φορολογικό έτος αφορά εισόδημα που αποκτήθηκε το προηγούμενο φορολογικό έτος. Η φορολογική δήλωση υποβάλλεται μέχρι την 30^η Ιουνίου του αμέσως επόμενου φορολογικού έτους. Υπόχρεοι δήλωσης φορολογίας εισοδήματος είναι:

- ο φορολογούμενος φυσικό πρόσωπο που έχει συμπληρώσει το 18^ο έτος της ηλικίας του και έχει την κατοικία του στην Ελλάδα
- όσοι έχουν κάνει έναρξη επιτηδεύματος.
- Οι σύζυγοι
- Οι κάτοικοι του εξωτερικού που αποκτούν εισόδημα στην Ελλάδα.

Η φορολογία εισοδήματος φυσικών προσώπων ρυθμίζεται στην χώρα μας με τον Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος (ΚΦΕ) (Ν. 2238/1994). Η φορολογική βάση ή αλλιώς το φορολογητέο εισόδημα είναι το καθαρό εισόδημα που αποκτούν στην ημεδαπή και αλλοδαπή οι φορολογικοί κάτοικοι της Ελλάδας (παγκόσμιο εισόδημα), καθώς και το καθαρό εισόδημα που αποκτούν στην Ελλάδα όσοι δεν είναι φορολογικοί κάτοικοι της Ελλάδας. Υποκείμενος σε φόρο είναι ο φορολογούμενος που έχει τη φορολογική του κατοικία στην Ελλάδα για παγκόσμιο εισόδημα που αποκτάται μέσα σε ορισμένο φορολογικό έτος. Οι κατηγορίες ακαθάριστων εισοδημάτων για τα φυσικά πρόσωπα είναι:

1. το εισόδημα από μισθωτή εργασία και συντάξεις,
2. το εισόδημα από επιχειρηματική δραστηριότητα,
3. το εισόδημα από κεφάλαιο και
4. το εισόδημα από υπεραξία μεταβίβασης κεφαλαίου.

Ο Κώδικας Φορολογικής Διαδικασίας που ορίζεται στο Ν. 4174/2013 καθορίζει τη διαδικασία προσδιορισμού και είσπραξης των εσόδων του δημοσίου. Συγκεκριμένα, καθορίζει το φόρο εισοδήματος, το φόρο προστιθέμενης αξίας (Φ.Π.Α.), τον ενιαίο φόρο ιδιοκτησίας ακινήτων (ΕΝ.Φ.Ι.Α.), το φόρο κληρονομιών, δωρεών, γονικών παροχών, προικών και κερδών από τυχερά παίγνια, τους φόρους τέλη και τις εισφορές ή χρηματικές κυρώσεις.

Σύμφωνα με το Ν. 4172/2013 το φορολογητέο εισόδημα από μισθωτή εργασία και συντάξεις υπολογιζόταν σε φόρο σύμφωνα με την ακόλουθη κλίμακα:

- ✓ € 0 – 10.000 : 9%
- ✓ €10.001 – 20.000: 22%
- ✓ €20.001 – 30.000: 28%
- ✓ €30.001 – 40.000: 36%
- ✓ €40.001 - :44%

Όταν το πραγματικό εισόδημα των φορολογουμένων δεν υπερέβαινε τις €6.000 και το τεκμαρτό τους εισόδημα τις €9.500 και εφόσον δεν ασκούνταν επιχειρηματική δραστηριότητα για την οποία ήταν υποχρεωτική η υποβολή δήλωσης έναρξης εργασιών ή ατομική αγροτική δραστηριότητα, το εισόδημα αυτό και η προστιθέμενη διαφορά τεκμηρίων φορολογούνταν με την κλίμακα του εισοδήματος από μισθωτή εργασία και συντάξεις.

Εξαιτίας όμως της επιβολής των μνημονίων η χώρα αναγκάστηκε να ρυθμίσει εκ νέου με νόμο το φορολογικό της σύστημα. Έτσι, το φορολογητέο εισόδημα από μισθωτή εργασία και συντάξεις υποβάλλεται σε φόρο σύμφωνα με την εξής κλίμακα (Άρθρο 112 Ν. 4387/2016):

- €0 – 20.000 : 22%
- €20.001 – 30.000: 29%
- €30.001 – 40.000: 37%
- €40.001 - :45%

Το εισόδημα από ακίνητη περιουσία φορολογείται αυτοτελώς με βάση την ακόλουθη κλίμακα (Ν. 4387/2016):

- €0 – 12.000: 15%
- €12.001 – 35.000: 35%
- €35.001 - : 45%

Επιπλέον, σε εισοδήματα άνω των €12.000 επιβάλλεται ειδική εισφορά αλληλεγγύης ως εξής (Ν. 4387/2016):

- €0-12.000: 0%
- €12.001 – 20.000: 2,2%
- €20.001 – 30.000: 5%
- €30.001 – 40.000:6,5%
- €40.001 – 65.000: 7,5%
- €65.001 – 220.000: 9%
- > €220.000: 10%

Πιο αναλυτικά, ΚΦΕ διακρίνει τις εξής περιπτώσεις εισοδήματος που φορολογούνται με διαφορετικό τρόπο (IOBE, 2018):

1. Εισόδημα από μισθωτή εργασία και συντάξεις: Για εισοδήματα έως €20.000 22%, για εισοδήματα €20.001 - €30.000 29%, για εισοδήματα €30.001 – €40.000 37% και για εισοδήματα μεγαλύτερα των €40.000 45%. Ακόμη, υπάρχει ειδική εισφορά αλληλεγγύης 2,2% για εισοδήματα €12.001 - €20.000, 5% για εισοδήματα €20.001 - €30.000, 7% για εισοδήματα €30.001 - €40.000, 8% για εισοδήματα €40.001 - €65.000), 9% για εισοδήματα €65.001 - €220.000 και 10% για εισοδήματα μεγαλύτερα των €220.000. Ο ανώτατος συντελεστής φορολογίας συνδυαστικά είναι 55%. Δεν υπάρχει αφορολόγητο, ενώ υπάρχουν ορισμένες εκπτώσεις φόρου όπως στην περίπτωση ύπαρξης τέκνου.
2. Εισόδημα από επιχειρηματική δραστηριότητα: Το εισόδημα ή κέρδος από επιχειρηματική δραστηριότητα προσδιορίζεται από το σύνολο των εσόδων από επιχειρηματικές συναλλαγές του φορολογούμενου μετά την αφαίρεση των επιχειρηματικών δαπανών, των αποσβέσεων και των προβλέψεων για επισφαλείς απαιτήσεις.
3. Εισόδημα από κεφάλαιο: Το εισόδημα από ενοίκια υπόκειται σε φορολογία 15% εφόσον είναι έως €12.000, 35% εφόσον είναι €12.001 - €35.000 και 45%

άνω των €35.000. Τα μερίσματα και οι τόκοι καταθέσεων και εταιρικών ομολόγων υπόκεινται σε φόρο 15%. Οι τόκοι ομολόγων ελληνικού δημοσίου είναι μηδενικοί. Οι αυτοαπασχολούμενοι και οι ατομικές επιχειρήσεις όπως και οι αγροτικές επιχειρήσεις υπόκεινται σε φορολογία εισοδήματος όπως οι μισθωτοί και οι συνταξιούχοι.

4. Εισόδημα από υπεραξία μεταβίβασης κεφαλαίου: Τέτοιο εισόδημα δημιουργείται και από την υπεραξία που προκύπτει από πράξεις μεταβίβασης ακίνητης περιουσίας ή και άλλων τίτλων όπως μετοχές, κρατικά ομόλογα, έντοκα γραμμάτια και χρηματοοικονομικά παράγωγα, εφόσον αυτές οι συναλλαγές δεν συνιστούν επιχειρηματική δραστηριότητα. Υπεραξία για ποσό έως €25.000 απαλλάσσεται από το φόρο εφόσον ο φορολογούμενος έχει διακρατήσει το ακίνητο για 5 έτη και δεν έχει πραγματοποιήσει το συγκεκριμένο διάστημα άλλη μεταβίβαση ακίνητης περιουσίας. Το εισόδημα που δημιουργείται από υπεραξία μεταβίβασης κεφαλαίου φορολογείται με συντελεστή 15%.

Ο φόρος εισοδήματος των φυσικών προσώπων αποτελεί προοδευτικό φόρο στο εισόδημα ενός πολίτη γεγονός που συνεπάγεται ότι όταν αυξάνεται το εισόδημα του πολίτη, αυξάνεται και η φοροδοτική του ικανότητα και η επιβάρυνσή του. Ο φόρος καταβάλλεται στην πηγή που δημιουργεί το εισόδημα και έτσι σχετίζεται άμεσα με το διαθέσιμο εισόδημα.

Στην Ελλάδα το νομικό πλαίσιο που ισχύει για τη φορολογία εισοδήματος των φυσικών προσώπων ορίζει το σύστημα του ενιαίου φόρου. Σύμφωνα με αυτό το σύστημα αθροίζονται όλα τα εισοδήματα του φορολογούμενου από όλες τις πηγές εισοδήματος που έχει για ένα συγκεκριμένο χρονικό διάστημα (συνήθως ένα έτος) και αυτό το εισόδημα φορολογείται ανεξάρτητα από την πηγή από την οποία προήλθε με βάση ένα σύστημα συντελεστών φορολογίας με βάση το μέγεθος του συνολικού εισοδήματος.

Ο υπολογισμός του πραγματικού εισοδήματος γίνεται με βάση τα στοιχεία που δηλώνουν με πραγματικό και άμεσο τρόπο τη φοροδοτική ικανότητα του φορολογούμενου πολίτη. Εφαρμόζεται μια προοδευτική κλίμακα φόρου εισοδήματος η οποία διαμορφώνεται με βάση το σύστημα κλιμακωτής προοδευτικότητας σύμφωνα με το οποίο ο φόρος αυξάνεται προς τα ανώτερα επίπεδα φορολογικής κλίμακας.

Τα φυσικά πρόσωπα είναι συνταξιούχοι, μισθωτοί, ατομικές επιχειρήσεις κι αγρότες. Κάθε φυσικό πρόσωπο φορολογείται και για την ακίνητη περιουσία που βρίσκεται στην Ελλάδα υπό την ιδιοκτησία του. Το φορολογικό εισόδημα ενός πολίτη μπορεί να προέρχεται από εισόδημα από ακίνητα, από κινητές αξίες, από εμπορικές επιχειρήσεις, από γεωργικές επιχειρήσεις, από μισθωτές υπηρεσίες, από ελεύθερα επαγγέλματα και από εισόδημα συζύγων και ανήλικων τέκνων (Σελλάς, 1989).

Κεφάλαιο 3 Φορολογικοί παράδεισοι

3.1. Σύγχρονες έρευνες

3.1.1. Ορισμός και χαρακτηριστικά

Ένας φορολογικός παράδεισος είναι ένα μέρος φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής. Η χρήση φορολογικών παραδείσων για την αποφυγή της φορολογίας έχει μελετηθεί πολύ από τη βιβλιογραφία (Graham & Tucker, 2006; Dyreng & Lindsey, 2009). Προκειμένου να μειώσουν τη φορολογία, οι επιχειρήσεις μπορούν να μεταφέρουν έσοδα από χώρες ή δικαιοδοσίες υψηλής φορολογίας σε θυγατρικές εταιρίες που είναι εγκατεστημένες σε φορολογικούς παραδείσους με ελάχιστη ή περιορισμένη λειτουργική δραστηριότητα.

Η χρήση φορολογικών παραδείσων ως μηχανισμού φοροαποφυγής έχει εξεταστεί στη βιβλιογραφία περισσότερο μετά το ξέσπασμα της χρηματοοικονομικής κρίσης το 2008 (Maffini, 2010; Taylor & Richardson, 2012). Οι φορολογικοί παράδεισοι αποτελούν δικαιοδοσίες που επιβάλλουν χαμηλή ή καθόλου φορολογία σε επιχειρήσεις και ως εκ τούτου προσφέρουν τη δυνατότητα μείωσης των φορολογικών τους επιβαρύνσεων στην χώρα όπου οι επιχειρήσεις αυτές εδρεύουν (OECD, 1998). Έτσι, επιχειρήσεις οι οποίες διατηρούν θυγατρικές σε φορολογικούς παραδείσους ενδέχεται να έχουν χαμηλότερη φορολογική επιβάρυνση λόγω των ευκαιριών ενδοεπιχειρησιακού κέρδους που μετατοπίζεται από μια υψηλής φορολογίας δικαιοδοσία σε μια χαμηλής φορολογίας δικαιοδοσία (Desai et al., 2006).

Σύμφωνα με τον Workman (1982) υπάρχουν δύο τρόποι προσδιορισμού και απόδοσης του χαρακτηρισμού σε μια χώρα ως φορολογικού παραδείσου:

- Ο αντικειμενικός τρόπος: Ο συγκεκριμένος τρόπος αναγνωρίζει χώρες με ελάχιστη ή καθόλου φορολογία για όλα τα εισοδήματα οι οποίες διατηρούν κάποιο βαθμό τραπεζικού απόρρητου. Ωστόσο, αυτός ο ορισμός περιλαμβάνει και χώρες οι οποίες μπορεί να μη λειτουργούν ως φορολογικοί παράδεισοι. Για παράδειγμα, οι Η.Π.Α. δε φορολογούν τα έσοδα από τόκους τραπεζικών καταθέσεων που κατέχουν αλλοδαποί εφόσον οι τόκοι αυτοί δε συνδέονται με τη διεξαγωγή εμπορίου ή με επιχειρηματικούς σκοπούς εντός των Η.Π.Α.
- Ο υποκειμενικός τρόπος: Ο τρόπος αυτός λαμβάνει υπόψη και αξιοποιεί το στοιχείο της φήμης. Μια χώρα θεωρείται φορολογικός παράδεισος εάν

προωθείται από στόμα σε στόμα και στον τύπο ως τέτοια και συμφωνούν με αυτή την άποψη και εμπειρογνώμονες στο διεθνή φορολογικό σχεδιασμό.

Ένας φορολογικός παράδεισος είναι ένα κράτος ή μια περιοχή όπου οι φορολογικοί συντελεστές φυσικών και νομικών προσώπων είναι τόσο χαμηλοί ώστε αλλοδαπά φυσικά και νομικά πρόσωπα να έχουν κίνητρο να ιδρύσουν εταιρίες κελύφη ώστε να προστατέψουν το εισόδημά τους από υψηλότερη φορολογία στην χώρα τους (Bennedsen & Zeume, 2017). Οι φορολογικοί παράδεισοι χρησιμεύουν ως εικονικές έδρες και περιγράφονται ως ο σκιώδης τραπεζικός κλάδος λαμβάνοντας μεγαλύτερη προσοχή μέσα στην οικονομική κρίση (Wainwright, 2011).

Μερικά χαρακτηριστικά των φορολογικών παραδείσων είναι εύκολο να αναγνωριστούν ακόμη και από κάποιον με ελάχιστες οικονομικές γνώσεις. Τέτοια χαρακτηριστικά είναι ότι συνήθως πρόκειται για μικρές σε πληθυσμό χώρες, συνήθως πιο εύπορες από άλλες με υψηλή επιχειρηματική και επενδυτική κινητικότητα (Dharmapal & Hines, 2006). Σύμφωνα με τους Dharmapal & Hines (2006) οι φορολογικοί παράδεισοι χαρακτηρίζονται και από καλύτερα μέτρα διακυβέρνησης και πολιτική σταθερότητα, αποτελεσματικότητα του κρατικού μηχανισμού, κράτος δικαίου και έλεγχο της διαφθοράς. Κρίνουν πως ένας πιθανός λόγος για τον οποίο συμβαίνει αυτό είναι ότι οι υψηλότερες ροές ξένων επενδύσεων σε συνδυασμό με τα οικονομικά οφέλη που τις συνοδεύουν είναι πιο πιθανό να οδηγούν σε φορολογικές μειώσεις σε καλά διακυβερνημένες χώρες από ότι σε φορολογικές ελαφρύνσεις σε χώρες με κακή διακυβέρνηση και οργάνωση.

Μέσα στα χαρακτηριστικά των φορολογικών παραδείσων συγκαταλέγονται η έλλειψη ανταλλαγής πληροφοριών με τις ξένες φορολογικές αρχές και η μη δημοσιοποίηση κανονιστικών και διοικητικών απαιτήσεων (Dharmapala, 2008). Σε ορισμένες περιπτώσεις οι επιχειρήσεις δεν απαιτείται να λειτουργούν ή να διαθέτουν φυσική παρουσία στους φορολογικούς παράδεισους (GAO, 2008).

Αν και πολλοί φορολογικοί παράδεισοι τείνουν να είναι μικρές και ανίσχυρες χώρες στην παγκόσμια οικονομία, το συνδυασμένο μέγεθος του φαινομένου λειτουργίας τους ως φορολογικό καταφύγιο για επιχειρήσεις και οι επιπτώσεις που έχει αυτό στη φορολογία παγκοσμίως καθιστά το πρόβλημα της δράσης και των επιπτώσεων χρήσης των φορολογικών παραδείσων από φυσικά και νομικά πρόσωπα παγκόσμιο και τεράστιο (Palan & Wigan, 2014).

Τα κράτη σε όλο τον κόσμο έχουν ξεκινήσει συντονισμένες προσπάθειες αντιμετώπισης της ύπαρξης και δράσης των φορολογικών παραδείσων. Το 2014 ο Τύπος αποκάλυψε σημαντικά φορολογικά συστήματα εμπλέκοντας επιχειρήσεις όπως η Apple και η Starbucks (Bennedsen & Zeume, 2017). Στις Η.Π.Α. έχουν γίνει πολλές ενέργειες για τη ρύθμιση των παράκτιων φορολογικών παραδείσων από τότε που υπογράφηκαν οι πρώτες συμφωνίες ανταλλαγής φορολογικών πληροφοριών (TIEA) στις αρχές του 2000 (Slemrod & Wilson, 2009).

3.1.2. Ιστορική αναδρομή

Οι φορολογικοί παράδεισοι δρουν εδώ και έναν αιώνα παγκοσμίως (Palan et al., 2010). Σύμφωνα με τους Devereux et al. (2008) οι χώρες ανταγωνίζονται μεταξύ τους για κεφάλαια μέσω της φορολογίας των επιχειρήσεων. Έτσι, κάποιες χώρες αποφάσισαν από νωρίς να θέσουν χαμηλούς φορολογικούς συντελεστές σε συνδυασμό με κάποια άλλα κίνητρα μέσω των τραπεζικών τους ιδρυμάτων προκειμένου να προσελκύσουν ξένους επενδυτές και κεφάλαια.

Στις αρχές του 21^{ου} αιώνα ξεκίνησαν ορισμένες προσπάθειες καταπολέμησης των επιζήμιων επιπτώσεων των φορολογικών παραδείσων. Μετά την παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση οι G20 ανακοίνωσαν τις προθέσεις να αναλάβουν δράση ενάντια στους φορολογικούς παράδεισους (G20, 2009). Ο ΟΟΣΑ ανέλαβε την ανάπτυξη ενός κοινού προτύπου για κάθε χώρα ανά χώρα το οποίο θα προωθούσε ένα παγκόσμιο μοντέλο πολυμερούς και διμερούς αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών μεταξύ των χωρών (G8,2013).

Συγκεκριμένα, ο ΟΟΣΑ ανέπτυξε εκστρατεία ενάντια στον επιζήμιο φορολογικό ανταγωνισμό, το Φόρουμ Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (FSF) αντιμετώπισε την χρηματοπιστωτική σταθερότητα και μαζί με το ΔΝΤ συμμετείχε στο έργο της Ομάδας Χρηματοοικονομικής Δράσης (FATF) για τη δημιουργία ενός καθολικού σχεδόν καθεστώτος κατά της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες (Sharman, 2011).

Το καθεστώς λειτουργίας των φορολογικών παραδείσων πρόκρινε την παρανομία των διατάξεων περί απορρήτου και αδιαφάνειας που παρείχαν. Έτσι, ο ΟΟΣΑ επανεξέτασε τις διεθνείς προσπάθειες για την καταπολέμηση των προβλημάτων αδιαφάνειας. Προτάθηκε να εισαχθούν επίπεδα διμερών συνθηκών που ονομάζονται

συμφωνίες ανταλλαγής φορολογικών πληροφοριών (ΤΙΕΑ) ώστε οι χώρες να είναι σε θέση να καταπολεμήσουν τις χειρότερες από τις καταχρήσεις που φαίνονταν να διαπράττονται μέσω των φορολογικών παραδείσων (Palan & Wigan, 2014).

Οι ΤΙΕΑ είναι διμερείς πρότυπες συνθήκες αλλά μέχρι το 2008 οι φορολογικοί παράδεισοι δεν ανησυχούσαν για αυτές. Ωστόσο, το 2009 ο ΟΟΣΑ υποστήριξε ότι για να καταργηθούν οι φορολογικοί παράδεισοι από τον κατάλογο των μη συνεργάσιμων δικαιοδοσιών θα έπρεπε να υπάρχουν τουλάχιστον 12 ΤΙΕΑ. Τότε, η πλειοψηφία προχώρησε στην εφαρμογή των ΤΙΕΑ, ενώ σύμφωνα με στοιχεία του ΟΟΣΑ το 2012 οι συμβάσεις αυτές ανήλθαν σε 800 (OECD, 2012).

Η εφαρμογή των διμερών συμβάσεων αποτελεί ένα φυσικό πείραμα ελέγχου σχετικά με το αν οι δραστηριότητες που εμπλέκουν τους φορολογικούς παραδείσους οδηγούνται από κίνητρα απαλλοτρίωσης που εκτείνονται πέρα από την εξοικονόμηση εισοδήματος για τις επιχειρήσεις (Bennedsen & Zeume, 2017). Από τη μια, οι συμβάσεις αυτές δεν επηρεάζουν άμεσα τους εταιρικούς φόρους. Από την άλλη, όμως, η απειλή της αυξημένης μεταφοράς πληροφοριών μπορεί έμμεσα να οδηγήσει σε επαναξιολόγηση της φορολογικής βάσης μιας επιχείρησης. Αυτό συμβαίνει για παράδειγμα όταν οι συμβάσεις καταλήγουν στον εντοπισμό περιπτώσεων μεταβίβασης τιμολόγησης που θεωρούνται επιθετικές. Αν οι επιχειρήσεις χρησιμοποιούν τους φορολογικούς παραδείσους για να κρύψουν ή να καταστρέψουν πόρους, οι διμερείς συμβάσεις μπορούν να ανιχνεύσουν αυτά τα περιστατικά. Με άλλα λόγια, οι διμερείς συμβάσεις βελτιώνουν την προστασία των συμφερόντων μειοψηφίας των μετόχων.

Οι Η.Π.Α. αντί να επιδιώκουν να πείσουν κάθε φορολογικό παράδεισο να αλλάξει τους νόμους και τις πολιτικές τους, στόχευσαν στην επίτευξη του θετικού αποτελέσματος μέσω των χρηματοπιστωτικών διαμεσολαβητών της FATCA (Palan & Wigan, 2014). Με κίνητρο την πρόσβαση στη μεγάλη αγορά των Η.Π.Α., οι επιχειρήσεις πρέπει να ανταλλάσσουν πληροφορίες αυτόματα με την Υπηρεσία Εσωτερικών Προσόδων (IRS) στους λογαριασμούς των Η.Π.Α. ανεξάρτητα από την εθνική νομοθεσία του τόπου καταχώρησής τους.

3.1.3. Οι λόγοι επιλογής και το αντίκτυπο της λειτουργίας των φορολογικών παραδείσων

Η φοροαποφυγή και φοροδιαφυγή έχουν μελετηθεί πολύ από ακαδημαϊκούς και εμπειρικούς (Hebous, 2014). Η χαμηλή φορολογία έχει υπάρξει εδώ και αρκετά χρόνια δημοφιλής μέθοδος προσέλκυσης επιχειρήσεων. Στη βιβλιογραφία συναντά κανείς έρευνες που εξετάζουν συνδυαστικά τους φορολογικούς παραδείσους, το αντίκτυπό τους στις κοινωνίες, την δυσκολία ταξινόμησης της δικαιοδοσίας τους και αντίστοιχα ζητήματα (Cobham et al., 2015). Αυτά τα ζητήματα εξετάζονται και σε αυτό το μέρος της παρούσας εργασίας.

Σύμφωνα με τους Jaafar & Thornton (2015) τα χαρακτηριστικά της χώρας μπορούν να καθορίσουν αν οι επιχειρήσεις θα στραφούν σε φορολογικούς παράδεισους. Οι επιχειρήσεις χρησιμοποιούν φορολογικούς παράδεισους ως μηχανισμό φοροαποφυγής για τη μείωση της φορολογικής τους επιβάρυνσης ανεξάρτητα από τους ρυθμιστικούς παράγοντες και τις φορολογικές αρχές.

Το φορολογικό σύστημα το οποίο χρησιμοποιείται στην χώρα της επιχείρησης αποτελεί στοιχείο εξέτασης της χρήσης φορολογικού παραδείσου για τις επιχειρήσεις (Atwood et al., 2012). Μια χώρα μπορεί να υιοθετήσει είτε ένα παγκόσμιο είτε ένα εγχώριο σύστημα καθορισμού των εταιρικών φόρων (Fleming et al., 2008). Στο πλαίσιο ενός εγχώριου συστήματος το επαναπατρισθέν εισόδημα από το εξωτερικό δε φορολογείται και ως εκ τούτου οι επιχειρήσεις μπορούν μειώσουν τη φορολογική τους επιβάρυνση μεταφέροντας τις λειτουργίες τους ή μεταφέροντας τα κέρδη τους σε φορολογικούς παραδείσους.

Από την άλλη, η υιοθέτηση ενός διεθνούς φορολογικού συστήματος επιβάλλει τους ίδιους φορολογικούς συντελεστές στο εισόδημα που προέρχεται από το εξωτερικό όπως στο εισόδημα που παράγεται εγχώρια εφόσον αυτό επαναπατριστεί (Blouin & Krull, 2009). Η Ιρλανδία και η Ελλάδα είναι οι μόνες χώρες στην Ε.Ε. οι οποίες χρησιμοποιούν το διεθνές φορολογικό σύστημα και έχει βρεθεί ότι όσες χώρες ακολουθούν αυτό το διεθνές φορολογικό σύστημα επιβάλλουν μεγαλύτερες φορολογικές επιβαρύνσεις στις επιχειρήσεις (Maffini, 2010). Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να μην επιλέγονται συνήθως από ξένους επενδυτές εκτός και αν τους δώσουν διαφορετικού είδους κίνητρα.

Οι Beck et al. (2014) μελέτησαν τη σχέση μεταξύ της φοροδιαφυγής και εξωραϊσμού του χρηματοπιστωτικού τομέα με στοιχεία από περισσότερες από 64.000 επιχειρήσεις σε 102 οικονομίες για το χρονικό διάστημα 2002 – 2010. Κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι οι επιχειρήσεις αποφεύγουν τη φορολογία σε μικρότερο βαθμό σε χώρες με καλύτερα συστήματα ανταλλαγής πληροφοριών όσον αφορά την πίστωση και τις τραπεζικές συναλλαγές. Το αποτέλεσμα αυτό είναι ακόμη πιο ισχυρό για τις μικρότερες επιχειρήσεις, τις επιχειρήσεις σε μικρές πόλεις και κωμοπόλεις και εκείνες που λειτουργούν σε βιομηχανίες οι οποίες στηρίζονται στην εξωτερική χρηματοδότηση και σε βιομηχανίες και οικονομίες με μεγαλύτερες δυνατότητες ανάπτυξης.

Οι Murphy et al. (2019) μελέτησαν το αντίκτυπο της νέας νομοθεσίας για τη φορολογική πολιτική στην Ε.Ε. ώστε να αποκαλυφθεί το φορολογικό χάσμα που δημιουργήθηκε από τις τράπεζες και τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα της Ε.Ε. το 2013 και ειδικότερα την ποιότητα της απαίτησης υποβολής εκθέσεων ανά χώρα για τις τράπεζες (CBCR). Διαπίστωσαν ότι υπάρχει έλλειψη κατανόησης των τεχνικών και διαρθρωτικών αδυναμιών της λογιστικής υπό τη σκοπιά ενός διακρατικού σχεδιασμού του νομοθετικού πλαισίου.

Η σύγκλιση της λογιστικής και φορολογικής εικόνας των επιχειρήσεων αποτελεί ένα ακόμη σημαντικό κίνητρο για τη χρήση φορολογικών παραδείσεων. Η σύγκλιση της λογιστικής και φορολογικής αντιμετώπισης των επιχειρήσεων μειώνει το κίνητρο χειραγώγησης των κερδών, καθώς αυξάνει παράλληλα και τη φορολογική επιβάρυνση (Lee & Swenson, 2012). Επιπλέον, οι φορολογικές αρχές λειτουργούν ως πρόσθετος μηχανισμός επιβολής της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης όταν απαιτείται υψηλότερη συμμόρφωση μεταξύ των κερδών και του φορολογητέου εισοδήματος (Jaafar & Thornton, 2015).

Καθοριστικοί παράγοντες των αποτελεσματικών φορολογικών συντελεστών είναι η παρουσία ξένων επιχειρήσεων σε περιοχές που δεν αποτελούν φορολογικούς παράδεισους, το μέγεθος της επιχείρησης, η μόχλευση, η επίδοση, οι νόμιμοι φορολογικοί συντελεστές και άλλοι (Hanlon & Heitzman, 2010).

Σύμφωνα με τους Desai et al. (2006) οι φορολογικοί παράδεισοι μπορούν να μειώσουν το κόστος συναλλαγών με χώρες υψηλής φορολογίας και να προωθήσουν τις επενδύσεις και τη λειτουργία των επιχειρήσεων εκεί. Για παράδειγμα, η χρήση χρεών για χρηματοδοτικούς σκοπούς από τις θυγατρικές που λειτουργούν σε

φορολογικούς παραδείσους εξυπηρετεί την επιχείρηση στη μείωση της φορολογικής της επιβάρυνσης για συναλλαγές που τελούνται στη χώρα με υψηλό φορολογικό συντελεστή.

Η χρήση των τραπεζών σε φορολογικούς παραδείσους αποτελεί επίσης δημοφιλή μέθοδο ξεπλύματος χρήματος (Morgan, 2003). Οι τράπεζες σε αυτές τις χώρες ακολουθούν ένα αυστηρό πλαίσιο τραπεζικού απορρήτου, διακρίνονται για τους ελάχιστους περιορισμούς και διαδικασίες ελέγχου φερεγγυότητας και αξιοπιστίας των πελατών τους και ασχολούνται κατά κύριο λόγο με συναλλαγές αλλοδαπών (Richards, 2005). Στο παρελθόν μάλιστα τράπεζες σε φορολογικούς παραδείσους προσπαθούσαν να προσελκύσουν πελάτες από άλλες χώρες με πρόφαση τη μη συνεργασία με τις φορολογικές αρχές του κράτους των καταθετών (Horowitz, 1985).

Ευτυχώς σήμερα αυτή η κατάσταση έχει αλλάξει άρδην. Δεν έχει επιδιορθωθεί ωστόσο εξ ολοκλήρου το πρόβλημα. Το τραπεζικό σύστημα των φορολογικών παραδείσων εξακολουθεί να χρησιμοποιείται για σκοπούς φοροδιαφυγής των προσώπων ή ακόμη και για σκοπούς νομιμοποίησης παράνομων εσόδων μέσω καταθέσεων, μεταφορών και παραδόσεων κεφαλαίων σε λογαριασμούς σε φορολογικούς παραδείσους.

Το κίνητρο της εξοικονόμησης φόρων είναι η πρωταρχική αιτία χρήσης θυγατρικών σε φορολογικούς παραδείσους για τα φυσικά και νομικά πρόσωπα. Προηγούμενες έρευνες διαπίστωσαν ότι μεγάλες διεθνείς εταιρίες με σημαντικό ενδοομιλικό εμπόριο και υψηλής έντασης τμήμα έρευνας και ανάπτυξης αντιπροσωπεύουν σημαντικό μέρος των επιχειρήσεων που διατηρούν θυγατρικές σε φορολογικούς παραδείσους καθώς εκεί μπορούν να κερδίσουν υψηλότερες αποδόσεις (Fenwick & Vermeulen, 2016). Ωστόσο, παρά τα σημαντικά οφέλη φορολογικής προστασίας, πρόσφατες έρευνες δείχνουν ότι οι φορολογικοί παράδεισοι διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην παροχή δυνατότητας σε πρόσωπα να αντλούν πόρους της επιχείρησης προς ίδιο όφελος.

Οι Bennedsen & Zeume (2017) εξέτασαν την αντίδραση των μετόχων όσον αφορά την αυξημένη διαφάνεια των δραστηριοτήτων των επιχειρήσεων που χρησιμοποιούν φορολογικούς παραδείσους μέσα από την εξέταση 17.331 εισηγμένων επιχειρήσεων σε 52 χώρες. Η αύξηση της διαφάνειας μέσω της κλιμακούμενης υπογραφής διμερών συμφωνιών ανταλλαγής φορολογικών πληροφοριών μεταξύ των χωρών καταγωγής των επιχειρήσεων και των φορολογικών παραδείσων συνδέεται με την αύξηση της

αξίας των επηρεαζόμενων επιχειρήσεων. Τα αποτελέσματα είναι ακόμη πιο ισχυρά για επιχειρήσεις με περίπλοκες δομές και αδύναμη διακυβέρνηση. Ακόμη, οι επιχειρήσεις που αξιοποιούν τις διμερείς συμβάσεις μετακινώντας τις θυγατρικές τους από κατονομαζόμενους φορολογικούς παραδείσους σε άλλους που δεν έχουν ακόμη εντοπιστεί, δεν παρουσιάζουν αύξηση στην αξία τους.

Οι Jaafar & Thornton (2015) εξέτασαν το αντίκτυπο των φορολογικών παραδείσων στην αποτελεσματικότερη επιβάρυνση του εταιρικού φόρου για εταιρίες εισηγμένες στο χρηματιστήριο με έδρα στην Ευρώπη. Συγκεκριμένα, εξέτασαν τον τρόπο με τον οποίο οι λειτουργίες φορολογικών παραδείσων αλληλεπιδρούν με παράγοντες όπως η τα συστήματα φορολόγησης στην χώρα φορολογίας των επιχειρήσεων ώστε να καθοριστούν οι σχετικές φορολογικές επιβαρύνσεις των εισηγμένων επιχειρήσεων. Διαπίστωσαν ότι οι επιχειρήσεις που συνδέονται με φορολογικούς παράδεισους σχετίζονται με μικρότερους φορολογικούς συντελεστές τόσο στην περίπτωση των ιδιωτικών όσο και στην περίπτωση των δημοσίων επιχειρήσεων και ότι το αντίκτυπο της χρήσης φορολογικών παραδείσων με στόχο τη μείωση της φορολογίας είναι πιο έντονο στην περίπτωση των ιδιωτικών σε σχέση με τις δημόσιες επιχειρήσεις.

Οι πολυεθνικές συχνά έχουν πρόσβαση σε κεφαλαιαγορές μέσω της έκδοσης τίτλων που χρησιμοποιούν μέσω των διασυνοριακών θυγατρικών που διαθέτουν. Για παράδειγμα, λόγω του κινήτρου ελαχιστοποίησης φόρων που έχουν προκειμένου να αποφύγουν τους ελέγχους κεφαλαίων και άλλους κανονισμούς που τις περιορίζουν, αυξάνουν συνολικά το 8% των περιουσιακών τους στοιχείων και 10% της χρηματοδότησής τους μέσω ξένων θυγατρικών που βρίσκονται σε φορολογικούς παραδείσους (Corroia et al., 2020).

Παρά το γεγονός ότι οι φορολογικοί παράδεισοι έχουν επηρεάσει πολλές χώρες εδώ και δεκαετίες, μόλις τα τελευταία χρόνια έχουν λάβει χώρα μέτρα και δράσεις εντατικών ελέγχων τόσο στη βιβλιογραφία όσο και εμπειρικά. Οι Jansky & Kokes (2016) μελέτησαν τις σχέσεις ιδιοκτησίας πολυεθνικών εταιριών με μεμονωμένους φορολογικούς παράδεισους. Στη μελέτη περίπτωσης που εξετάζουν βρίσκουν ότι το χρήμα κινείται από την Τσεχία προς το Λουξεμβούργο, την Ελβετία και σε μικρότερο βαθμό την Ολλανδία. Καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι οι φορολογικοί παράδεισοι δεν περιορίζονται σε νησιά στη μέση του Ατλαντικού Ωκεανού, αλλά μπορεί να υπάρχουν και μέσα στην ευρωπαϊκή ενδοχώρα.

Το διεθνές φορολογικό πλαίσιο και η παγκοσμιοποίηση έχουν επιτρέψει σε πολυεθνικές επιχειρήσεις ευκαιρίες μείωσης της φορολογίας τους μέσω των τιμών ενδοεταιρικής μεταβίβασης, της στρατηγικής θέσης των περιουσιακών στοιχείων ή της στρέβλωσης της δομής του εταιρικού χρέους (Jansky & Kokes, 2016). Οι έρευνες δείχνουν ότι οι πολυεθνικές εταιρίες συχνά μεταφέρουν τα εισοδήματά τους σε φορολογικούς παράδεισους από αναπτυγμένες χώρες (Huizinga & Laeven, 2008) ή και αναπτυσσόμενες χώρες (Reuter, 2012).

Οι πολυεθνικές εταιρίες διαφέρουν όσον αφορά στην ικανότητά τους να μετατοπίζουν τα κέρδη ανάλογα με τους δεσμούς ιδιοκτησίας τους με τους φορολογικούς παραδείσους. Ενώ στη βιβλιογραφία διάφορες έρευνες αντιμετωπίζουν τους φορολογικούς παραδείσους ως μια ομοιογενή ομάδα χωρών, οι Jansky & Kokes (2016) τους αντιμετώπισαν μεμονωμένα με βάση τους δεσμούς που αναπτύσσονται μεταξύ κάθε φορολογικού παραδείσου με τις πολυεθνικές. Βρήκαν ότι στην περίπτωση των φυσικών προσώπων υπάρχουν χρηματικές ποινές σε περιπτώσεις φοροδιαφυγής. Ωστόσο, το κόστος για τα νομικά πρόσωπα σε περίπτωση φοροδιαφυγής είναι πολύ μεγαλύτερο. Παρόλο που θεωρητικά η απόφαση χρήσης ενός φορολογικού παραδείσου μπορεί να είναι συμφέρουσα εκ πρώτης όψεως για τους μετόχους από φορολογικής άποψης, από την άλλη μια τέτοια κίνηση μπορεί να πλήξει τη φήμη της επιχείρησης. Για παράδειγμα, οι Hanlon & Slemrod (2009) ισχυρίζονται ότι υπάρχει μια μείωση στην τιμή των μετοχών όταν υπάρχουν ειδήσεις σχετικά με τη συμμετοχή επιχειρήσεων σε φορολογικούς παράδεισους. Το κοινό χάνει την εμπιστοσύνη του προς το τραπεζικό σύστημα αυτών των δικαιοδοσιών με αποτέλεσμα η αξία των τραπεζών να μειώνεται και η φήμη των επιχειρήσεων που εμπλέκονται με τραπεζικούς λογαριασμούς σε αυτές να πλήττεται σημαντικά.

Οι φορολογικοί παράδεισοι διαδραματίζουν εξέχοντα ρόλο στο διεθνές εμπόριο υπηρεσιών. Οι Hebous & Johannesen (2015) εντόπισαν στην έρευνά τους ότι το εμπόριο υπηρεσιών των φορολογικών παραδείσων αντανακλά εν μέρει την πραγματική ειδίκευση στις υπηρεσίες, γεγονός που υποδηλώνει ότι τα θεσμικά χαρακτηριστικά όπως οι χαμηλοί φορολογικοί συντελεστές, το απόρρητο και τα χαμηλής ποιότητας ρυθμιστικά πρότυπα, δημιουργούν ένα συγκριτικό πλεονέκτημα στην παραγωγή υπηρεσιών. Ισχυρίζονται ακόμη ότι η εμπορία υπηρεσιών, όπως η πνευματική ιδιοκτησία μέσα από τα διπλώματα ευρεσιτεχνίας και τα εμπορικά σήματα αλλά και βασικές υπηρεσίες όπως η διαφήμιση και η διοίκηση,

αντικατοπτρίζουν το εμπόριο μεταξύ θυγατρικών το οποίο εξυπηρετεί στη μετατόπιση κερδών σε φορολογικούς παραδείσους. Δεν προκύπτει όμως από αυτή τη διαδικασία τεράστια απώλεια φορολογικών εσόδων για το κράτος της Γερμανίας που μελετούν.

Ακόμη και σήμερα όμως οι φορολογικοί παράδεισοι διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην παγκόσμια οικονομία και το διεθνές εμπόριο υπηρεσιών. Αυτό συμβαίνει για δύο κύριους λόγους σύμφωνα με του Hebous & Johannesen (2015). Πρώτον, τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα στους φορολογικούς παραδείσους μπορούν να δημιουργήσουν ένα συγκριτικό πλεονέκτημα για τις επιχειρήσεις υπηρεσιών μέσω της χρήσης του τραπεζικού απορρήτου και της φορολογικής απαλλαγής των επενδυτικών κεφαλαίων. Η διαχείριση της ναυσιπλοΐας στην Κύπρο και οι ασφαλιστικές υπηρεσίες στις Βερμούδες αποτελούν παραδείγματα γνήσιων και εξειδικευμένων υπηρεσιών που έχουν ανακύψει ως απάντηση στα φορολογικά και ρυθμιστικά κίνητρα των φορολογικών παραδείσων.

Δεύτερον, το εμπόριο υπηρεσιών μπορεί να χρησιμεύσει ως στρατηγική φοροδιαφυγής για τις πολυεθνικές επιχειρήσεις. Όταν οι επιχειρήσεις πωλούν υπερτιμημένες υπηρεσίες σε ξένες επιχειρήσεις, τα υποκείμενα σε φόρο εισοδήματα μετατοπίζονται αποτελεσματικά σε φορολογικούς παραδείσους με χαμηλή ή μηδενική φορολογία και αυτό μειώνει την παγκόσμια φορολογία.

3.1.4. Η σημερινή κατάσταση με αριθμούς

Από την αποκάλυψη στον Τύπο περιπτώσεων επιχειρήσεων όπως η Enron, η Volkswagen, η Apple και άλλες για χρήση φορολογικών παραδείσων έχουν υπάρξει διάφορα περιστατικά χρήσης διαφόρων φορολογικών παραδείσων ανά τον κόσμο ειδικά στην περίπτωση πολυεθνικών επιχειρήσεων. Συγκεκριμένα, υπάρχουν τρεις γνωστές περιπτώσεις χρήσης φορολογικών παραδείσων από επιχειρήσεις (Bennedsen & Zeume, 2017).

Η πρώτη περίπτωση αποτελεί ένα σύνθετο δίκτυο 881 θυγατρικών offshore εκ των οποίων οι 92 εντοπίστηκαν στα νησιά Cayman, οι 119 στα νησιά Turks & Caicos, οι 43 στον Μαυρίκιο και οι 8 στις Βερμούδες. Το δίκτυο αυτό επέτρεψε στην Enron όχι μόνο να αποφύγει την φορολογία, αλλά και στην Fastow να μεταφέρει σημαντικούς πόρους σε εταιρίες εκτός της Enron. Έπειτα, υπάρχει η περίπτωση μιας ιταλικής

εταιρίας παραγωγής γάλακτος και τροφίμων, της Parmalat η οποία είχε ιδρύσει θυγατρικές σε φορολογικούς παραδείσους. Αυτοί χρησιμοποιήθηκαν τόσο για την εξοικονόμηση φόρων όσο και προς όφελος του ιδρυτή της εταιρίας για να αντλήσει \$620 εκατομμύρια σε ατομικούς του λογαριασμούς. Η τρίτη περίπτωση αφορά τα έγγραφα του Παναμά που αποκάλυψαν ότι η Siemens διατηρούσε υπεράκτιες οντότητες σε φορολογικούς παραδείσους. Ένας υπάλληλος χρησιμοποίησε αυτούς τους λογαριασμούς προς όφελός του και έτσι διέρρευσε οι πληροφορίες.

Σύμφωνα με τον Grice (2011) το 2010 μόλις δύο στις 100 μεγαλύτερες επιχειρήσεις του Ηνωμένου Βασιλείου δεν είχαν θυγατρικές σε φορολογικούς παράδεισους, ενώ 83 στις 100 μεγαλύτερες εισηγμένες στις Η.Π.Α. επιχειρήσεις ανέφεραν ότι διατηρούν θυγατρικές σε φορολογικούς παράδεισους (GAO, 2008). Σύμφωνα με εκτιμήσεις στην Ε.Ε. χάνονται περίπου 1,3 τρις ευρώ ως αποτέλεσμα της χρήσης φορολογικών παραδείσων (Murphy, 2012).

Σύμφωνα με τον Επίτροπο της Ε.Ε. για θέματα φορολογίας και τελωνειακής ένωσης, ελέγχου και καταπολέμηση εξαπάτησης, Algirdas Semeta, περίπου ένα τρις ευρώ χάνεται κάθε χρόνο στην Ε.Ε. για φοροδιαφυγή και φοροαποφυγή. Οι Palan et al. (2010) εκτιμούν ότι σήμερα υπάρχουν περίπου 45 – 60 ενεργοί φορολογικοί παράδεισοι εκ των οποίων περίπου 12 θεωρείται ότι διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην παγκόσμια οικονομία.

Υπάρχουν αρκετές ενδείξεις από μελέτες και έρευνες ότι τα τελευταία χρόνια οι φορολογικοί παράδεισοι αποτελούν διαδεδομένη τακτική. Ο ΟΟΣΑ εκτιμά ότι το 2007 η αξία που δεν φορολογήθηκε παγκοσμίως, παρόλο που θα έπρεπε, ανήλθε σε \$ 5-7 τρις (Owens, 2007). Οι Palan et al. (2010) σε έρευνά τους βρήκαν ότι ο παγκόσμιος πλούτος το 2007 αγγίζει τα \$12 τρις στους φορολογικούς παραδείσους, ενώ ο Henry (2012) καταλήγει πως το ποσό αυτό το 2010 αγγίζει τα \$32 τρις. Η PwC εκτιμά ότι το 2012 το ποσό αυτό ανήλθε σε \$ 21 – 32 τρις (Bennedsen & Zeume, 2017).

Οι φορολογικοί παράδεισοι υπολογίζεται ότι φιλοξενούν περισσότερα από τρία εκατομμύρια χρηματοπιστωτικές οντότητες, υπεράκτιες εταιρίες, καταπιστεύματα και παρόμοιες οντότητες. Για παράδειγμα, τα νησιά Κέυμαν φιλοξένησαν περίπου 9.400 hedge funds το 2012 τα οποία αντιστοιχούσαν σε \$2,2 τρις (Jones, 2013).

Στη βιβλιογραφία αρκετές έρευνες εστιάζουν και σε δημόσιες επιχειρήσεις οι οποίες χρησιμοποιούν φορολογικούς παραδείσους. Για παράδειγμα, οι Dyreng & Lindsey

(2009) διαπίστωσαν ότι οι δημόσιες επιχειρήσεις στις Η.Π.Α. που δραστηριοποιήθηκαν σε φορολογικούς παράδεισους την περίοδο 1995 – 2007 είχαν συνολική φορολογική επιβάρυνση 1,5% λιγότερο από επιχειρήσεις οι οποίες δεν χρησιμοποιούσαν φορολογικούς παράδεισους.

Παρά το γεγονός ότι οι φορολογικοί παράδεισοι έχουν συγκεκριμένα χαρακτηριστικά τα οποία ήδη αναφέρθηκαν, παρατηρείται ότι δεν εμφανίζονται μόνο στη Λατινική Αμερική και σε χώρες του Κόλπου του Μεξικού αλλά και στην Ευρώπη. Όσον αφορά στον χώρο της Ε.Ε., η Ολλανδία είναι μια από τις μεγαλύτερες χώρες διανομής παγκοσμίως και διαθέτει ένα ευνοϊκό δίκτυο φορολογικών συνθηκών το οποίο χρησιμοποιείται έτσι ώστε να αποφευχθεί η παρακράτηση φόρων στην χώρα αποδοχής (Weyzig, 2012). Σύμφωνα με τους Cobham et al. (2015) η Ελβετία και το Λουξεμβούργο θεωρούνται επίσης φορολογικοί παράδεισοι.

Οι Alstadsaeter et al. (2017) διαπίστωσαν στην έρευνά τους ότι, ενώ το 10% του παγκόσμιου ΑΕΠ βρίσκεται σε φορολογικούς παραδείσους, η διασπορά παρουσιάζει μεγάλη ετερογένεια. Οι σκανδιναβικές χώρες κατέχουν πολύ μικρό ποσοστό του ΑΕΠ τους σε φορολογικούς παραδείσους, αλλά το ποσοστό αυτό αυξάνεται στο 15% περίπου στην ηπειρωτική Ευρώπη και στο 60% στη Ρωσία, τις χώρες του Κόλπου του Μεξικού και σε ορισμένες χώρες της Λατινικής Αμερικής. Το μέγεθος του πλούτου δεν μπορεί να εξηγηθεί καθαρά και μόνο από φορολογικούς ή θεσμικούς παράγοντες.

Τα στοιχεία χρήσης φορολογικών παραδείσων από Ευρωπαίους πολίτες και ευρωπαϊκές επιχειρήσεις είναι επίσης ενδιαφέροντα. Οι Hines et al. (2016) εξέτασαν δείγμα γερμανικών πολυεθνικών εταιριών από το 2002 έως το 2008 και εντόπισαν ότι μόλις το 20,4% έχει θυγατρικές σε φορολογικούς παραδείσους. Το ποσοστό αυτό είναι μικρότερο από το ποσοστό των επιχειρήσεων στις Η.Π.Α. που χρησιμοποιούν φορολογικούς παραδείσους. Στη Γερμανία και τη Γαλλία το 2011 οι φορολογικοί παράδεισοι αντιπροσώπευαν το 15% του εμπορίου υπηρεσιών και σχεδόν 5% του εμπορίου αγαθών (Hebous & Johannesen, 2015). Τα αντίστοιχα ποσοστά στο Ηνωμένο Βασίλειο ήταν 20% και 10%, ενώ στην Ολλανδία 25% και 5% (Hebous & Johannesen, 2015).

Ακόμη, ο τρόπος με τον οποίο γίνεται χρήση των πλεονεκτημάτων και των κινήτρων των φορολογικών παραδείσων είναι εντυπωσιακός. Στις Η.Π.Α. μέχρι πολύ πρόσφατα μια πολυεθνική μπορούσε να μεταφέρει τις φορολογικές της υποχρεώσεις από τις Η.Π.Α. σε έναν φορολογικό παράδεισο αναθέτοντας ένα δίπλωμα ευρεσιτεχνίας σε

μια θυγατρική της στον φορολογικό παράδεισο. Η εταιρία μπορούσε να χρησιμοποιήσει στη συνέχεια τις πληρωμές δικαιωμάτων από τη μητρική εταιρία στις Η.Π.Α. προς τη θυγατρική στον φορολογικό παράδεισο ώστε να μειώσει το εισόδημα της μητρικής στις Η.Π.Α.. Αυτού του είδους η στρατηγική περιορίζεται σήμερα από κανόνες σχετικά με την τιμολόγηση συναλλαγών εντός του ίδιου ομίλου, καθώς και από τους φόρους μεταβίβασης άυλων περιουσιακών στοιχείων.

3.2 Στατιστικά στοιχεία

3.2.1. Ιστορική αναδρομή

Η περίπτωση των εγγράφων του Παναμά και τα αποτελέσματα εθνικών πρωτοβουλιών συμμόρφωσης των φορολογικών παραδείσων δείχνουν ότι το ύψος των αδήλωτων περιουσιακών στοιχείων που διατηρούνται σε υπεράκτιους λογαριασμούς και το αντίστοιχο φορολογικό χάσμα είναι ιδιαίτερα σημαντικά.

Παρά τις πολλές ενδείξεις περιπτώσεων φοροδιαφυγής που συνδέονται με επενδύσεις σε φορολογικούς παραδείσους, λίγοι ακαδημαϊκοί και εμπειρικοί ερευνητές έχουν προσπαθήσει να εκτιμήσουν την πιθανή τάξη μεγέθους της φοροδιαφυγής και των αδήλωτων εισοδημάτων σε αυτούς. Δεδομένης της κρυφής φύσης των μη δηλωθέντων εισοδημάτων και περιουσιακών στοιχείων, οι στατιστικές για τις διεθνείς χρηματοοικονομικές ροές που αφορούν τη φοροδιαφυγή υποφέρουν από ελλιπή στοιχεία ή εσφαλμένους υπολογισμούς συναλλαγών.

Ακόμη και όταν το δυνητικό ποσό του μη δηλωθέντος κεφαλαίου μπορεί να υπολογιστεί με κάποιον αντικειμενικό τρόπο, το μέγεθος της πραγματικής φοροδιαφυγής που σχετίζεται με το εισόδημα αυτό εξαρτάται από πολλούς παράγοντες συμπεριλαμβανομένης της αρχικής πηγής κεφαλαίου, το είδος δραστηριότητας από την οποία προέρχεται, τον τύπο φόρων που εφαρμόζονται στη χώρα διαμονής του επενδυτή, την χρονική περίοδο κατά την οποία το μη δηλωθέν εισόδημα έχει κρατηθεί στο εξωτερικό και άλλους παρόμοιους παράγοντες.

Τα παραπάνω καθιστούν κατανοητή τη δυσκολία εκτίμησης του δυνητικού μεγέθους της φοροδιαφυγής που σχετίζεται με το μη δηλωθέν εισόδημα και τις μετακινήσεις κεφαλαίων προς το εξωτερικό και το γεγονός ότι οποιαδήποτε εκτίμηση βασίζεται πολλές φορές σε υπεραπλουστευμένες υποθέσεις. Για αυτό το λόγο οι περισσότερες έρευνες προσπαθούν να αξιολογήσουν το δυνητικό ποσό της φορολογίας που θα

μπορούσε να είχε υποβληθεί αν το εισόδημα αυτό τελικά δηλωνόταν (Pellegrini et al., 2016).

Από τη δεκαετία του '80 αναπτύχθηκε μια βιομηχανία φορολογικών παραδείσων σε περιοχές όπως η Ελβετία, το Χονγκ Κονγκ και οι Μπαχάμες (Alstadsaeter et al., 2017). Οι τράπεζες σε αυτές τις χώρες εξυπηρετούσαν ευκατάστατους πελάτες από όλο τον κόσμο. Παρείχαν μια ποικιλία χρηματοοικονομικών υπηρεσιών δίνοντας μάλιστα την ευκαιρία τα εισοδήματα αυτά να μην αντανακλώνται στους εθνικούς λογαριασμούς των πελατών και στα φορολογικά τους αρχεία (Alstadsaeter et al., 2017). Για αυτό και αναπτύχθηκαν ως φορολογικοί παράδεισοι.

Σύμφωνα με μια από τις πρώτες έρευνες για τους φορολογικούς παραδείσους που διεκπεραιώθηκε από τον Hines (1999), μια μείωση φόρου κατά 10% σε έναν φορολογικό παράδεισο συνδέεται με 6% περισσότερες ξένες επενδύσεις. Σε άλλη έρευνα ο Hines (2005) βρίσκει ότι οι οικονομίες στους φορολογικούς παραδείσους αυξάνουν κατά μέσο όρο 3,3% το κατά κεφαλήν ΑΕΠ για το χρονικό διάστημα 1982 – 1999 προκαλώντας ένα ρυθμό ανάπτυξης ύψους 1,4%.

Οι Johannesen & Stolper (2017) βρίσκουν ότι η πρώτη διαρροή πληροφοριών από τράπεζες σε φορολογικούς παραδείσους προκάλεσε την απότομη μεταφορά των καταθέσεων από φορολογικούς παραδείσους και μια μείωση στην αξία αγοράς των τραπεζών που συνδέονταν με τη φοροδιαφυγή. Οι απώλειες ήταν μεγαλύτερες για τις τράπεζες που είχαν όντως εμπλακεί σε περιστατικά φοροδιαφυγής, ενώ οι άλλες τράπεζες που δεν είχαν τέτοιο ιστορικό δεν είχαν καμία επίπτωση. Άλλες διαρροές οι οποίες προέκυψαν στη συνέχεια δεν είχαν την ίδια επίδραση και αντίδραση των αγορών. Έτσι, κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι η καταγγελία παρατυπιών στις τράπεζες των φορολογικών παραδείσων αυξάνει τον αντιλαμβανόμενο κίνδυνο συνενοχής στη φοροδιαφυγή για τις ίδιες.

Ο ΟΟΣΑ ξεκίνησε το 1996 το πρόγραμμα με τίτλο «Επιζήμιος φορολογικός ανταγωνισμός» σε μια προσπάθεια να ασκήσει πίεση στους φορολογικούς παραδείσους ώστε να καταργήσουν επιζήμιες φορολογικές διατάξεις και πρακτικές (Hines et al., 2016). Η Γαλλία ανακοίνωσε σχέδιο θέσπισης φόρου 50% για το εισόδημα που εισπράττουν Γάλλοι φορολογικοί κάτοικοι από θυγατρικές σε φορολογικούς παραδείσους από το 2010 (Hines et al., 2016). Στην Αγγλία πραγματοποιήθηκαν ευρύτατες δημόσιες ακροάσεις το 2012 σχετικά με τη χρήση

φορολογικών παραδείσων από ξένες πολυεθνικές εταιρίες με δραστηριοποίηση στο Ηνωμένο Βασίλειο.

Σύμφωνα με τον Zucman (2013) το 8% του οικονομικού πλούτου των νοικοκυριών σε παγκόσμιο επίπεδο ή αλλιώς το 10% του παγκόσμιου ΑΕΠ παραμένει σε φορολογικούς παραδείσους ή υπεράκτιο. Αυτού του είδους ο πλούτος έχει αυξηθεί, καθώς ένας μεγάλος αριθμός φορολογικών παραδείσων έχει εισέλθει στην αγορά διαχείρισης πλούτου, ενώ η τεχνολογία της πληροφορίας και η χρηματοπιστωτική καινοτομία έχουν καταστήσει πιο εύκολη την μετακίνηση πόρων από χώρα σε χώρα.

Καθώς οι φορολογικοί παράδεισοι σπάνια δημοσιεύουν στατιστικά στοιχεία προτιμήσεων των πελατών τους ή και οποιουδήποτε είδους πληροφορία θα ήταν χρήσιμη στο πλαίσιο της παρούσας ανάλυσης, είναι εξαιρετικά δύσκολη η εύρεση στατιστικών στοιχείων για το εξεταζόμενο θέμα. Το θέμα εύρεσης στοιχείων για τη λειτουργία και δράση των φορολογικών παραδείσων και το είδος των επιχειρήσεων που εξυπηρετούν διευκολύνθηκε μετά το 2016.

Συγκεκριμένα, το 2016 πολλοί σημαντικοί φορολογικοί παράδεισοι όπως η Ελβετία, το Λουξεμβούργο, τα νησιά της Μάγχης και το Χονγκ Κονγκ άρχισαν να αποκαλύπτουν πληροφορίες στο πλαίσιο των διμερών συμφωνιών που συνήψαν με άλλες χώρες σχετικά με το ύψος τραπεζικών καταθέσεων που κατέχουν οι αλλοδαποί στις τράπεζές τους (Alstadsaeter et al., 2017). Αυτά τα στοιχεία συγκεντρώνονται από την Τράπεζα Διεθνών Διακανονισμών (BIS) και από το 2016 οι φορολογικοί παράδεισοι εξουσιοδοτούν την τράπεζα αυτή να αποκαλύπτει ορισμένα δεδομένα εξαιτίας των διμερών συμφωνιών που έχουν συνάψει οι φορολογικοί παράδεισοι. Με άλλα λόγια, η BIS αποτελεί την επίσημη πηγή πληροφόρησης για τις καταθέσεις αλλοδαπών φυσικών και νομικών προσώπων στις χώρες και τις δικαιοδοσίες που έχουν υπογράψει με διάφορες χώρες διμερείς συμφωνίες.

Διάφοροι φορολογικοί παράδεισοι καταρτίζουν στατιστικά στοιχεία για τους αλλοδαπούς που κατέχουν πλούτο στις τράπεζές τους. Μέχρι πρόσφατα δεν τα δημοσίευαν, ωστόσο αυτή η κατάσταση άλλαξε το 2016 όταν πολλοί φορολογικοί παράδεισοι εξουσιοδότησαν την BIS να αποκαλύπτει διμερείς συμφωνίες με στοιχεία για τα ποσά καταθέσεων που ανήκουν σε αλλοδαπούς κατοίκους των χωρών. Τα στοιχεία της BIS διαχωρίζουν τις διασυνοριακές καταθέσεις που ανήκουν σε τράπεζες και σε μη τραπεζικά ιδρύματα. Η κυριότερη μεταβλητή που ενδιαφέρει και την παρούσα έρευνα είναι οι καταθέσεις οι οποίες ανήκουν σε μη τραπεζικά ιδρύματα

και οι οποίες περιλαμβάνουν καταθέσεις που προέρχονται από νοικοκυριά για σκοπούς φοροδιαφυγής ή από επιχειρήσεις μέσω εταιριών κελύφους.

Στο ίδιο πλαίσιο ανοιχτής πληροφόρησης και αύξησης της διαφάνειας, η κεντρική τράπεζα της Ελβετίας δημοσιοποιεί σε τακτά χρονικά διαστήματα στατιστικά στοιχεία σχετικά με τις τραπεζικές καταθέσεις, τα χαρτοφυλάκια μετοχών, τα ομόλογα και τα μερίδια αμοιβαίων κεφαλαίων που διαχειρίζονται οι ελβετικές τράπεζες για λογαριασμό αλλοδαπών (Zucman, 2013). Έτσι, έχει γίνει γνωστό για παράδειγμα το γεγονός ότι οι αλλοδαποί κατείχαν \$2,3 τρις σε ελβετικές τράπεζες τον Απρίλιο του 2017. Η Ελβετία ενώ παραδοσιακά έχει διαδραματίσει κρίσιμο ρόλο στη διασυνοριακή διαχείριση πλούτου μέχρι τη δεκαετία του '80 σήμερα φαίνεται να διαχειρίζεται το 30%- 50% του παγκόσμιου υπεράκτιου πλούτου.

Οι Pellegrini et al. (2016) εκτιμούν ότι το αδήλωτο κεφάλαιο παγκοσμίως ανέρχεται σε \$6-7 τρις το 2013 και ότι το μέρος της φοροδιαφυγής που συνδέεται με την υποτίμηση περιουσιακών στοιχείων κυμαίνεται μεταξύ \$20 δις και \$42 δις ανά έτος για το χρονικό διάστημα 2001 – 2013 για το φόρο εισοδήματος των επιχειρήσεων και μεταξύ \$2,1 τρις και \$2,8 τρις στο τέλος του 2013 για το φόρο εισοδήματος προσώπων.

Σύμφωνα με την ιστοσελίδα της Τράπεζας Διεθνών Διακανονισμών (BIS)¹ στα τέλη Σεπτεμβρίου του 2019 τα εισοδήματα φυσικών και νομικών προσώπων παγκοσμίως σε άλλα κράτη ξεπερνούσαν τα \$31 τρις. Από αυτά μόλις τα μισά ήταν σε τραπεζικούς λογαριασμούς (δηλαδή σε υπεράκτιες καταθέσεις) (BIS, 2020). Οι συνολικές διασυνοριακές τραπεζικές απαιτήσεις συνέχισαν τη ραγδαία αύξησή τους αγγίζοντας τη θετική μεταβολή εννέα ποσοστιαίων μονάδων (+9%). Η επέκταση αυτή οφείλεται κυρίως σε απαιτήσεις του μη τραπεζικού τομέα που αυξήθηκαν 12% σε σχέση με 12 μήνες πριν (BIS, 2020). Αξιοσημείωτη είναι επίσης η αύξηση χορηγήσεων σε υπεράκτια χρηματοπιστωτικά κέντρα η οποία άγγιξε το 9% σε ετήσια βάση φτάνοντας τα \$5 τρις στο τέλος του Σεπτεμβρίου 2019 (BIS, 2020).

Οι Coppola et al. (2020) διαπιστώνουν ότι οι ροές ιδιωτικών κεφαλαίων από αναπτυγμένες χώρες σε επιχειρήσεις που βρίσκονται σε αναδυόμενες αγορές είναι πολύ μεγαλύτερες από ό,τι θα ανέμενε κανείς. Για παράδειγμα, οι εθνικοί λογαριασμοί στις Η.Π.Α. υποτιμούν τη θέση των ΗΠΑ στις κινεζικές εταιρίες κατά

---

¹ <https://stats.bis.org/statx/srs/table/a1?m=S&f=pdf>

σχεδόν \$600 δις, ενώ η επίσημη θέση των πιστωτών της Κίνας μπορεί να υπερεκτιμηθεί κατά 50%.

Εκτός από την BIS ή και τις κεντρικές τράπεζες των χωρών μια άλλη σύγχρονη πηγή πληροφόρησης σχετικά με πληροφορίες για τους φορολογικούς παραδείσους είναι όλα τα σημαντικά χρηματοοικονομικά κέντρα που χαρακτηρίζονται ωσαύτως, όπως το Χονγκ Κονγκ, η Σιγκαπούρη και οι Μπαχάμες (Alstadsaeter et al., 2017). Συγκεκριμένα, αποκαλύπτουν στατιστικά στοιχεία σχετικά με το ύψος των καταθέσεων που ανήκουν σε αλλοδαπούς στις τράπεζές τους. Τα στοιχεία αυτά διαχέονται μέσω της Τράπεζας Διεθνών Διακανονισμών (BIS) αλλά δε λαμβάνουν υπόψη τους, τους τίτλους χαρτοφυλακίου. Ένας άλλος βασικός περιορισμός των στοιχείων της BIS είναι ότι οι τραπεζικές καταθέσεις αντιπροσωπεύουν μόνο ένα μέρος του συνολικού υπεράκτιου πλούτου οπότε υπάρχει μεγάλο περιθώριο για υποθέσεις σχετικά με τα πραγματικά μεγέθη που αποκαλύπτονται.

Τέλος, μπορεί κανείς να αποκτήσει μια άποψη για το μέγεθος και το είδος των εισοδημάτων που βρίσκεται σε φορολογικούς παραδείσους αν εξετάσει συγκεκριμένες ανωμαλίες στις παγκόσμιες επενδυτικές στρατηγικές (Alstadsaeter et al., 2017). Οι μετοχές, τα ομόλογα και τα μερίδια αμοιβαίων κεφαλαίων που ανήκουν σε νοικοκυριά σε ξένα νομίσματα καταγράφονται σωστά από την πλευρά των υποχρεώσεων των διεθνών επενδυτικών θέσεων των χωρών, αλλά όχι στην πλευρά του ενεργητικού τους. Αυτό προκαλεί μια απόκλιση μεταξύ των παγκόσμιων υποχρεώσεων χαρτοφυλακίου και των περιουσιακών στοιχείων.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο (2018) παρουσίασε πρόσφατα στοιχεία του ΟΟΣΑ σχετικά με τις ξένες άμεσες επενδύσεις για κάποιες χώρες της Ε.Ε., σύμφωνα με τα οποία ισχύουν τα εξής:

- το Λουξεμβούργο και η Ολλανδία έχουν από κοινού περισσότερες εισερχόμενες επενδύσεις από ό, τι οι ΗΠΑ, η συντριπτική πλειονότητα των οποίων είναι σε οντότητες ειδικού σκοπού χωρίς ουσιαστική οικονομική δραστηριότητα.
- Η Ιρλανδία έχει περισσότερες εισερχόμενες επενδύσεις από Γερμανία και Γαλλία.
- Σύμφωνα με την Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Μάλτας, οι ξένες επενδύσεις στην εν λόγω χώρα αντιστοιχούν στο 1474% του μεγέθους της οικονομίας της.

- Σύμφωνα με στοιχεία του Πανεπιστημίου του Άμστερνταμ το 23% όλων των εταιρικών επενδύσεων που κατέληξαν σε φορολογικούς παραδείσους διήλθαν από την Ολλανδία.

Από τα παραπάνω γίνεται κατανοητό ότι ορισμένα κράτη μέλη της Ε.Ε. διευκολύνουν δραστηριότητες υπέρμετρης μετατόπισης κερδών εις βάρος άλλων κρατών μελών. Ακόμη και σήμερα μετά την υιοθέτηση όλων των αρχών και των κανονισμών προστασίας των κρατών από τη δράση φορολογικών παραδείσων, εξακολουθούν να υπάρχουν ακόμη πολλοί παγκοσμίως.

Ακόμη, παρατηρείται ότι εφαρμόζεται η πρακτική της αντιστροφής της φορολογίας εταιριών, σύμφωνα με την οποία μια πολυεθνική εταιρία αγοράζεται από μια μικρότερη επιχείρηση εγκαταστημένη σε φορολογικό παράδεισο και υιοθετεί την καταστατική έδρα της τελευταίας, προκειμένου να «μετεγκατασταθεί» και να μειώσει τη συνδυασμένη συνολική φορολογική επιβάρυνσή της, διαδικασία που ακολουθείται από «απογύμνωση κερδών» μέσω πληρωμών που εκπίπτουν από το φόρο στο φορολογικό παράδεισο με στόχο την αποφυγή της καταβολής φόρων επί των εγχώριων κερδών της εν λόγω πολυεθνικής εταιρίας.

3.2.2. Οι διμερείς συμφωνίες

Πολύ πρόσφατα πολλοί φορολογικοί παράδεισοι συμφώνησαν να παραχωρούν αυτόματα πληροφορίες σχετικά με ξένους φορολογούμενους (Stolper, 2017), ενώ αρκετές χώρες συμπεριλαμβανομένων των ΗΠΑ εφαρμόζουν προγράμματα εθελοντικής γνωστοποίησης με τα οποία οι συνεργαζόμενοι φορολογικοί παραβάτες επωφελούνται από μειωμένες ποινές και αποφεύγουν ορισμένες ποινικές κυρώσεις εφόσον συμμορφωθούν (Langenmayr, 2017).

Εν μέσω και εξαιτίας της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης οι χώρες G20 υποχρέωσαν τους φορολογικούς παραδείσους να υπογράψουν διμερείς συνθήκες οι οποίες προβλέπουν την ανταλλαγή τραπεζικών πληροφοριών (Johannesen & Zucman, 2014). Η υιοθέτηση των διμερών συμφωνιών μεταξύ πολλών χωρών παγκοσμίως για την ανταλλαγή πληροφοριών που εμπλέκουν και τη χρήση τραπεζικών λογαριασμών σε φορολογικούς παραδείσους καθιστά σήμερα δύσκολη τη φοροδιαφυγή ή την παράνομη συμπεριφορά φυσικών και νομικών προσώπων. Για παράδειγμα, το 2009

η Γαλλία και η Ελβετία τροποποίησαν τη φορολογική τους συμφωνία και συμφώνησαν να ανταλλάσσουν κατόπιν αίτησης όλες τις πληροφορίες που απαιτούνται για την επιβολή της φορολογίας, συμπεριλαμβανομένων των τραπεζικών πληροφοριών που προστατεύονται με άλλο τρόπο από τον ελβετικό τραπεζικό νόμο απορρήτου (Johannesen & Zucman, 2014).

Η πρωτοβουλία αυτή που έβαλε τέλος στο τραπεζικό απόρρητο θεωρήθηκε πολύ σημαντική από την παγκόσμια κοινότητα. Ανώτερος στόχος της κίνησης αυτής ήταν η αύξηση της διαφάνειας, η καταπολέμηση του παράνομου χρήματος και της φοροδιαφυγής.

Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα ενός από τους πλουσιότερους ανθρώπους της Γαλλίας και διαχειριστής μεγάλων κεφαλαίων ο οποίος καταγράφηκε να συζητάει σχετικά με τον τρόπο που θα διαχειριστεί, μετά τη διμερή συμφωνία μεταξύ Γαλλίας και Ελβετίας, δύο αδήλωτους ελβετικούς τραπεζικούς λογαριασμούς αξίας \$160 εκατομμυρίων. Η μεταφορά κεφαλαίων στη Γαλλία, αλλά και η διατήρησή τους στην Ελβετία ενείχε πολύ ρίσκο για τον ίδιο. Σκέφτηκε επομένως ότι η μεταφορά των κεφαλαίων στο Χονγκ Κονγκ, τη Σιγκαπούρη ή την Ουρουγουάη δηλαδή σε τρεις φορολογικούς παραδείσους που δεν είχαν συνάψει διμερείς συμφωνίες με τη Γαλλία, θα ήταν μια καλή λύση. Ωστόσο, μετά την αποκάλυψη των συζητήσεων στον τύπο τα χρήματα τελικά επαναπατρίστηκαν στη Γαλλία (Johannesen & Zucman, 2014).

Ωστόσο, σύμφωνα με τους Johannesen & Zucman (2014) το αποτέλεσμα δεν οδήγησε σε επαναπατρισμό όλων των κεφαλαίων όπως πολλοί υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής ανέμεναν, αλλά στην πλειοψηφία του το μέτρο οδήγησε στη μεταφορά των κεφαλαίων σε παράκτια μέρη και δικαιοδοσίες που δεν καλύπτονται από διμερείς συνθήκες με τη χώρα καταγωγής των προσώπων. Φυσικά, το προηγούμενο παράδειγμα καταδεικνύει πως οι διμερείς συμφωνίες μεταξύ των χωρών να μην είναι προς τη σωστή κατεύθυνση, αλλά απαιτείται δε μεγαλύτερος συντονισμός και συμμόρφωση από πολλά κράτη σε παγκόσμιο επίπεδο.

Τελικά, μέχρι το τέλος του 2009 είχαν υπογραφεί 300 διμερείς συμφωνίες μεταξύ κρατών. Η κύρια αιτία ήταν το γεγονός ότι ο ΟΟΣΑ διευκρίνισε πως κάθε φορολογικός παράδεισος πρέπει να συνάψει τουλάχιστον 12 διμερείς συμφωνίες ώστε να δείξει ότι συμμορφώνεται και κατέληξε με βάση αυτόν τον όρο σε μια λίστα 42 μη συμμορφούμενων χωρών. Μέσα σε 5 ημέρες πολλοί φορολογικοί παράδεισοι αποδέχτηκαν την πρόκληση και δεσμεύτηκαν να υπογράψουν τουλάχιστον 12

διμερείς συμφωνίες και έτσι έπαψε η εποχή του τραπεζικού απορρήτου (G20, 2009). Πολλοί φορολογικοί παράδεισοι συμφώνησαν όμως να υπογράψουν μεταξύ τους συμφωνίες εκμεταλλευόμενοι αυτή τη δυνατότητα και ακυρώνοντας σε έναν βαθμό την προσπάθεια του ΟΟΣΑ.

Οι Johannesen & Zucman (2014) ισχυρίζονται ότι κάποιοι φορολογικοί παράδεισοι εκμεταλλεύτηκαν την παράμετρο της υπογραφής τουλάχιστον 12 διμερών συμφωνιών με άλλες χώρες που τους βγάξει από τη μαύρη λίστα με τους φορολογικούς παραδείσους και άφησαν έτσι τη δυνατότητα σε αρκετά φυσικά και νομικά πρόσωπα να διασφαλίσουν τα περιουσιακά τους στοιχεία μαζί με την ανωνυμία τους. Παρά την έξαρση υπογραφής διμερών συμφωνιών την περίοδο 2009 – 2010, οι καταθέσεις σε φορολογικούς παραδείσους παρέμειναν σταθερές το χρονικό διάστημα 2007 – 2011 σε περίπου \$2,7 τρις (Johannesen & Zucman, 2014).

Μια άλλη διαρροή αφορούσε την τράπεζα LGT Bank στο Λιχτενστάιν το 2008 η οποία αποτέλεσε μάλιστα μια από τις πρώτες διαρροές που αφορούσαν τράπεζα σε φορολογικό παράδεισο (Johannesen & Stolper, 2017). Λίγο αργότερα, το 2009 στη Γαλλία ανακοινώθηκε ότι το αρμόδιο υπουργείο διαθέτει έναν κατάλογο 3.000 Γάλλων φορολογούμενων οι οποίοι κατέχουν συνολικά €3 δις σε ελβετικούς τραπεζικούς λογαριασμούς. Και λίγο καιρό αργότερα διέρρευσε στον τύπο πληροφορίες που αφορούσαν την ελβετική τράπεζα HSBC (Johannesen & Stolper, 2017).

Έκτοτε, πολλοί φορολογικοί παράδεισοι όπως το Λουξεμβούργο και η Ελβετία προχώρησαν σε διμερείς συμφωνίες, ενώ άλλοι όπως η Σιγκαπούρη, οι Μπαχάμες και τα νησιά Κέυμαν συνέχισαν να μην έχουν τέτοιου είδους συμφωνίες.

Όσον αφορά την Ελβετία η οποία υπήρξε πρωτοπόρος στα φορολογικά κίνητρα για τους καταθέτες των τραπεζών της, η Ελβετική Κεντρική Τράπεζα δημοσιεύει πια μια ανάλυση ανά χώρα για τον πλούτο που ανήκει σε αλλοδαπούς σε ελβετικές τράπεζες ετησίως για χρονικό διάστημα που ξεκινά από τη δεκαετία του '70. Τα στοιχεία αυτά αφορούν ελβετικές τράπεζες συμπεριλαμβανομένων των θυγατρικών ξένων τραπεζών και εξαιρουμένων των θυγατρικών Ελβετικών τραπεζών στο εξωτερικό. Τα στοιχεία που δημοσιοποιούνται αφορούν πληροφορίες για καταπιστευματικές καταθέσεις (fiduciary deposits) οι οποίες προσομοιάζουν με τα αμοιβαία κεφάλαια της αγοράς χρήματος (Alstadsaeter et al., 2017). Οι Ελβετικές τράπεζες επενδύουν χρήματα που

τοποθετούν σε αυτού του είδους τις καταθέσεις σε ξένες χρηματαγορές για λογαριασμό των πελατών τους.

Από νομικής άποψης, όλα τα συμφέροντα που προκύπτουν πληρώνονται στους καταθέτες, ενώ οι Ελβετικές τράπεζες ενεργούν ως «καταπιστευματοδόχοι» (fiduciaries). Για αυτό ο τόκος που καταβάλλεται για αυτές τις καταθέσεις δεν φορολογείται στην Ελβετία σε αντίθεση με τους τόκους που εισπράττονται από τις τραπεζικές καταθέσεις οι οποίες υπόκεινται σε 35% φόρο. Το 2007 οι καταπιστευματικές καταθέσεις αντιπροσώπευαν το 25% περίπου του συνόλου του αλλοδαπού πλούτου που διαχειρίζονται οι Ελβετικές τράπεζες (Alstadsaeter et al., 2017).

Η βασική δυσκολία ανάλυσης των στοιχείων που δημοσιεύει η Ελβετική Κεντρική Τράπεζα έγκειται στο γεγονός ότι μεγάλο μέρος του πλούτου που υπάρχει στην Ελβετία ανήκει σε εταιρίες χαρτοφυλακίου, κληροδοτήματα, ιδρύματα και εταιρίες που έχουν συσταθεί σε άλλους φορολογικούς παραδείσους. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα ένα μεγάλο μέρος του υπεράκτιου πλούτου που διαχειρίζονται οι Ελβετικές τράπεζες, τελικά να βρίσκεται στον Παναμά ή στις Βρετανικές Παρθένες νήσους (Alstadsaeter et al., 2017).

Η Ελβετία συνδέθηκε επίσης με τη δράση εταιριών κελύφους. Η χρήση εταιριών κελύφους αυξήθηκε από το 2005 όταν η Ε.Ε. εισήγαγε φόρο επί των εσόδων από τόκους που εισπράττεται από Ευρωπαίους πολίτες στην Ελβετία και σε άλλους φορολογικούς παραδείσους. Επειδή όμως ο φόρος αυτός δεν ισχύει για τις εταιρίες κελύφους, οι Ευρωπαίοι καταθέτες έσπευσαν να μετατοπίσουν μαζικά τα περιουσιακά τους στοιχεία σε τέτοιες εταιρίες (Zucman, 2013; Johannesen & Zucman, 2014).

Η γεωγραφία και οι εθνικές πολιτικές που ακολουθούνται φαίνεται να επηρεάζουν αυτά τα αποτελέσματα. Η εγγύτητα με την Ελβετία, την πρώτη χώρα η οποία ανέπτυξε τη διασυνοριακή βιομηχανία διαχείρισης περιουσιακών στοιχείων από το 1920 ήδη, συνδέεται με μεγαλύτερο ποσοστό των εισοδημάτων που βρίσκονται σε φορολογικούς παραδείσους. Οι φορολογικοί παράδεισοι πρωτοεμφανίστηκαν στην Ελβετία η οποία ήταν η μόνη στον τομέα μέχρι τη δεκαετία του '80. Από τότε όμως, οι φορολογικοί παράδεισοι γνώρισαν άνθιση. Μεταξύ των χωρών που διαθέτουν μεγάλο πλούτο σε φορολογικούς παραδείσους είναι η Σαουδική Αραβία και η Ρωσία, η Αργεντινή και η Ελλάδα, αλλά και το Ηνωμένο Βασίλειο και η Γαλλία

(Alstadsaeter et al., 2017). Από την άλλη, χώρες με μικρή παρουσία σε φορολογικούς παραδείσους είναι η Κορέα και η Ιαπωνία, η Δανία και η Νορβηγία.

3.3 Παραδείγματα ελκυστικών φορολογικών συστημάτων

Οι τρόποι με τους οποίους οι φορολογικοί παράδεισοι καθίστανται ελκυστικοί για τα φυσικά και νομικά πρόσωπα είναι οι εξής (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017):

- Μετατόπιση χρέους: Το εσωτερικό χρέος της επιχείρησης σε μια χώρα χρησιμοποιείται για την τεχνητή μετατόπιση κέρδους από την χώρα που έχει υψηλή φορολογία σε μια χώρα ή δικαιοδοσία με χαμηλή φορολογία.
- Στρατηγική τοποθέτηση των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας και των άυλων στοιχείων του ενεργητικού: Τα άυλα περιουσιακά στοιχεία του ενεργητικού μεταφέρονται τεχνητά σε δικαιοδοσίες με χαμηλή φορολογία.
- Χρήση ή κατάχρηση της μεταβιβαστικής τιμολόγησης: Οι φορολογικές βάσεις δικαιοδοσιών με χαμηλή φορολογία διογκώνονται τεχνητά εις βάρος της φορολογικής βάσης δικαιοδοσιών με υψηλή φορολογία.
- Εκμετάλλευση διμερών φορολογικών συμβάσεων με στόχο την ελαχιστοποίηση φόρων και κόστους επαναπατρισμού των μερισμάτων: Πραγματοποιείται με αναζήτηση της ευνοϊκότερης φορολογικής σύμβασης (Treaty shopping). Αντί να επενδύουν σε μια χώρα υποδοχής, οι πολυεθνικές διοχετεύουν την επένδυση διαμέσου τρίτης χώρας προκειμένου να εκμεταλλευτούν διατάξεις σύμβασης οι οποίες δεν ισχύουν μεταξύ της χώρας υποδοχής και της χώρας προέλευσης της επένδυσης.

Για να γίνει κατανοητός ο τρόπος με τον οποίο αξιοποιούν οι πολυεθνικές τους φορολογικούς παραδείσους παρατίθεται ένα εικονικό παράδειγμα. Ένας όμιλος Α ιδρύει μια εταιρία Β ως θυγατρική η οποία ανήκει εξολοκλήρου στη χώρα Γ η οποία είναι φορολογικός παράδεισος και αναθέτει την ευθύνη για την κατασκευή και πώληση προϊόντων εκτός των κρατών μελών της Ε.Ε. και των άυλων στοιχείων της εταιρίας Β. Ο όμιλος συνεχίζει να διεξάγει δραστηριότητες έρευνας και ανάπτυξης. Η μεταβίβαση των υφιστάμενων και συνεχιζόμενων δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας που δεν ανήκουν στην επικράτεια των κρατών μελών πραγματοποιείται

με βάση συμφωνία κατανομής κόστους ή συνεισφοράς κόστους (Ramboll Management Consulting and Corit Advisory, 2015).

Αν το φορολογικό καθεστώς της έδρας μιας εταιρίας που είναι εγκατεστημένη σε κράτος μέλος ακολουθεί τον τόπο όπου βρίσκεται η διεύθυνση και ο έλεγχός της, η εταιρία μπορεί να αποφύγει τη φορολογία στο κράτος μέλος με την απόδοση της διεύθυνσης και του ελέγχου σε άλλο κράτος το οποίο αποτελεί φορολογικό παράδεισο (Ramboll Management Consulting and Corit Advisory, 2015). Έτσι, στο προηγούμενο παράδειγμα ο τελικός ωφελημένος θα είναι ο όμιλος Α. Τέτοιου είδους καταστάσεις προσπαθεί η Ε.Ε. να αποφύγει με το εργαλείο των διμερών συμβάσεων και με την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής μέσω προγραμμάτων που έχει υιοθετήσει και εφαρμόζει τα τελευταία χρόνια στα κράτη μέλη της.

Ετησίως, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο εκδίδει μια λίστα με κράτη και περιοχές που δεν συμμορφώνονται με τις οδηγίες και τους κανονισμούς της στο πλαίσιο αντιμετώπισης των φορολογικών παραδείσων. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο έχει εκδώσει για το 2020 τη λίστα με τις μη συνεργάσιμες περιοχές φορολογικής δικαιοδοσίας για τα κράτη μέλη της Ε.Ε. ώστε αυτά να αντιμετωπίσουν πιο δυναμικά τις χώρες που ενθαρρύνουν καταχρηστικές φορολογικές πρακτικές (Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, 2020).

Στόχος της λίστας αυτής δεν είναι ο στιγματισμός των χωρών αυτών αλλά η ενθάρρυνση της θετικής αλλαγής μέσω της συνεργασίας. Η καταχώρηση χωρών σε αυτόν τον κατάλογο αποτελεί δυναμική και εξελισσόμενη διαδικασία κατά την οποία υπάρχουν κριτήρια με διεθνή φορολογικά πρότυπα, ελέγχεται ποιες χώρες πληρούν αυτά τα κριτήρια, αναπτύσσεται διάλογος με τις χώρες οι οποίες δεν τα πληρούν και τελικά οι χώρες καταχωρούνται ή αφαιρούνται από τον κατάλογο ανάλογα με τις δεσμεύσεις που αναλαμβάνουν ή τα μέτρα που εφαρμόζουν προς συμμόρφωσή τους.

Σε κάθε περίπτωση σε ετήσια βάση ελέγχεται και βεβαιώνεται ποιες περιοχές δικαιοδοσίας δεν υπαναχωρούν από προηγούμενες μεταρρυθμίσεις και αν έχει αλλάξει κάτι στις χώρες οι οποίες έχουν ήδη κριθεί ότι πληρούν τα κριτήρια. Οι περιοχές δικαιοδοσίας οι οποίες δεν πληρούν για ένα έτος τα κριτήρια αλλά έχουν δεσμευτεί να εφαρμόσουν μεταρρυθμίσεις συμμόρφωσης προς αυτά περιλαμβάνονται σε ένα έγγραφο με τίτλο «Κατάσταση της συνεργασίας με την Ε.Ε.» (Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, 2020). Μόλις εκπληρώνουν τις δεσμεύσεις που έχουν αναλάβει, αφαιρούνται από την κατάσταση.

Η τελευταία αναθεώρηση του ενωσιακού καταλόγου έγινε το Φεβρουάριο του 2020 αφού στο τέλος του 2019 είχαν εκπνεύσει οι προθεσμίες εντός των οποίων οι περιοχές δικαιοδοσίας έπρεπε να υλοποιήσουν τις αρχικές τους δεσμεύσεις. Από το 2020 μάλιστα ο κατάλογος αυτός θα επικαιροποιείται δύο φορές το χρόνο (Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, 2020).

Ο κύριος λόγος δημιουργίας του ενωσιακού καταλόγου ήταν η αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής και των εξωτερικών προκλήσεων που επηρεάζουν τις φορολογικές βάσεις των χωρών της Ε.Ε. (Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, 2020). Με απώτερο στόχο τη βελτίωση της φορολογικής διακυβέρνησης εντός των συνόρων της αρχικά έχει θέσει ως άμεσους στόχους την αντιμετώπιση της φορολογικής εξαπάτησης και φοροδιαφυγής, της φοροαποφυγής και του ξεπλύματος χρήματος. Ο προσδιορισμός των χωρών που επιτρέπουν καταχρηστικές φορολογικές πρακτικές εξυπηρετεί στην από κοινού συνεργασία των κρατών μελών ώστε να ασκήσουν πίεση εφαρμογής μεταρρυθμίσεων στις χώρες αυτές. Ακόμη, εξυπηρετεί στο συντονισμό των αμυντικών μέτρων στον τομέα της φορολογίας.

Η βάση πάνω στην οποία γίνεται η αξιολόγηση των κριτηρίων είναι κυρίως οι οικονομικοί δεσμοί των χωρών με την Ε.Ε., η θεσμική τους σταθερότητα και η σημασία του χρηματοπιστωτικού τομέα στην χώρα τους. Ο πρώτος ενωσιακός κατάλογος που εκδόθηκε το 2017 περιλάμβανε 17 χώρες ή εδάφη εκτός Ε.Ε. που δεν είχαν αναλάβει επαρκείς δεσμεύσεις ώστε να ανταποκριθούν στις ανησυχίες της Ε.Ε. (Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, 2020).

Ο ενωσιακός κατάλογος μη συνεργάσιμων περιοχών φορολογικής δικαιοδοσίας της Ε.Ε., όπως αναθεωρήθηκε το Φεβρουάριο του 2020 είναι ο εξής (Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, 2020):

1. Αμερικανική Σαμόα: Δεν εφαρμόζει αυτόματη ανταλλαγή χρηματοοικονομικών πληροφοριών, δεν έχει υπογράψει και κυρώσει την πολυμερή σύμβαση του ΟΟΣΑ περί αμοιβαίας διοικητικής συνδρομής, δε δεσμεύτηκε να εφαρμόζει τα ελάχιστα πρότυπα (BEPS) και δε δεσμεύτηκε να αντιμετωπίσει τα παραπάνω ζητήματα.
2. Νήσοι Κέιμαν: Δεν έχουν λάβει τα κατάλληλα μέτρα όσον αφορά στην οικονομική υπόσταση των οργανισμών συλλογικών επενδύσεων.
3. Φίτζι: Δεν αποτελούν μέλος του Παγκόσμιου Φόρουμ για τη διαφάνεια και την ανταλλαγή πληροφοριών για φορολογικούς σκοπούς, δεν έχουν

υπογράψει και κυρώσει την πολυμερή σύμβαση του ΟΟΣΑ περί αμοιβαίας διοικητικής συνδρομής, έχουν επιζήμια προτιμησιακά φορολογικά καθεστώτα, δεν έχουν γίνει μέλη του πλαισίου χωρίς αποκλεισμούς για την BEPS, δεν έχουν εφαρμόσει τα ελάχιστα πρότυπα του ΟΟΣΑ (BEPS) και δεν έχουν επιλύσει τα παραπάνω ζητήματα.

4. Γκουάμ: Δεν εφαρμόζει αυτόματη ανταλλαγή χρηματοοικονομικών πληροφοριών, δεν έχει υπογράψει και κυρώσει την πολυμερή σύμβαση του ΟΟΣΑ περί αμοιβαίας διοικητικής συνδρομής, δε δεσμεύτηκε να εφαρμόζει τα ελάχιστα πρότυπα (BEPS) και δε δεσμεύτηκε να επιλύσει αυτά τα ζητήματα.
5. Ομάν: Δεν εφαρμόζει αυτόματη ανταλλαγή χρηματοοικονομικών πληροφοριών, δεν έχει υπογράψει και κυρώσει την πολυμερή σύμβαση του ΟΟΣΑ και δεν έχει επιλύσει αυτά τα ζητήματα ακόμη.
6. Παλάου: Δεν εφαρμόζει αυτόματη ανταλλαγή χρηματοοικονομικών πληροφοριών, δεν έχει υπογράψει και κυρώσει την πολυμερή σύμβαση του ΟΟΣΑ και δεν έχει επιλύσει αυτά τα ζητήματα ακόμη.
7. Παναμάς: Δεν έχει χαρακτηριστεί σε μεγάλο βαθμό συμμορφούμενη περιοχή δικαιοδοσίας από το Παγκόσμιο Φόρουμ για τη διαφάνεια και την ανταλλαγή πληροφοριών για φορολογικούς σκοπούς ως προς την ανταλλαγή πληροφοριών κατόπιν αιτήματος και δεν έχει επιλύσει ακόμη το ζήτημα αυτό.
8. Σαμόα: Έχει επιζήμιο προτιμησιακό φορολογικό καθεστώς και δε δεσμεύτηκε να αντιμετωπίσει το ζήτημα αυτό.
9. Σεϋχέλλες: Έχουν επιζήμια προτιμησιακά φορολογικά καθεστώτα και δεν έχουν επιλύσει ακόμη το ζήτημα αυτό.
10. Τρινιδάδ και Τομπάγκο: Δεν εφαρμόζει αυτόματη ανταλλαγή χρηματοοικονομικών πληροφοριών, έχει χαρακτηριστεί μη συμμορφούμενη περιοχή δικαιοδοσίας από το Παγκόσμιο Φόρουμ για τη διαφάνεια και την ανταλλαγή πληροφοριών για φορολογικούς σκοπούς ως προς την ανταλλαγή πληροφοριών κατόπιν αιτήματος, δεν έχει υπογράψει και κυρώσει την πολυμερή σύμβαση του ΟΟΣΑ, έχει επιζήμια φορολογικά καθεστώτα και δεν έχει επιλύσει ακόμη τα ζητήματα αυτά.
11. Αμερικανικές Παρθένοι Νήσοι: Δεν εφαρμόζουν αυτόματη ανταλλαγή χρηματοοικονομικών πληροφοριών, δεν έχουν υπογράψει και κυρώσει μεταξύ άλλων μέσω της περιοχής δικαιοδοσίας από την οποία εξαρτώνται, την

πολυμερή σύμβαση του ΟΟΣΑ, έχουν επιζήμια φορολογικά καθεστάτα, δε δεσμεύτηκαν να εφαρμόζουν τα ελάχιστα πρότυπα (BEPS) και δε δεσμεύτηκαν να αντιμετωπίσουν τα ζητήματα αυτά.

12. Βανουάτου: Δεν έχει χαρακτηριστεί σε μεγάλο βαθμό συμμορφούμενη περιοχή δικαιοδοσίας από το Παγκόσμιο Φόρουμ για τη διαφάνεια και την ανταλλαγή πληροφοριών για φορολογικούς σκοπούς ως προς την ανταλλαγή πληροφοριών κατόπιν αιτήματος, διευκολύνει υπεράκτιες δομές και ρυθμίσεις που αποσκοπούν στην προσέλκυση κερδών χωρίς πραγματική οικονομική υπόσταση και δεν έχει ακόμη επιλύσει τα ζητήματα αυτά.

Χώρες οι οποίες έχουν δεσμευτεί για την εφαρμογή των αρχών χρηστής φορολογικής διακυβέρνησης είναι η Τουρκία, η Μποτσουάνα, η Βοσνία – Ερζεγοβίνη, το Εσουατίνι, η Ιορδανία, οι Μαλδίβες, η Μογγολία, η Ναμίμπια και η Ταϊλάνδη. Ακόμη, η Αγία Λουκία, η Αυστραλία και το Μαρόκο έχουν δεσμευτεί σε ζητήματα δίκαιης φορολόγησης (Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, 2020).

Τα κριτήρια που χρησιμοποιούνται για την επιλογή των χωρών που εντάσσονται στον ενωσιακό κατάλογο είναι κριτήρια φορολογικής διαφάνειας, κριτήρια δίκαιης φορολόγησης και κριτήρια εφαρμογής των μέτρων κατά της διάβρωσης της βάσης και της μετατόπισης των κερδών (BEPS) (Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, 2020).

Οι περιφέρειες με τις πιο δύσκολες διαδικασίες φορολογικής συμμόρφωσης παραμένουν στη Λατινική Αμερική, την Καραϊβική και την υποσαχάρια Αφρική (World Bank Group, 2020). Οι περιοχές που χαρακτηρίζονται από αυξημένη επιχειρηματική δραστηριότητα έχουν και μεγαλύτερα φορολογικά έσοδα και πιο αυξημένα εισοδήματα για τα φυσικά και νομικά πρόσωπα που δραστηριοποιούνται στη δικαιοδοσία τους.

Για παράδειγμα, ο Παναμάς αποτελεί χαρακτηριστική χώρα η οποία έχει προσελκύσει φυσικά και νομικά πρόσωπα εξαιτίας των ευνοϊκών ρυθμίσεων του φορολογικού συστήματος που έχει. Τα έγγραφα του Παναμά που διέρρευσαν πριν λίγα χρόνια αποκάλυψαν μεθόδους με τις οποίες κάποιες τράπεζες στην χώρα αυτή εξυπηρέτησαν τους πελάτες τους προκειμένου αυτοί να αποφύγουν τη φορολογία. Τα έγγραφα του Παναμά αποκάλυψαν στοιχεία για πολλές τράπεζες οι οποίες εξυπηρέτουσαν υπεράκτιες εταιρίες για τους πελάτες τους.

Τον Απρίλιο του 2016 διέρρευσαν περισσότερα από 11,5 εκατομμύρια εμπιστευτικά έγγραφα από τη δικηγορική εταιρία του Παναμά με την ονομασία Mossack Fonseca (Fenwick & Vermeulen, 2016). Το σκάνδαλο αυτών των εγγράφων χρησιμεύει ως παράδειγμα σχετικά με το πώς φυσικά και νομικά πρόσωπα που διαθέτουν μεγάλο πλούτο είναι σε θέση να αποκρύψουν εισοδήματα μέσα από τη χρήση σύνθετων νομικών δομών ώστε να αποκρύψουν την ιδιοκτησία τους σε υπεράκτιες θυγατρικές. Αυτό που προέκυψε από τις αποκαλύψεις των εγγράφων του Παναμά είναι κυρίως ότι δημιουργήθηκε ένας δημόσιος σκεπτικισμός σχετικά με το τραπεζικό σύστημα σε παγκόσμια κλίμακα και τον εταιρικό καπιταλισμό.

Στο ευρωπαϊκό έδαφος υπάρχουν όπως ήδη αναφέρθηκε χώρες οι οποίες προσπαθούν ακόμη να αξιοποιήσουν χαρακτηριστικά των φορολογικών παραδείσων ώστε να δώσουν κίνητρα σε αλλοδαπούς επενδυτές να επενδύσουν σε αυτές τα κεφάλαιά τους. Για παράδειγμα, στην Ολλανδία όταν ο οφειλέτης ενός δανείου εντός ομίλου μπορεί να εκπέσει από τόκους που θεωρούνται μη καταβληθέντες, ανεξάρτητα από το αν ο δανειστής περιλαμβάνει ένα θεωρούμενο εισόδημα από τόκους, μπορεί να προκύψει κατάσταση με έκπτωση ή μη συμπερίληψη (Ramboll Management Consulting and Corit Advisory, 2015). Αυτό θεωρείται ότι παρέχει κίνητρο στις πολυεθνικές να αποκτούν δάνεια χωρίς τόκους ώστε να αποκτήσουν φορολογικό πλεονέκτημα στην χώρα αυτή.

Ακόμη, στην Ολλανδία υπάρχει ένα πλαίσιο καινοτομίας το οποίο επιτρέπει στους φορολογούμενους να επωφεληθούν από έναν χαμηλότερο πραγματικό φορολογικό συντελεστή σε σχέση με το εισόδημα που προέρχεται από την πνευματική ιδιοκτησία και έχει αναπτυχθεί από τον φορολογούμενο. Τόσο οι κάτοικοι όσο και οι μη κάτοικοι μπορούν να επωφεληθούν από αυτή την διευκόλυνση. Ο φορολογικός συντελεστής για αυτή την περίπτωση είναι 5%. Οι φορολογούμενοι έχουν την επιλογή ξεχωριστής εφαρμογής του πλαισίου αυτού καινοτομίας για κάθε άυλο περιουσιακό στοιχείο τους (Ramboll Management Consulting and Corit Advisory, 2015).

Κεφάλαιο 4 Απόκτηση ιδιότητας φορολογικού πολίτη άλλης χώρας

4.1. Οδηγίες και Κανονισμοί Ε.Ε.

Ως φορολογική κατοικία θεωρείται η χώρα όπου διαμένει κανείς πάνω από 6 μήνες το χρόνο (Ευρωπαϊκή Ένωση, 2019b). Κατά κανόνα, αν διαμένει κανείς λιγότερο από 6 μήνες το χρόνο σε άλλη χώρα της Ε.Ε. εξακολουθεί να έχει στη χώρα του τη φορολογική του κατοικία. Πολλές χώρες έχουν συνάψει συμφωνίες διπλής φορολόγησης οι οποίες ορίζουν κανόνες για το ποια από τις δύο χώρες μπορεί να αποτελεί φορολογική κατοικία του προσώπου.

Σύμφωνα με ορισμένες συμφωνίες διπλής φορολόγησης, η χώρα στην οποία αποκτά κανείς όλο ή σχεδόν όλο το εισόδημά τους πρέπει να τον/ την θεωρεί κάτοικο για φορολογικούς σκοπούς ακόμη και αν το πρόσωπο αυτό δεν ζει στην χώρα αυτή (Ευρωπαϊκή Ένωση, 2019b). Αυτό το πλασματικό καθεστώς φορολογικής κατοικίας χορηγείται από ορισμένες χώρες στους διασυννοριακούς εργαζόμενους. Σύμφωνα με τους κανόνες που διέπουν τη λειτουργία της Ε.Ε. κάθε χώρα έχει ορισμένη ευχέρεια να αποφασίσει τι ποσοστό του εισοδήματος μπορεί να θεωρηθεί σχεδόν όλο το εισόδημα του προσώπου.

Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Ένωση (2019a) οι υπήκοοί της αποκτούν αυτόματα το δικαίωμα μόνιμης διαμονής σε άλλη χώρα της Ε.Ε. εφόσον έχουν ζήσει εκεί νόμιμα για συνεχή περίοδο 5 ετών. Σε αυτή την περίπτωση μπορούν να υποβάλουν αίτηση για κάρτα μόνιμης διαμονής, η οποία επιβεβαιώνει το δικαίωμα να ζήσουν στη χώρα όπου διαμένουν μόνιμα χωρίς κάποιον όρο. Πρόκειται για διαφορετικό έγγραφο σε σχέση με το πιστοποιητικό εγγραφής το οποίο είναι υποχρεωτικό σε αρκετές χώρες της Ε.Ε., ενώ η κάρτα διαμονής δεν είναι υποχρεωτική. Χρησιμεύει ωστόσο για συνδιαλλαγές με τις αρχές ή για τη διεκπεραίωση διοικητικών διατυπώσεων.

Για να λάβει κανείς αυτή την κάρτα μόνιμης διαμονής απαιτείται προσκόμιση αποδεικτικών στοιχείων ότι ζει μόνιμα στη χώρα για 5 συναπτά έτη. Τα έγγραφα που πρέπει κανείς να προσκομίσει είναι τα εξής (Ευρωπαϊκή Ένωση, 2019):

- ένα έγκυρο πιστοποιητικό εγγραφής που εκδόθηκε κατά την άφιξη στη χώρα υποδοχής,
- λογαριασμοί τύπου ΔΕΚΟ,

- εκκαθαριστικά σημειώματα αποδοχών,
- αντίγραφα κίνησης τραπεζικών λογαριασμών,
- φορολογικές δηλώσεις που αποδεικνύουν την εργασία ή τις σπουδές σε αυτή τη χώρα.

4.2. Διαδικασία απόκτησης ιδιότητας φορολογικού πολίτη άλλης χώρας

Το νομοθετικό πλαίσιο που καθορίζει τον τρόπο με τον οποίο γίνεται η μεταφορά της φορολογικής κατοικίας από την Ελλάδα στην αλλοδαπή αναθεωρήθηκε με την ΠΟΛ. 1201/2017 η οποία τέθηκε σε ισχύ το Δεκέμβριο του 2017 καταργώντας την προηγούμενη ΠΟΛ. 1058/18.3.2015 (Σειμένης & Γεράγγελου, 2017).

Σύμφωνα με το άρθρο 4 του Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος του Ν. 4172/ 2013, ένα φυσικό πρόσωπο θεωρείται φορολογικός κάτοικος της Ελλάδας εφόσον:

1. (α) έχει στην Ελλάδα τη μόνιμη ή κύρια κατοικία του ή τη συνήθη διαμονή του ή το κέντρο των ζωτικών του συμφερόντων (προσωπικούς, κοινωνικούς, οικονομικούς δεσμούς) ή (β) είναι προξενικός, διπλωματικός ή δημόσιος λειτουργός παρόμοιου καθεστώτος ή δημόσιος υπάλληλος που έχει την ελληνική ιθαγένεια και υπηρετεί στην αλλοδαπή
2. Έχει φυσική παρουσία στην Ελλάδα για χρονικό διάστημα άνω των 183 ημερών εντός οποιασδήποτε δωδεκάμηνης περιόδου, αδιαλείπτως ή με διαλείμματα, είναι φορολογικός κάτοικος Ελλάδας για το φορολογικό έτος στη διάρκεια του οποίου συμπληρώνεται η δωδεκάμηνη περίοδος.

Επομένως, ένα πρόσωπο πρέπει να μην πληροί τις παραπάνω προϋποθέσεις για να θεωρείται φορολογικός κάτοικος άλλου κράτους. Εφόσον ένα πρόσωπο προσκομίσει δικαιολογητικά που αποδεικνύουν τη μόνιμη και σταθερή του βάση στο εξωτερικό και πιστοποιητικό φορολογικής κατοικίας, τότε ακόμη και η κατοχή ακινήτου στην Ελλάδα ή η διατήρηση τραπεζικών λογαριασμών ή η συμμετοχή στο κεφάλαιο ή στη διοίκηση ημεδαπών εταιριών στην Ελλάδα δεν αποτελούν από μόνα τους στοιχεία χαρακτηρισμού του φυσικού αυτού προσώπου ως φορολογικό κάτοικο Ελλάδος (ΠΟΛ. 1260/2014).

Οι Έλληνες πολίτες οι οποίοι επιθυμούν να αλλάξουν τη φορολογική τους κατοικία υποβάλλουν αίτηση μέχρι την τελευταία εργάσιμη ημέρα του πρώτου δεκαημέρου

του Μαρτίου εκάστοτε έτους που ακολουθεί το φορολογικό έτος αναχώρησης στο Τμήμα ή Γραφείο Συμμόρφωσης και Σχέσεων με τους Φορολογούμενους της Δ.Ο.Υ. όπου υποβάλλει φορολογική δήλωση ως φορολογικός κάτοικος Ελλάδος (Σειμένης & Γεράγγελου, 2017). Η αίτηση αυτή υποβάλλεται το επόμενο έτος από το έτος αναχώρησης του φορολογούμενου στο εξωτερικό.

Μαζί με την αίτηση υποβάλλεται το έντυπο Μ0 με συνημμένα τα έντυπα Μ1 και Μ7 συμπληρωμένα με βάση τις κείμενες διατάξεις και μια έγγραφη δήλωση με βεβαιωμένο το γνήσιο της υπογραφής του φορολογούμενου και του φορολογικού εκπροσώπου του που ορίζεται σε αυτή τη δήλωση για να τον εκπροσωπεί στην Ελλάδα. Το έντυπο Μ0 αποτελεί το κύριο μέρος της αίτησης για τη μεταφορά της φορολογικής κατοικίας. Σε αυτό συμπληρώνονται τα στοιχεία του φορολογούμενου που θέλει να αλλάξει φορολογική κατοικία και τα στοιχεία του εξουσιοδοτούμενου που θα παραλάβει για λογαριασμό του κάθε δικαιολογητικό ή ό,τι άλλο προκύψει.

Στο έντυπο Μ1 συμπληρώνονται τα στοιχεία του αιτούντος – υπόχρεου και η διεύθυνση του αντικλήτου και η χώρα του εξωτερικού στην οποία ο αιτών ζητά να μεταφερθεί η φορολογική του κατοικία. Στο έντυπο Μ7 συμπληρώνονται στοιχεία του αιτούντος – υπόχρεου και τα στοιχεία του αντίκλητου και ο αριθμός και η ημερομηνία του πληρεξουσίου της αντιπροσώπευσής του. Αργότερα και συγκεκριμένα μέχρι το Σεπτέμβριο το ίδιο πρόσωπο θα υποβάλει και άλλα δικαιολογητικά κατά περίπτωση. Συγκεκριμένα υποβάλλονται τα εξής (Σειμένης & Γεράγγελου, 2017):

- Βεβαίωση φορολογικής κατοικίας από την αρμόδια φορολογική αρχή του κράτους όπου δηλώνει φορολογικός κάτοικος και από την οποία προκύπτει ότι είναι φορολογικός κάτοικος αυτού του κράτους. Σε περίπτωση που ο φορολογούμενος έχει εγκατασταθεί σε κράτος με το οποίο υφίσταται Σύμβαση Αποφυγής Διπλής Φορολογίας Εισοδήματος (ΣΑΔΦΕ) μπορεί να προσκομίσει αντί της βεβαίωσης, την προβλεπόμενη αίτηση για την εφαρμογή της ΣΑΔΦΕ όπου υπάρχει ενσωματωμένο το πιστοποιητικό φορολογικής κατοικίας.
- Σε περίπτωση που δεν προβλέπεται η έκδοση βεβαίωσης φορολογικής κατοικίας από την αρμόδια φορολογική αρχή του άλλου κράτους, αντίγραφο εκκαθάρισης της δήλωσης φορολογίας εισοδήματος ή ελλείψει εκκαθάρισης,

αντίγραφο της σχετικής δήλωσης φορολογίας εισοδήματός του, που υπέβαλε στο άλλο κράτος ως φορολογικός του κάτοικος.

- Σε περίπτωση που δεν καθίσταται εφικτή η προσκόμιση των ανωτέρω δικαιολογητικών επειδή αποδεδειγμένα η αλλοδαπή φορολογική αρχή δεν τα εκδίδει, τότε απαιτείται βεβαίωση από οποιαδήποτε άλλη δημόσια ή δημοτική ή άλλη αναγνωρισμένη αρχή με την οποία αποδεικνύεται η μόνιμη και σταθερή εγκατάσταση του προσώπου αυτού στο άλλο κράτος.

Συνοπτικά, τα δικαιολογητικά τα οποία απαιτούνται για την μεταβολή της φορολογικής κατοικίας είναι (Δαλιάνης & Αρτσίτας, 2019):

1. Πιστοποιητικό φορολογικής κατοικίας
2. Σύμβαση εργασίας στην αλλοδαπή
3. Βεβαίωση υγειονομικής ασφάλισης στο εξωτερικό και
4. Αποδεικτικό ύπαρξης τραπεζικού λογαριασμού στην αλλοδαπή
5. Δικαιολογητικό ύπαρξης μισθωμένης ή ιδιόκτητης κατοικίας
6. Αποδεικτικό από λογαριασμούς κοινής ωφέλειας.

Αν ο φορολογούμενος δεν εργάζεται στο εξωτερικό και άρα αδυνατεί να προσκομίσει τα προηγούμενα απαιτούμενα έγγραφα, μπορεί να προσκομιστεί βεβαίωση από οποιαδήποτε άλλη δημόσια ή δημοτική ή άλλη αναγνωρισμένη αρχή από την οποία προκύπτει η συνήθης διαμονή του φορολογούμενου.

Υπάρχει επίσης η περίπτωση κατά την οποία ο φορολογούμενος δύναται να προσκομίσει πιστοποιητικά φορολογικής κατοικίας από τη χώρα στην οποία δηλώνει κάτοικος των δύο προηγούμενων ετών από το έτος στο οποίο υποβάλλεται η αίτηση μεταβολής, όταν ο ένας εκ των δύο συζύγων είναι φορολογικός κάτοικος εξωτερικού και ο άλλος Ελλάδος.

Ακόμη, απαιτείται ο φορολογούμενος να προσκομίσει κατά περίπτωση τα εξής (Σειμένης & Γεράγγελου, 2017):

1. Δικαιολογητικά τα οποία αποδεικνύουν την ημερομηνία αναχώρησης και εγκατάστασής του στη χώρα όπου δηλώνει κάτοικος προκειμένου να διαπιστώνεται ότι έχει συμπληρώσει τουλάχιστον 183 ημέρες στη χώρα αυτή μέσα σε ορισμένο φορολογικό έτος (δηλαδή στο προηγούμενο έτος από το έτος αίτησης μεταβολής). Τα δικαιολογητικά αυτά μπορεί να είναι έγγραφα

περί ανάληψης μισθωτής εργασίας, έναρξης επαγγελματικής δραστηριότητας στην χώρα αυτή και υπαγωγής του στην ασφαλιστική νομοθεσία της χώρας αυτής, εγγραφής σε δημοτολόγιο της χώρας, μίσθωσης κατοικίας, εγγραφής ή παρακολούθησης σχολείων των τέκνων στη χώρα αυτή.

2. Για την περίπτωση που ένας εκ των δύο συζύγων ή μερών συμφώνου συμβίωσης αιτείται μεταβολή φορολογικής κατοικίας ενώ ο άλλος παραμένει φορολογικός κάτοικος Ελλάδος, απαιτείται και δικαιολογητικό από το οποίο να προκύπτει ότι ο αιτούμενος της μεταβολής βρίσκεται πράγματι εκτός Ελλάδος και έχει οργανώσει τη ζωή του με τρόπο μόνιμο και διαρκή εκεί. Τέτοιο δικαιολογητικό μπορεί να είναι αποδεικτικό απασχόλησης στην αλλοδαπή, η ύπαρξη τραπεζικού λογαριασμού στην αλλοδαπή, η ύπαρξη ιδιόκτητης ή μισθωμένης κατοικίας και λογαριασμών ΔΕΚΟ στην αλλοδαπή και στοιχεία απόκτησης φορολογικού, ασφαλιστικού ή αντίστοιχου μητρώου στην αλλοδαπή.

Μετά την αίτηση οι ΔΟΥ προβαίνουν σε έλεγχο πληρότητας και επάρκειας του φακέλου που υποβάλλει ο φορολογούμενος. Σε περίπτωση έγκρισης ως ημερομηνία μεταβολής καταχωρείται στο σύστημα η αναγραφόμενη από τον φορολογούμενο ημερομηνία στο έντυπο Μ1. Η βεβαίωση μεταβολής κοινοποιείται στον φορολογικό εκπρόσωπο ενώ ο φορολογούμενος μπορεί να υποβάλλει δήλωση φορολογίας εισοδήματος ως φορολογικός κάτοικος εξωτερικού το αργότερο μέχρι τη λήξη του φορολογικού έτους που ακολουθεί το έτος αναχώρησης.

Αν τα έντυπα δεν κριθούν επαρκή ή πλήρη, ο φορολογούμενος ενημερώνεται από το Τμήμα ή το Γραφείο Συμμόρφωσης και Σχέσεων με τους Φορολογούμενους. Ο φορολογούμενος υποχρεούται σε αυτή την περίπτωση να υποβάλει δήλωση φορολογίας εισοδήματος ως φορολογικός κάτοικος Ελλάδος το αργότερο μέχρι τη λήξη του φορολογικού έτους από αυτό που αφορούσε το αίτημα μεταφοράς χωρίς την επιβολή προστίμου εκπρόθεσμης δήλωσης.

Οι πιο συχνοί λόγοι απόρριψης της αίτησης μεταφοράς είναι (Δαλιάνης, 2019):

- Η περίπτωση διατήρησης ενεργούς ατομικής επιχείρησης στην Ελλάδα.
- Η περίπτωση που κάποιος είναι ομόρρυθμος εταίρος σε ΟΕ ή ΕΕ.
- Η περίπτωση ύπαρξης σχέσης διευθύνοντος συμβούλου σε ΑΕ.

- Η περίπτωση ύπαρξης σχέσης διαχειριστή ή μονοπρόσωπου εταίρου σε ΕΠΕ ή ΙΚΕ.

Η ιδιότητα απλού μέλους σε εταιρίες και η ύπαρξη ατομικής επιχείρησης στην Ελλάδα υπό προϋποθέσεις ενδέχεται να μην επηρεάζουν την φορολογική κατοικία (υπ' αριθμ. 1445/29.7.2018 απόφαση ΔΕΔ Θεσσαλονίκης). Ακόμη, η φορολογική διοίκηση πρέπει να προβαίνει σε μια ευρύτερη συνεκτίμηση των οικονομικών, κοινωνικών και προσωπικών στοιχείων για τον εντοπισμό του κέντρου των ζωτικών συμφερόντων του φορολογούμενου χωρίς να προσδίδει ιδιαίτερη βαρύτητα μόνο σε ένα χαρακτηριστικό στοιχείο.

Σε περίπτωση που στο μέλλον οι φορολογικές αρχές αποκτήσουν πρόσβαση στο πλήρες ιστορικό μεταβάσεων των φορολογουμένων από και προς την Ελλάδα θα μπορούν με βεβαιότητα να διασταυρώσουν την τήρηση ή μη του κανόνα των 183 ημερών φυσικής παρουσίας στην Ελλάδα κατ' έτος το οποίο αποτελεί βασικό κριτήριο για το αν κάποιος είναι φορολογικός κάτοικος Ελλάδας. Αυτό θα καταστήσει πιο εύκολο και γρήγορο τον εντοπισμό περιπτώσεων φυσικών και νομικών προσώπων που αξιοποιούν φορολογικούς παραδείσους εικονικά και όχι επί τοις πράγμασι, όπως για παράδειγμα περιπτώσεις εταιριών στην Κύπρο, τη Μάλτα ή τη Βουλγαρία με βάση και όσα αναφέρθηκαν στο προηγούμενο κεφάλαιο.

Όσον αφορά τους κατοίκους εξωτερικού, αυτοί φορολογούνται στην Ελλάδα μόνο για το εισόδημα που προκύπτει από πηγή ή πηγές που βρίσκονται στην Ελλάδα. Τέτοιο εισόδημα μπορεί να είναι (Δαλιάνης, 2019):

- Εισόδημα από οποιαδήποτε δραστηριότητα η οποία ασκείται στην Ελλάδα.
- Συντάξεις που καταβάλλονται από το ελληνικό δημόσιο.
- Εισόδημα από ακίνητη περιουσία που βρίσκεται στην Ελλάδα.
- Εισόδημα από πώληση εταιρικών μεριδίων ή μετοχών νομικών προσώπων που βρίσκονται στην Ελλάδα, από πώληση ομολόγων ή παράγωγων χρηματοοικονομικών προϊόντων εφόσον έχουν εκδοθεί από ημεδαπό νομικό πρόσωπο.
- Εισόδημα από τόκους εφόσον αυτοί καταβάλλονται από πρόσωπο που έχει τη φορολογική του κατοικία στην Ελλάδα ή από αλλοδαπή επιχείρηση που έχει μόνιμη εγκατάσταση στην Ελλάδα.

Καθώς η φορολογική μεταχείριση των θεμάτων που συνδέονται με τους φορολογικούς κατοίκους του εξωτερικού εξαρτάται από την περίπτωση Συμβάσεων Αποφυγής Διπλής Φορολογίας Εισοδήματος (ΣΑΔΦ), η αντιμετώπιση δεν μπορεί να είναι ενιαία και η κάθε περίπτωση πρέπει να εξετάζεται μεμονωμένα ώστε να διασφαλιστεί η ορθότητα του φορολογικού χειρισμού που ακολουθείται.

Οι φορολογικοί κάτοικοι εξωτερικού υποβάλλουν φορολογική δήλωση στην ΔΟΥ κατοίκων εξωτερικού και δηλώνουν το εισόδημα που αποκτούν από πηγή εισοδημάτων μόνο στην Ελλάδα. Όταν αυτό το εισόδημα ξεπερνά τις €12.000 επιβαρύνεται με εισφορά αλληλεγγύης. Στο άλλο κράτος φορολογείται για το παγκόσμιο εισόδημά του ετησίως (In.gr, 2018). Η φορολογία αυτού του εισοδήματος υπόκειται σε περιορισμούς και συμφωνίες μεταξύ των κρατών του ΟΟΣΑ με βάση κανόνες που έχουν θεσπίσει τα κράτη μεταξύ τους ώστε να αποφεύγεται η διπλή φορολόγηση. Έτσι, ο φορολογούμενος πρέπει να γνωρίζει αν υπάρχει ΣΑΔΦ.

Το πρόσωπο είναι υποχρεωμένο να υποβάλει στην Ελλάδα πιστοποιητικό φορολογικής κατοικίας από το άλλο κράτος εφόσον ζει σε κράτος με το οποίο υπάρχει ΣΑΔΦ (In.gr, 2018). Για τη γνησιότητα των αλλοδαπών δημοσίων εγγράφων τα οποία έχουν συνταχθεί στο έδαφος του αλλοδαπού κράτους, απαιτείται σφραγίδα της Χάγης (apostille) καθώς και επίσημη μετάφραση στα ελληνικά είτε από εγκεκριμένο μεταφραστικό κέντρο είτε από δικηγόρο. Από τη διαδικασία αυτή εξαιρούνται τα πιστοποιητικά φορολογικής κατοικίας που εκδίδουν οι φορολογικές αρχές των ΗΠΑ και της Τουρκίας με τις οποίες η Ελλάδα τηρεί ΣΑΔΦΕ.

Όταν το πρόσωπο ζει σε κράτος με το οποίο δεν υπάρχει ΣΑΔΦ υποχρεούται να υποβάλει στην Ελλάδα αντίγραφο της φορολογικής του δήλωσης και βεβαίωση από μια δημόσια υπηρεσία του άλλου κράτους στην οποία φαίνεται η σχέση με το άλλο κράτος. Μετά την κατάθεση των δικαιολογητικών η ΔΟΥ οφείλει να αποφανθεί σχετικά με την έγκριση ή μη της αίτησης εντός δύο μηνών (Δαλιάνης & Αρτσίτας, 2019).

Αν έχει εισοδήματα στην Ελλάδα τότε ενεργοποιούνται για αυτόν τα τεκμήρια και θα πληρώνει φόρο εισοδήματος στην Ελλάδα μόνο για τα ελληνικά εισοδήματα. Μπορεί να φέρει απεριόριστο συνάλλαγμα ακόμη και πέραν του ύψους των εισοδημάτων του αλλά υποχρεωτικά μέσω τραπέζης και να το καταχωρήσει στη φορολογική του δήλωση στην Ελλάδα όταν θα αγοράσει περιουσιακά στοιχεία στην Ελλάδα (In.gr, 2018).

4.3. Χώρες με φορολογικά κίνητρα

Διάφορες χώρες προσπαθούν με φορολογικά και άλλου είδους κίνητρα να προσελκύσουν άμεσες ξένες επενδύσεις. Τα κράτη δεν είναι σε θέση να επηρεάσουν όλους τους πιθανούς παράγοντες που καθορίζουν τον τόπο όπου τελικά επιλέγουν να επενδύσουν τα κεφάλαιά τους οι επενδυτές, ωστόσο μπορούν να λάβουν ορισμένα μέτρα που διασφαλίζουν την αύξηση των πιθανοτήτων προσέλκυσης κάποιων ξένων κεφαλαίων.

Συνήθως τέτοιου είδους μέτρα περιλαμβάνουν την χαλάρωση του εταιρικού φορολογικού βάρους για τις εταιρίες που ιδρύονται ή μεταφέρουν τις δραστηριότητές τους στην χώρα. Η χαλάρωση μπορεί να έγκειται σε μείωση των φορολογικών συντελεστών υπό προϋποθέσεις, σε φορολογικά κίνητρα για ορισμένο χρονικό διάστημα λειτουργίας στην χώρα ή και σε ειδικές ζώνες φορολογικών προνομίων αναλόγως την περιοχή ή το είδος της επιχείρησης.

Η Ελλάδα έχει συνάψει ΣΑΔΦ με αρκετές χώρες της Ε.Ε., γεγονός που καθιστά λιγότερο δύσκολη τη διαδικασία μεταφοράς της φορολογικής κατοικίας ενός φορολογούμενου. Οι Tax Experts (2015) εξέτασαν ορισμένες χαρακτηριστικές περιπτώσεις κρατών μελών της Ε.Ε. οι οποίες μάλιστα θεωρούνται ότι έχουν ένα ευνοϊκό για τις επιχειρήσεις φορολογικό περιβάλλον και σύστημα:

- Ηνωμένο Βασίλειο: Έχει ιδιαίτερα ανταγωνιστικό φορολογικό σύστημα, καθώς προσφέρει άμεση πρόσβαση και επικοινωνία των πολιτών με την αρμόδια φορολογική αρχή και παρέχει φορολογικά κίνητρα για την ίδρυση επιχειρήσεων. Όσον αφορά τις προϋποθέσεις χορήγησης άδειας διαμονής, πρόκειται για απλή και εύκολη διαδικασία καθώς δεν απαιτείται η παρουσία του αιτούντος κατά τη διάρκεια της αίτησης ούτε λαμβάνει χώρα κάποια συνέντευξή του. Ωστόσο, η διάρκεια χορήγησης είναι μόνο για 4 – 8 μήνες και διαρκεί συνήθως 3 χρόνια. Ο ελάχιστος φόρος εισοδήματος είναι 20%, ο φόρος επί των υπεραξιών 28% κατ' ανώτατο, δεν επιβάλλεται φόρος για κτήμα αξίας έως 325.000 λιρών ενώ επιβάλλεται 40% για μεγαλύτερα ποσά. Από 1/4/2017 ο εταιρικός φόρος ανέρχεται σε 19% και αναμένεται από τον Απρίλιο του 2020 να μειωθεί περαιτέρω σε 17%. Οι λόγοι επιλογής του Ηνωμένου Βασιλείου ως φορολογική κατοικία είναι πολλοί μεταξύ των οποίων το κύρος και η αξιοπιστία με την οποία έχουν συνδεθεί οι αγγλικές

επιχειρήσεις. Ακόμη, τα φυσικά πρόσωπα που δε διαμένουν μόνιμα στο Ηνωμένο Βασίλειο μπορούν να φορολογηθούν στη βάση του ποσού που εισέρχεται και καταναλώνεται στο Ηνωμένο Βασίλειο. Όσον αφορά την ατομική φορολόγηση, υπάρχουν εισοδήματα τα οποία δεν φορολογούνται όπως τα κέρδη ομολόγων. Ακόμη, τα μερίσματα εξαιρούνται από το φόρο εισοδήματος στις περισσότερες περιπτώσεις. Η ΣΑΔΦ που διατηρεί το Ηνωμένο Βασίλειο με την Ελλάδα ρυθμίζει θέματα φορολόγησης των συντάξεων, των μισθωτών υπηρεσιών, των μερισμάτων, των τόκων και των δικαιωμάτων.

- **Ελβετία:** Δεν απαιτείται ελάχιστη διαμονή στην επικράτειά της και ένα από τα φορολογικά κίνητρα που δίνει σε κατοίκους εκτός Ελβετίας οι οποίοι την επιλέγουν για εγκατάσταση είναι ότι σε αυτήν δε χρειάζεται να δηλωθεί παγκόσμιο εισόδημα όπως επίσης φόροι κέρδους κεφαλαίου εκτός από τα επιχειρηματικά ακίνητα και κινητά. Η ολοκλήρωση της διαδικασίας και της έκδοσης άδειας διαμονής για τους πολίτες της Ε.Ε. διαρκεί το πολύ ένα μήνα ενώ για τους υπόλοιπους 2 – 4 μήνες. Ο φόρος εισοδήματος επιβάλλεται από ομοσπονδιακό σύστημα καντονιών. Φόρος επί των υπεραξιών δεν υπάρχει εκτός από την περίπτωση πωλήσεων περιουσιακών στοιχείων των επιχειρήσεων και των ακινήτων.
- **Βουλγαρία:** Δεν απαιτείται ελάχιστη διαμονή στη χώρα ούτε υπάρχει φόρος πλούτου. Για την απόκτηση άδειας κατοικίας από πολίτη εκτός ΕΕ απαιτείται ελάχιστη επενδυτική αξία €180.000 και μέγιστη €1 εκατομμύριο. Εναλλακτικά μπορεί να αγοράσει κανείς ομόλογα σε κυβερνητικό χαρτοφυλάκιο με ελάχιστη τιμή €511.292 με επιστροφή μετά από 5 έτη χωρίς τους δεδουλευμένους τόκους. Για τη διαδικασία αίτησης απαιτείται προέγκριση βίζας παραμονής και άλλη μια επίσκεψη σε περίπτωση που υποβληθεί και αίτηση για εξαρτώμενα μέλη. Το χρονικό διάστημα που απαιτείται για να ολοκληρωθεί η διαδικασία είναι 6-9 μήνες με ισχύ 5 ετών. Επιβάλλεται 10% φόρος εισοδήματος που προκύπτει στη Βουλγαρία, φόρος 10% για το παγκόσμιο εισόδημα αν το πρόσωπο κατοικεί στη Βουλγαρία για περισσότερες από 183 ημέρες μέσα σε 12 συνεχόμενους μήνες ή ασκεί επιχειρηματική δραστηριότητα στη Βουλγαρία. Ακόμη, η Βουλγαρία μείωσε τους φορολογικούς συντελεστές για τις επιχειρήσεις προκειμένου να

συγκεντρώσει άμεσες ξένες επενδύσεις κατά 20% το χρονικό διάστημα 2000 – 2018 (OECD, 2019). Μάλιστα, η Βουλγαρία έχει από τους χαμηλότερους φορολογικούς συντελεστές επιχειρήσεων στην Ε.Ε. καθιστώντας την ιδιαίτερα ελκυστικό επιχειρηματικά προορισμό. Στη ΣΑΔΦ με την Ελλάδα καθορίζονται ζητήματα φορολογίας εισοδήματος, κερδών και οικοδομών. Η Βουλγαρία παρουσιάζει το πλεονέκτημα της γεωγραφικής εγγύτητας και ένα θεσμικό και επιχειρηματικό πλαίσιο ευνοϊκό για τις επιχειρήσεις. Επιπλέον, κίνητρο αποτελεί για τις επιχειρήσεις το χαμηλό κόστος εργασίας και η σταθερότητα του θεσμικού της πλαισίου.

- Κύπρος (Tax Experts, 2015): Στην Κύπρο δεν απαιτείται ελάχιστη διαμονή, δεν υπάρχουν φόροι κεφαλαίου ή πλούτου ή κληρονομιάς και δωρεάς. Για την απόκτηση άδειας κατοικίας η ελάχιστη μη αγοράς σε ακίνητα είναι περίπου €300.000 (πλέον ΦΠΑ). Ο αιτών πρέπει να διατηρεί τραπεζικό λογαριασμό στην Κύπρο με τουλάχιστον €30.000 κλειδωμένες για τρία έτη και να αποδεικνύει εισόδημα €30.000 ανά έτος και €5.000 επιπλέον για κάθε προστατευόμενο μέλος κάτω των 18 ετών. Η ολοκλήρωση της διαδικασίας έκδοσης άδειας διαμονής είναι 2 μήνες και χορηγείται για άοριστο χρονικό διάστημα με μόνη προϋπόθεση ο κάτοχός της να επισκέπτεται την Κύπρο τουλάχιστον μια ημέρα κάθε δύο χρόνια. Το αφορολόγητο όριο είναι €25.670. Ο φορολογικός συντελεστής εισοδήματος φυσικών προσώπων στην Κύπρο κυμαίνεται μεταξύ 0% - 35%. Η φορολόγηση των εταιρικών κερδών γίνεται με σταθερό συντελεστή 12,5% ενώ απαλλάσσονται από φόρο κέρδη από διάθεση τίτλων, τόκοι που δεν προκύπτουν από τη συνήθη επιχειρηματική δραστηριότητα, τα διανεμόμενα κέρδη, κέρδη από μόνιμη εγκατάσταση στο εξωτερικό, κέρδη που προκύπτουν από συναλλαγματικές διαφορές και άλλες περιπτώσεις εσόδων (PwC, 2018).

Κεφάλαιο 5 Συμπεράσματα, Περιορισμοί, Προτάσεις

Το φορολογικό χάσμα μεταξύ των φόρων που καταβάλλονται και των φόρων που θα έπρεπε να καταβληθούν αν δηλωνόταν το πραγματικό εισόδημα των φυσικών και νομικών προσώπων έχει απασχολήσει τη δημόσια πολιτική όλων των χωρών τα τελευταία χρόνια ειδικά μετά το ξέσπασμα της πρόσφατης χρηματοοικονομικής κρίσης.

Οι επιχειρήσεις επιθυμούν να μειώσουν τη φορολογία τους καθώς τη θεωρούν μεγάλο κόστος και φορτίο για τη λειτουργία τους και όχι μια ευκαιρία επιστροφής εισοδήματος στο κράτος προκειμένου να φτιάξει τις δημόσιες υποδομές και να παρέχει υπηρεσίες στους πολίτες (Bakan, 2005). Για αυτό συνεχώς προσπαθούν να αξιοποιήσουν τη νομοθεσία ώστε να ελαχιστοποιήσουν τη φορολογία τους.

Γι' αυτό και στρέφονται σε εναλλακτικές στρατηγικές και μεθόδους αντιμετώπισης των φορολογικών τους υποχρεώσεων όπως είναι οι φορολογικοί παράδεισοι και η απόκτηση της ιδιότητας του φορολογικού πολίτη άλλων χωρών με πιο ευνοϊκές ρυθμίσεις για τη φορολογία φυσικών και νομικών προσώπων. Εξαιτίας αυτού του κινήτρου παρατηρήσαμε τα τελευταία χρόνια και στην Ελλάδα περιπτώσεις επιχειρήσεων να μεταφέρουν την έδρα τους σε χώρες όπως η Βουλγαρία και η Κύπρος και περιστατικά πολυεθνικών εταιριών που διατηρούσαν θυγατρικές σε φορολογικούς παραδείσους προκειμένου να εκμεταλλεύονται τη νομοθεσία και τους κανόνες περί φορολόγησης εισοδήματος και κερδών και να μην αποδίδουν την πραγματική αντιστοιχία μετά τη φορολόγηση των εισοδημάτων τους στο κράτος.

Σκοπός της παρούσας εργασίας ήταν η καταγραφή της σημερινής κατάστασης αυτών των εναλλακτικών που έχουν στη διάθεσή τους οι επιχειρήσεις και η καταγραφή πρακτικών βελτιστοποίησης του φορολογικού επιχειρηματικού περιβάλλοντος με έμφαση στην Ε.Ε.. Από τη μελέτη της εθνικής και κοινοτικής νομοθεσίας παρατηρήθηκε ότι έχουν καταγραφεί σημαντικές προσπάθειες από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο προκειμένου να αντιμετωπιστεί το μείζον ζήτημα της φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής όπως επίσης και της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες. Στο πλαίσιο μέτρων που έλαβαν τα ευρωπαϊκά όργανα είναι και η σύναψη διμερών συμφωνιών με άλλες χώρες οι οποίες θεωρούνται φορολογικοί παράδεισοι ώστε να αποκαλύπτονται κατόπιν ανάγκης

τραπεζικές πληροφορίες καταθετών για την εύρεση περιστατικών φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής.

Το μέτρο αυτό φαίνεται να είχε ένα σημαντικό και θετικό αποτέλεσμα σε συνδυασμό με ορισμένες διαρροές τραπεζικών πληροφοριών που έλαβαν χώρα για διάφορους καταθέτες από διαφορετικές χώρες. Ωστόσο, αποτελεί μόνο ένα πρώτο βήμα προς την ορθή διαχείριση των φορολογικών παραδείσων και την αποτύπωση των πραγματικών εισοδημάτων των φορολογουμένων των κρατών της Ε.Ε.. Και αυτό γιατί χαρακτηρίζεται ως μέτρο από ορισμένους περιορισμούς που εμποδίζουν την αποτελεσματικότητά του.

Συγκεκριμένα, πολλές χώρες αξιοποίησαν το ελάχιστο όριο διμερών συμφωνιών που όρισε ο ΟΟΣΑ και ήρθαν σε συμφωνία με άλλες χώρες που θεωρούνται φορολογικοί παράδεισοι έτσι ώστε να μην αποκλείσουν πελάτες των τραπεζών τους που διαμένουν σε αναπτυγμένες κυρίως χώρες καθώς στο σύνολο της Ε.Ε. υπάρχει αυστηρό θεσμικό και νομικό πλαίσιο. Με άλλα λόγια, ναι μεν μπήκαν σε διαδικασία σύναψης διμερών συμφωνιών όπως προέβλεπε αρχικά το μέτρο καταπολέμησης της φοροδιαφυγής αλλά αξιοποίησαν τους περιορισμούς αυτού του μέτρου προς όφελός τους.

Και μπορεί η διαρροή τραπεζικών πληροφοριών είτε αυτή έγινε άμεσα από την BIS είτε έμμεσα (και ίσως και παραβιάζοντας τα προσωπικά δεδομένα των προσώπων αυτών) από τον Τύπο να είχε το κοινωνικό αντίκτυπο και την αποδοχή της κοινωνίας σχετικά με το ότι γίνονται όντως ενέργειες καταπολέμησης του φαινομένου της φοροδιαφυγής, ωστόσο ως μέτρο δεν εφαρμόστηκε στην πλήρη του έκταση και δεν είχε την αναμενόμενη αποτελεσματικότητα.

Ασφαλώς, έχουν περάσει μόλις τέσσερα χρόνια από την εφαρμογή και αναμένεται να ληφθούν και επιπρόσθετα μέτρα αντιμετώπισης του προβλήματος ειδικά στην Ε.Ε. και στο πλαίσιο της οικονομικής σύγκλισης των χωρών της ευρωζώνης. Το σίγουρο είναι ότι το μέτρο ήταν προς τη σωστή κατεύθυνση και ανέκοψε την πορεία αρκετών χωρών που εποφθαλιούσαν να υιοθετήσουν αντίστοιχες πρακτικές φορολογικών παραδείσων προκειμένου να προσελκύσουν ξένα κεφάλαια.

Ένα ερώτημα που προέκυψε κατά τη μελέτη του ζητήματος ήταν ο τρόπος με τον οποίο μπορεί να ξεχωρίζει κανείς τους φορολογικούς παραδείσους από τις αναπτυσσόμενες χώρες καθώς παρουσιάζουν αρκετές ομοιότητες. Σύμφωνα με τους Van Limbergen & Zeugner (2020) το ερώτημα αυτό βρίσκει απόκριση με τη χρήση του ισοζυγίου εσόδων από τις επενδύσεις το οποίο αποτελεί έναν καλό δείκτη

εντοπισμού των φορολογικών παραδείσων γιατί συνήθως είναι αρνητικός δείκτης σε αυτούς. Αυτό βέβαια μπορεί να συμβεί και στις αναπτυσσόμενες χώρες. Όμως, στην περίπτωση των φορολογικών παραδείσων θα συνοδεύεται από εκροές λόγω μετατόπισης κερδών (Van Limbergen & Zeugner, 2020).

Ένα άλλο ερώτημα που προέκυψε ήταν ποιους ελεγκτικούς και εποπτικούς μηχανισμούς χρησιμοποιεί το κάθε κράτος προκειμένου να εντοπίσει τα φυσικά και νομικά πρόσωπα τα οποία διατηρούν ακόμη και σήμερα υπεράκτιους τραπεζικούς λογαριασμούς χωρίς να καταπατώνται τα δικαιώματά τους και η εκάστοτε τραπεζική νομοθεσία. Από την βιβλιογραφική επισκόπηση όμως διαπιστώθηκε ότι υπάρχουν τρόποι αναγνώρισης ενός συνολικού μεγέθους των χρηματικών κεφαλαίων που διαρρέουν προς φορολογικούς παραδείσους. Συγκεκριμένα, μπορεί κανείς να μελετήσει τις ανωμαλίες στις παγκόσμιες επενδυτικές στρατηγικές (Alstadsaeter et al., 2017). Εντοπίζοντας τις διαφορές που υπάρχουν μεταξύ ενεργητικού και παθητικού μπορεί να διαπιστωθεί τυχόν απόκλιση μεταξύ των παγκόσμιων υποχρεώσεων χαρτοφυλακίου και των περιουσιακών στοιχείων.

Εκτός από τη στρατηγική της χρήσης φορολογικών παραδείσων στην Ελλάδα ιδιαίτερα διαδεδομένη ήταν τα τελευταία χρόνια και η απόκτηση της ιδιότητας του φορολογικού πολίτη άλλης χώρας για φορολογικούς σκοπούς. Ιδιαίτερα δημοφιλείς προορισμοί για τους Έλληνες υπήρξαν την τελευταία δεκαετία η Κύπρος και η Βουλγαρία χωρίς ωστόσο η παρούσα έρευνα να εντόπισε επίσημες έρευνες που αποδεικνύουν μετακινήσεις κεφαλαίων από την Ελλάδα προς αυτή τη χώρα. Ωστόσο, η ύπαρξη και μόνο ιστοσελίδων που εξυπηρετούν στην αξιοποίηση του φορολογικού πλαισίου αυτών των χωρών υποδηλώνει ότι δίνονται ευκαιρίες και φορολογικά κίνητρα από αυτές τις χώρες σε Έλληνες φορολογούμενους προκειμένου να προσελκύσουν τις επενδύσεις τους.

Η παρούσα έρευνα είχε ως απώτερο στόχο την καταγραφή ορισμένων πρακτικών βελτιστοποίησης του επιχειρηματικού περιβάλλοντος της χώρας προκειμένου να προσελκύσει και η ίδια ξένα κεφάλαια για επενδύσεις που θα συνδράμουν στην ανάπτυξή της. Η παροχή φορολογικών κινήτρων στην παρούσα φάση που βρίσκεται η Ελλάδα μπορεί να αποκλειστεί ως ενδεχόμενο καθώς για αρκετά χρόνια ακόμη τα φορολογικά της έσοδα προέρχονται από κλάδους της οικονομίας οι οποίοι ναι μεν έχουν τεράστιες δυνατότητες ανάπτυξης και εξέλιξης όπως η ναυτιλία και ο τουρισμός ωστόσο λόγω της κρίσης και της ανάδυσης άλλων γειτονικών και μη

οικονομιών δεν έχουν καταφέρει να υποστηρίξουν την ελληνική οικονομία με βιώσιμους ρυθμούς για τις κρατικές ανάγκες.

Η χώρα μπορεί όμως να διευκολύνει την έναρξη νέων επιχειρήσεων με ξένα κεφάλαια μειώνοντας τη γραφειοκρατία, τα κόστη έναρξης μιας επιχείρησης και παρέχοντας ορισμένα φορολογικά κίνητρα για τα πρώτα χρόνια λειτουργίας αυτών. Ωστόσο, οι ενέργειες αυτές πρέπει να συνδυαστούν με την παροχή αντίστοιχων κινήτρων και σε εγχώρια κεφάλαια. Η ψηφιοποίηση και η χρήση ηλεκτρονικών μέσων για τις λειτουργίες των επιχειρήσεων όπως είναι η εισαγωγή των ηλεκτρονικών βιβλίων και τιμολογίων που αναμένεται να ξεκινήσει στο προσεχές χρονικό διάστημα είναι προς τη σωστή κατεύθυνση προσέλκυσης ξένων επενδυτών και προώθησης της διαφάνειας των επιχειρηματικών συναλλαγών.

Μια άλλη μορφή κινήτρου μπορεί να δοθεί μέσω της αγοράς ακινήτων στην χώρα. Στο τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάστηκαν περιπτώσεις χωρών που δίνουν κίνητρα αγοράς ακινήτων συγκεκριμένων ποσών προκειμένου τα πρόσωπα να αποκτήσουν την φορολογική ιδιότητα του πολίτη της Ελλάδας. Καθιστώντας ευκολότερη τη διαδικασία ενδέχεται να δοθεί το κίνητρο σε επιχειρήσεις να αγοράσουν ακίνητη περιουσία και να ξεκινήσουν ή να επεκτείνουν την επιχειρηματική τους δραστηριότητα στην χώρα μας.

Κίνητρο μπορεί να δώσει η χώρα και έμμεσα μέσω των κοινωφελών υπηρεσιών που προσφέρουν κρατικοί οργανισμοί όπως η ΔΕΗ. Για παράδειγμα θα μπορούσε να δοθεί κίνητρο σε ξένους επενδυτές με ένα χρονικό διάστημα δωρεάν ή μειωμένου τιμολογίου ρεύματος και άλλων υπηρεσιών που μπορούν να παρασχεθούν μέσω ΔΕΚΟ.

Από την πλευρά των τραπεζών, μπορούν να δοθούν κίνητρα πιστώσεων και ευνοϊκές ρυθμίσεις περί πτώχευσης και εξασφάλισης δανειστών και δανειοληπτών. Το νέο πτωχευτικό δίκαιο το οποίο αναμένεται να ισχύσει και να εφαρμοστεί από το Μάιο του 2020 αναμένεται να δώσει τη δυνατότητα σε επιχειρήσεις που πτωχεύουν να μπορούν να επανέλθουν οικονομικά αξιοποιώντας και ρευστοποιώντας την περιουσία τους. Τέτοιου είδους πρακτικές ήταν διαδεδομένες μέχρι πρόσφατα σε χώρες όπως οι Η.Π.Α. και μπορούν να αποτελέσουν παράγοντα κινητοποίησης φυσικών και νομικών προσώπων προς τη χώρα μας.

Η χώρα καλείται να αντιμετωπίσει το ζήτημα της φορολογικής επιβάρυνσης των φυσικών και νομικών προσώπων μέσα στο πλαίσιο λειτουργίας της Ε.Ε. με τους

περιορισμούς και τους κανόνες που αυτή θέτει. Η έμφαση πρέπει να δοθεί στην αντιμετώπιση της διαφθοράς στη χώρα για την οποία γίνονται σημαντικές προσπάθειες αντιμετώπισής της (π.χ. με την ένταξη της πληροφορικής και της τεχνολογίας στις δημόσιες υπηρεσίες και διαδικασίες), στην αύξηση της διαφάνειας και στην πολιτική και φορολογική σταθερότητα. Αυτοί οι παράγοντες δύνανται να δημιουργήσουν ένα ελκυστικό επιχειρηματικό και οικονομικό περιβάλλον τόσο για ξένους όσο και για εγχώριους επενδυτές.

Η παρούσα έρευνα χαρακτηρίζεται από ορισμένους περιορισμούς. Αρχικά, πρόκειται για δευτερογενή και όχι πρωτογενή έρευνα. Ο κύριος λόγος έγκειται στη δυσκολία εύρεσης δεδομένων για στοιχεία φοροδιαφυγής, κάτι που διαπιστώθηκε και κατά την προσπάθεια ανεύρεσης στατιστικών πληροφοριών για το ζήτημα της φοροδιαφυγής – φοροαποφυγής τόσο σε εθνικό όσο και σε ευρωπαϊκό και παγκόσμιο επίπεδο. Η BIS αποτελεί ίσως την μόνη αξιόπιστη πηγή πληροφόρησης όσον αφορά στοιχεία τραπεζικών και μη καταθέσεων των αλλοδαπών στην πλειοψηφία των χωρών του κόσμου. Οποιαδήποτε άλλη πηγή πληροφόρησης θα απαιτούσε τη δημιουργία πολλαπλών υποθέσεων με αμφίβολα αποτελέσματα. Επιπλέον, η πρωτογενής έρευνα θα απαιτούσε χρόνο και γνώσεις οι οποίες στο χρονικό διάστημα εκπόνησης της παρούσας έρευνας δε θα μπορούσαν να αποτυπωθούν ορθά.

Ένας άλλος περιορισμός της έρευνας είναι η απουσία ελληνικών δεδομένων και πληροφοριών για το εξεταζόμενο ζήτημα. Οι αξιόπιστες πηγές πληροφόρησης που χρησιμοποιήθηκαν πηγάζουν κατά κύριο λόγο από ευρωπαϊκές πηγές και επιλέχθηκε να μην χρησιμοποιηθούν σε μεγαλύτερο εύρος άρθρα στον ελληνικό τύπο καθώς η ελληνική βιβλιογραφία βασίστηκε κατά κύριο λόγο στην εθνική νομοθεσία και σε δημοσιεύσεις ερευνητών σε αξιόπιστες πηγές (journals).

Μέσα από τη μελέτη θεωρητικών και εμπειρικών ερευνών στο ζήτημα προέκυψαν ορισμένα ενδιαφέροντα θέματα για μελλοντική έρευνα. Συγκεκριμένα, η διαδικασία καταπολέμησης του φαινομένου της φοροδιαφυγής συνδέεται στο πλαίσιο της Ε.Ε. με την καταπολέμηση της νομιμοποίησης των εσόδων από παράνομες δραστηριότητες. Θα είχε ενδιαφέρον να εξεταστεί η αποτελεσματικότητα της προσπάθειας των ευρωπαϊκών οργάνων ως προς το σκοπό αυτό με τη χρήση στατιστικών στοιχείων από πηγές όπως η Eurostat ή η ΕΛ.ΣΤΑΤ. σχετικά με τον εντοπισμό τέτοιων φαινομένων.

Στο ίδιο πλαίσιο θα μπορούσε να διεξαχθεί έρευνα με τη χρήση ερωτηματολογίου σε υπαλλήλους ελληνικών τραπεζικών ιδρυμάτων σχετικά με την αντιμετώπιση περιστατικών και προσπαθειών νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και να μελετηθεί ο ρόλος των τραπεζικών ιδρυμάτων στην Ελλάδα για την αντιμετώπιση αυτών.

Σήμερα οι τράπεζες εξελίσσουν τις μεθόδους και τις τεχνικές που χρησιμοποιούν με την αρωγή της τεχνολογίας για πρόληψη τέτοιων φαινομένων. Μετά την πρόσφατη εμπειρία με το ξέσπασμα της χρηματοπιστωτικής κρίσης έχει γίνει μια σοβαρή προσπάθεια στο σύνολο του ευρωπαϊκού χρηματοπιστωτικού συστήματος για πρόληψη και όχι αντιμετώπιση των βασικών προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι σύγχρονες οικονομίες. Για αυτό και έχουν υιοθετηθεί μέθοδοι εντοπισμού από τους τραπεζικούς υπαλλήλους φαινομένων ξεπλύματος χρήματος και φοροδιαφυγής.

Βιβλιογραφία

Ελληνική

Δαλιάνης, Γ. (2019). Φορολογική αντιμετώπιση κατοίκων εξωτερικού – Αναδρομική μεταφορά φορολογικής κατοικίας. *TaxHeaven*. Διαθέσιμο από: <https://www.taxheaven.gr/circulars/30697>

Δαλιάνης, Γ., Αρτσίτας, Ι. (2019). Η μεταφορά φορολογικής κατοικίας στο εξωτερικό και οι πρόσφατες εξελίξεις – Διαδικασία & Δικαιολογητικά – Χωριστές δηλώσεις συζύγων. *Artion*. Διαθέσιμο από: <https://www.artion.gr/metafora-forologikis-katoikias-sto-eksoteriko-kai-oi-prosfates-ekselikseis-xoristes-diloseis-syzygon/>

Ευρωπαϊκή Ένωση (2019a). Μόνιμη διαμονή (>5 έτη) για υπηκόους της Ε.Ε.. Διαθέσιμο από: https://europa.eu/youreurope/citizens/residence/documents-formalities/eu-nationals-permanent-residence/index_el.htm.

Ευρωπαϊκή Ένωση (2019b). Φόροι εισοδήματος στο εξωτερικό. Διαθέσιμο από: https://europa.eu/youreurope/citizens/work/taxes/income-taxes-abroad/index_el.htm

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2017). Θεματικό ενημερωτικό δελτίο Ευρωπαϊκού Εξαμήνου: Περιορισμός του Επιθετικού Φορολογικού Σχεδιασμού. Διαθέσιμο από: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/european-semester-thematic-factsheet-curbing-aggressive-tax-planning_el.pdf

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο (2018). Σύσταση μετά τη διερεύνηση περιπτώσεων νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, φοροαποφυγής και φοροδιαφυγής (2018/C 369/16).

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο (2020). Φορολογία: Ενωσιακός κατάλογος μη συνεργάσιμων περιοχών δικαιοδοσίας. Διαθέσιμο από: <https://www.consilium.europa.eu/el/policies/eu-list-of-non-cooperative-jurisdictions/>

IOBE (2018). Η φορολογία εισοδήματος στην Ελλάδα: Συγκριτική Ανάλυση και Προτάσεις Αναμόρφωσης. *Διανέσεις*. Διαθέσιμο από: http://iobe.gr/docs/research/RES_29042018_REP_GR.pdf

Ν. 4172/2013 Φορολογία εισοδήματος, επείγοντα μέτρα εφαρμογής του Ν. 4046/2012, του Ν. 4093/2012 και του Ν. 4127/ 2013 και άλλες διατάξεις.

Ν. 4174/2013 Φορολογικές διαδικασίες και άλλες διατάξεις.

Ν. 4387/2016 Ενιαίο Σύστημα Κοινωνικής Ασφάλειας Μεταρρύθμιση ασφαλιστικού συνταξιοδοτικού συστήματος Ρυθμίσεις φορολογίας εισοδήματος και τυχερών παιγνίων και άλλες διατάξεις.

ΠΟΛ. 1201/2017 Διαδικασία μεταβολής της φορολογικής κατοικίας κατ' εφαρμογή των διατάξεων του Ν. 4172/2013 και του Ν. 4174/2013. (ΦΕΚ Β' 4441/15-12-2017). Σεϊμένης, Ο., Γεράγγελου, Α. (2017). Κάτοικοι εξωτερικού: Μεταφορά φορολογικής κατοικίας – Τι άλλαξε και τι καταργήθηκε από το 2017 – Νέα αίτηση για τις απορριφθείσες αιτήσεις (μέρος πρώτο). *Taxheaven*. Διαθέσιμο από: <https://www.taxheaven.gr/news/38466/katoikoi-exwterikoy-metafora-forologikhs-katoikias-ti-allaxe-kai-ti-katarghohke-apo-to-2017-nea-aitshsh-gia-tis-aporrifoeises-aitshseis-meros-prwto>.

Σελλάς, Σ. (1989). *Το ελληνικό φορολογικό σύστημα*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.

Τσούμας, Β. (2009). *Νομικά πρόσωπα δημοσίου και ιδιωτικού δικαίου*. Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη.

In.gr (2018). Εφορία: Τι ισχύει για κατοίκους εξωτερικού και ομογενείς. Διαθέσιμο από: <https://www.in.gr/2018/03/10/economy/eforia-ti-isxyei-gia-katoikoys-ekswterikoy-kai-omogeneis/>

PwC (2016). *Worldwide tax summaries 2016*. Περιληπτική απόδοση φορολογίας ευρωπαϊκών κρατών, φορολογία νομικών και φυσικών προσώπων.

PwC (2018). *Φορολογικές πληροφορίες 2017 – Κύπρος*. Διαθέσιμο από: <https://www.pwc.com.cy/en/publications/assets/tax-facts-figures/tax-facts-figures-2018-greek.pdf>.

Tax Experts (2015). Η έννοια της φορολογικής κατοικίας στις κυρίαρχες χώρες προορισμού: διαφορές, τα «συν» και τα «μείον» κάθε χώρας. Διαθέσιμο από: <https://www.taxexperts.gr/%CE%B1%CF%81%CE%B8%CF%81%CE%BF%CE%B3%CF%81%CE%B1%CF%86%CE%AF%CE%B1/%CE%B7-%CE%AD%CE%BD%CE%BD%CE%BF%CE%B9%CE%B1-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CF%86%CE%BF%CF%81%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CE%AE%CF%82-%CE%BA%CE%B1%CF%84%CE%BF%CE%B9%CE%BA%CE%AF%CE%B1%CF%82-%CF%83%CF%84%CE%B9%CF%82-%CE%BA%CF%85%CF%81%CE%AF%CE%B1%CF%81%CF%87%CE%B5%CF%82-%CF%87%CF%8E%CF%81%CE%B5%CF%82->

[%CF%80%CF%81%CE%BF%CE%BF%CF%81%CE%B9%CF%83%CE%BC%CE%BF%CF%8D%CE%B4%CE%B9%CE%B1%CF%86%CE%BF%CF%81%CE%AD%CF%82%CF%84%CE%B1-%C2%AB%CF%83%CF%8D%CE%BD%C2%BB-%CE%BA%CE%B1%CE%B9](#)

Ξένη

Alstadsaeter, A., Johannesen, N., Zucman, G. (2017). Who owns the wealth in tax havens? Macro evidence and implications for global inequality. *NBER Working paper series*. Διαθέσιμο από: <https://www.nber.org/papers/w23805.pdf>

Atwood, T., Drake, M., Myers, J., Myers, L. (2012). Home country tax system characteristics and corporate tax avoidance: International evidence. *The Accounting Review*, 87 (6), 1831 – 1860.

Bakan, J. (2005). *The corporation: the pathological pursuit of profit and power*. New York: Free Press.

Beck, T., Lin, C., Ma, Y. (2014). Why do firms evade taxes? The role of information sharing and financial sector outreach. *Journal of Finance*, 69 (2), 763 – 817.

Bennedsen, M., Zeume, S. (2017). Corporate Tax Havens and Transparency. *The Review of Financial Studies*, 31 (4), 1221- 1264.

BIS (2020). Statistical release: BIS international banking statistics at end – September 2019. Διαθέσιμο από: <https://www.bis.org/statistics/rppb2001.pdf>.

Blouin, J., Krull, L. (2009). Bringing it home: A study of the incentives surrounding the repatriation of foreign earnings under the American Jobs Creation Act of 2004. *Journal of Accounting Research*, 47 (4), 1027 – 1059.

Cobham, A., Jansky, P., Meinzer, M. (2015). The Financial Secrecy Index: Shedding New Light on the Geography of Secrecy. *Economic Geography*, 91 (3), 281 – 303.

Coppola, A., Maggiori, M, Neiman, B., Schreger, J. (2020). Redrawing the Map of Global Capital Flows: The Role of Cross – Border Financing and Tax Havens. *SSRN*. Διαθέσιμο από: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3525169

Desai, M., Foley, C., Hines, J.J. (2006). The demand for tax haven operations. *Journal of Public Economics*, 90 (3), 513 – 531.

Dharmapala, D. (2008). What problems and opportunities are created by tax havens? *Oxford Review of Economic Policy*, 24 (4), 661 – 679.

- Dharmapal, D., Hines, J.R.J. (2006). Which countries become tax havens? *NBER Working Paper Series*. Διαθέσιμο από: <https://www.nber.org/papers/w12802.pdf>
- Dyreg, S.D., Lindsey, B.P. (2009). Using financial accounting data to examine the effect of foreign operations located in tax havens and other countries on U.S. tax rates. *Journal of Accounting Research*, 46 (5), 1283 – 1316.
- Fenwick, M., Vermeulen, E.P.M. (2016). *FOCUS 14: Disclosure of Beneficial Ownership after the Panama Papers*. Washington: IFC.
- Fleming, J., Peroni, R., Shay, S. (2008). Some perspectives from the United States on the worldwide taxation vs. territorial taxation debate. *Journal of the Australian Tax Teachers Association*, 3 (2), 35 – 86.
- Government Accountability Office (GAO) (2008). Cayman Islands: Business and tax advantages attract U.S. persons and enforcement challenges exist. Report to the Committee on Finance, U.S. Senate, GAO – 08- 778. Διαθέσιμο από: <http://www.gao.gov/new.items/d08778.pdf>.
- G20 (2009). The global plan for recovery and reform, final communique of the G20 summit held in London on 2 April 2009. Διαθέσιμο από: <http://www.g20.org/documents/final-communique.pdf>.
- Graham, J.R., Tucker, A.L. (2006). Tax shelters and corporate debt policy. *Journal of Financial Economics*, 81 (3), 563 – 594.
- Grice, A. (2011). British firms attacked for routine use of tax havens. The Independent. Διαθέσιμο από: <http://www.independent.co.uk/news/business/news/british-firms-attacked-for-routine-use-of--tax-havens-2368753.html>.
- Hanlon, M., Heitzman, S. (2010). A review of tax research. *Journal of Accounting and Economics*, 50, 127 – 178.
- Hanlon, M., Slemrod, J. (2009). What does tax aggressiveness signal? Evidence from stock price reactions to news about tax shelter involvement. *Journal of Public Economics*, 93 (1-2), 126 – 141.
- Hebous, F. (2014). Money at the Docks of Tax Havens: A Guide. *Public Finance Analysis*, 70 (3), 458 – 485.

- Hebous, S., Johannesen, N. (2015). At Your Service! The Role of Tax Havens in International Trade with Services. *CEifo Working Papers No. 5414*, Category 8: Trade Policy.
- Henry, J.S. (2012). The Price of Offshore Revisited: New Estimates for Missing Global Private Wealth, Income, Inequality and Lost Taxes. *Tax Justice Network Working Paper*.
- Hines, J.R.J. (1999). Lessons from Behavioral Responses to International Taxation. *National Tax Journal*, 52, 305 – 322.
- Hines, J.R.J. (2005). Do Tax Havens Flourish? In J.M. Poterba (ed.) *Tax Policy and the Economy*, Vol. 19, Cambridge: MIT Press, pp. 65 – 99.
- Hines, J.R.J., Gumpert, A., Schnitzer, M. (2016). Multinational Firms and Tax Havens. *The Review of Economics and Statistics*, 98 (4), 713 – 727.
- Horowitz, J.I. (1985). Piercing Offshore Bank Secrecy Laws Used to Launder Illegal Narcotics Profits: The Cayman Islands Example. *Texas International Law Journal*, 20, 134 -165.
- Huizinga, H., Laeven, L. (2008). International Profit Shifting within Multinationals: A Multi – Country Perspective. *Journal of Public Economics*, 92 (5-6), 1164 – 1182.
- Jaafar, A., Thornton, J. (2015). Tax Havens and Effective Tax Rates: An Analysis of Private versus Public European Firms. *The International Journal of Accounting*, 50 (4), 435 – 457.
- Jansky, P., Kokes, O. (2016). Profit – shifting from Czech multinational companies to European tax havens. *Applied Economic Letters*, 23 (16), 1130 – 1133.
- Johannesen, N., Stolper, T.B.M. (2017). The Deterrence Effect of Whistleblowing – An Event Study of Leaked Customer Information from Banks in Tax Havens. *Max Planck Institute for Tax Law and Public Finance*.
- Johannesen, N., Zucman, G. (2014). The end of bank secrecy? An evaluation of the G20 tax haven crackdown. *American Economic Journal: Economic Policy*, 6 (1), 65 – 91.
- Langenmayr, D. (2017). Voluntary disclosure of evaded taxes – increasing revenues or increasing incentives to evade. *Journal of Public Economics*, 151, 110 -125.
- Lee, N., Swenson, C. (2012). Are multinational corporate tax rules as important as tax rules? *International Journal of Accounting*, 47, 155 – 167.

- Maffini, G. (2010) Territoriality, worldwide principle and competitiveness of multinationals: A firm – level analysis of tax burdens. Working paper 12/10. Oxford University Centre of Business Taxation.
- Morgan, J.S. (2003). Dirty Names, Dangerous Money: Alleged Unilateralism in U.S. Policy on Money Laundering. *Berkeley Journal of International Law*, 21, 778.
- Murphy, R. (2012). Closing the European tax gap: Report to the European Parliament. Διαθέσιμο από: http://europeansforfinancialreform.org/en/system/files/3842_en_richard_murphy_eu_tax_gap_en_120229.pdf.
- Murphy, R., Jansky, P., Shah, A. (2019). BEPS Policy Failure – The Case of EU Country – By – Country Reporting. *Nordic Tax Journal*, 1, 1 – 24.
- OECD (1998). Harmful tax competition: An emerging global issue. Διαθέσιμο από: <http://www.oecd.org/tax/transparency/44430243.pdf>.
- OECD (2019). Corporate Tax Statistics. First Edition.
- Owens, J. (2007). Offshore Tax Evasion. The Role of Exchange of Information. Written Testimony before Senate Finance Committee on Offshore Tax Evasion.
- Palan, R., Murphy, R., Chavagneux, C. (2010). *Tax Havens: How Globalization Really Works*. Cornell Studies in Money. Ithaca, NY: Cornell University Press.
- Palan, R., Wigan, D. (2014). Herding Cats and Taming Tax Havens: The US Strategy of “Not in My Backyard”. *Global Policy*, 5 (3).
- Pellegrini, V., Sanelli, A., Tosti, E. (2016). What do external statistics tell us about undeclared assets held abroad and tax evasion? *Questioni di Economia e Finanza*, 367.
- Ramboll Management Consulting and Corit Advisory (2015). Study on Structures of Aggressive Tax Planning and Indicators. *Taxation Papers Working Paper* N. 61. European Commission.
- Reuter, P. (2012). Draining Development? Controlling Flows of Illicit Funds from Developing Countries. *World Bank*. Διαθέσιμο από: <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/2242/668150PUB0EPI0067848B09780821388693.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
- Richards, J.R. (2005). *Transnational Criminal Organizations, Cybercrime, and Money Laundering: A Handbook to Law Enforcement Officers, Auditors and Financial Investigations*. Washington: CRC Press.

- Slemrod, J., Wilson, J.D. (2009). Tax competition with parasitic tax havens. *Journal of Public Economics*, 93 (11 – 12), 1261 – 1270.
- Stolper, T.B.M. (2017). A step change in tax transparency? An event study on how the automatic exchange of information did not affect Swiss banks. *Working paper of the Max Planck Institute for Tax Law and Public Finance* No. 2017 – 10.
- Taylor, G., Richardson, G. (2012). International corporate tax avoidance practices: Evidence from Australian firms. *International Journal of Accounting*, 47, 469 – 496.
- Van Limbergen, D., Zeugner, S. (2020). Revisiting the income balance. What makes EU tax havens different? Conference on external statistics Lisbon 17 – 18 February.
- Weyzig, F. (2012). Tax Treaty Shopping: Structural Determinants of Foreign Direct Investment Routed through the Netherlands. *International Tax and Public Finance*, 1 – 28.
- Workman, D. J. (1982). The Use of Offshore Tax Havens For the Purpose of Criminally Evading Income Taxes. *The Journal of Criminal Law and Criminology*, 73 (2), 675 – 706.
- World Bank Group (2020). Doing Business 2020: Comparing Business Regulation in 190 Economies. Washington: International Bank for Reconstruction and Development. Διαθέσιμο από: <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/32436/9781464814402.pdf>
- Zucman, G. (2013). The Missing Wealth of Nations: Are Europe and the US net Debtors or net Creditors? *Quarterly Journal of Economics*, 128 (3), 1321 – 1364.
- Zucman, G. (2015). *The hidden wealth of nations: The scourge of tax havens*. University of Chicago Press.